VII. ÉVFOLYAM
1917
ÁPRILIS 8.
MEGJELENIK
MINDEN HÓ
ELSEJÉN

ÉLET ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ IRODALMI MŰVÉSZETI TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

AZ MIKE KULTURBIZOTTSÁGA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESZTI

DR. PATAI JÓZSEF

J. E. MILLAIS: „És Mózes, Áron és Chur felmenének a domb tetejére. És lőn, midőn Mózes felemelé kezeit, győzött Izrael és ha leereszté kezeit, győzött Amalek. És Mózes kezei nehezek valának és vettek egy követ és alája tették és leűlt reája. És Áron és Chur alátámasztották a kezeit, az egyik oldalon ez, a másikon amaz. És valának kezei kinyujtva a nap lenyugtáig...“ (Mózes II. k. XVII. 10—12.)
J. E. MILLAIS: Moses betet für den Sieg Israels in der Schlacht gegen Amalek. (Exodus XVII. 10—12.)

A Mult és Jövő 1917 áprilisi műmellékiete

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

MULT·ÉS·JÖVŐ

ZSIDÓ·IRODALMI,·MŰVÉSZETI,·TÁRSADALMI·ÉS·KRITIKAI·FOLYÓIRAT·

Az O. M. I. K. E. kulturbizottságának közreműködésével szerkeszti

DR. PATAI·JÓZSEF

Megjelenik minden hó elsején. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI. ker., Podmaniczky-utca 6. szám. Telefon: 146-92. Előfizetési ár egész évre: 22 K. Omike-tagsággal együtt: 25 K. Díszkiadásban: 30 K. Omike-tagsággal együtt: 34 K.

VII. ÉVF., 1917 ÁPRILIS

DR. HEVESI SIMON: TAVASZI ÜNNEP

Megragadóan tanulságos gondolatsor ragyog elém, mikor a nyolcnapos tavaszi ünnep szentírási olvasmányrészeit lélekben magam előtt fölvonultatom. Az első napon: bibliai olvasmány az Egyiptomból való szabadulásról és prófétai lecke a megérkezésről a szentföld határához; egy darab történet: elindulás és célhozjutás! A második napon: törvény az ünnep elrendeléséről és a szövetség könyvének kihirdetése Josijáhu király idejében; az első ünnep a szövetség eleje Isten és Izrael között, melyet a történet megszilárdít, kifejleszt, reneszánszokon át! A félünnep szombatján: tanítás Isten működéséről és attributumairól, melyhez mint haftóra Ezekiel víziója járul az Úr jelenéséről Babilonban; az Isteneszme világos lesz Izrael előtt és vele jár az exiliumban is! A hetedik napon: Mózes diadaléneke és Dávid diadaléneke; az igaz el nem bukhat, győznie kell, torlodó hullámok ostromában diadalmaskodik. A nyolcadik nap: Tanítás ünnepekről, áldozatról és jótékonyságról, hirdetés a messiánikus időről, amidőn világbéke uralkodik a természetben is, amikor a farkas a báránnyal együtt tanyáz. Mindezek mellett a szentírási és prófétai részletek mellett bájos és kies lithurgiai olvasmány gyanánt az édesköltőiségű Énekek Éneke, bibliai szent idill olvasása van előírva, melyen úgy megérzik az Istenhez való szeretet allegoriája.

Mintha a paradicsomnak kertje ott a messze keleten, azon a mesgyén, ahol az élet még nem ismer szenvedést, megnyitná sorompóit és felém legyintené meleg hullámokban tavaszi virágzásának fűszerszámos lehelletét, úgy ringatnak el ezek a bibliai hatások. Micsoda boldog emberiség van megálmodva az isteni akaratban. Istenem, milyen édes, milyen szép!

Ablakomon besüt a napsugár, odakünn az utcán kemény léptek ritmusa dobog és fölhangzik élesen a katonazene vidáman bánatos krescendója:

Ne sírjatok budapesti lányok,
Visszajövünk tihozzátok
Valaha, valaha, vagy soha!

Micsoda édes hányavetiség, azok a kedves derék fiatal fiúk, akik egy szép gesztussal mennek a halál elé! Micsoda egy gyönyörű versike, nincs benne hasonlat vagy stilisztika, vagy poétikus tébolygőz és megalomániás homály, ravasz mesterkéltség és raffinéria, csak aranyos önhittség, bátorság, egy kis remény és sok-sok nagy elszántság . . .

Most fordulnak meg az anyák az utcán a járókelők között, hogy utánanézzenek a szürke menetnek, most állanak meg a fájdalmukat már elsírt apák és egy könnyel a szemükben gondolják: így, így énekelt az én fiam is, mikor ment a szakasza élén... így ment el büszkén, délcegen! . . .

Élesen szól a rézkürt: „Ne sírjatok budapesti lányok!" és kemény léptek ritmusa reng, én meg úgy veszem észre, hogy gondolataim megzilálódtak, elterelődtek.

Hogy is tudnék örülni tavaszébredésnek, virágnyílásnak, hajnal bíborának, hogy is tudnék elmerengeni filozófi mély gondolatokon, gyönyörű problémákon, fényes elméleteken, nagy eszmerendsze-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

reken, mikor cinkosok háborút hoztak a világra, mikor közel három éve dörögnek az ágyúk és sírnak az anyák, mikor békeajánlatokat cinkosok és martalócok bűnszövetsége visszautasít és tovább dörögnek az ágyúk és tovább sírnak az anyák végebeláthatatlanul.

Hová foszlott a messiánikus eszmék gyönyörű ábrándvilága, hová lettetek ragyogó gondolatok?

Minek *éltetek* szent ábrándok szövőgetői, lánglelkű próféták, minek virrasztottatok mécsetek világa mellett andalodotthitű írásmagyarázók, mély gondolkodók, nagyérzésű költők, álmodozók, írók, humanisták, minek éltetek, minek virrasztottatok, ha tanításaitok, a lelkeitekből szálló szavak csak olyanok, mint a hangfoszlány, mit elkapott a szél, ha az emberiség még nem tudott odáig eljutni, hogy legalább művelt nemzetek között ne volnának háborúk!

A bibliának első parancsa: „töltsétek be a földet és *hódítsátok meg* azt!" Már az első embernek szólt ez az ige, tehát az egyetemes emberiségnek adatott. De fájdalom, az emberiség a föld meghódítása alatt nem azt érti, hogy eszével és tudásával hatalmába vegye a természet kincseit és erőit, hanem brutális irígység tompavelejűségével *elhódítani* törekszik azt, ami másé. Egy torzképű káprázat feküdt rá az emberi életre, mint valami sötét hatalom, az a balhiedelem, hogy megélni csak abból lehet, amit embertársunktól vagy államtársunktól csalással vagy erőszakkal elveszünk, hogy csak háborúval biztosíthatjuk létünket, hogy rá kell éheznünk a máséra és ennélfogva, ha minket nem bánt senki, nekünk kell kezdeni háborút. Ennek a káprázatnak története: a világtörténet, ahogyan az ember büszkén a maga történetét nevezi.

Pedig a természet alkotott mindent, amire az embernek szüksége van, teleológiás bölcsességgel tálal mindent, amit az egészséges és a beteg ember a maga javára kereshet, kívánhat és ha elosztotta kincseit éghajlatok szerint, ide ezt, amoda azt juttatva, ezzel mintha csak azt fejezte volna ki, hogy az ember mind e földteke felületén egymásra van utalva és cserélje ki egymással kiki azt, aminek bősége kezeügyében van. A természet ad eleget testvéri osztozásra. A kereskedelem békéselvű foglalkozás, de az *ember* még abból is háborút csinál, amint háborút, vérontást, emberkínzást, inkvizíciót csinált a vallásból, a hitből, aminek rendeltetése pedig egészen más!

לחם ez a három betű a szent nyelven kenyeret jelent, kenyeret és *háborút*. Mintha az ősszentségű nyelv bölcsessége rá akart volna világítani arra az emberi tényre, amit kenyérharcnak nevezünk. A harc, a háború így természetes dolognak látszik. Csakhogy a hébernyelv géniuszának bölcsen alkotó eljárása a szavakat képező elemekkel, a betűkkel, vagy mondjuk a hangokkal úgy szokott elbánni, hogy megcseréli és átrakja, átcsoportosítja és átrendezi őket. A küzdelem zajából a szelíd álom (חלם) csöndességét képes elővarázsolni, az ádáz harci indulatból, a gyöngyéd kímélet (חמל) és a békére vezető megbocsátás és engedékenység (מחל) etikai elemét hozza elő és így megtalálja az élet rothadástól és megromlástól óvó savát (מלח), mely egyszersmind az isteni szövetség sava.

Amit a nyelvnek géniusza a betűkkel mint a nyelv és a szavak alkotó elemeivel végbevisz, talán olyan, mint valami hasonlat, talán olyanképen tanithat minket, ahogyan egy hasonlat tanít, talán azt a gondolatot kelthetné bennünk, hogy az élet elemeit is lehetne bölcsességgel úgy átrakni, átcsoportosítani, hogy ne a háború értelmét, hanem a béke értelmét adnák; törvényekkel, intézményekkel, nemzetközi joggal, elvekkel, eszmékkel és gyakorlattal talán lehetne az életet úgy rendezni, hogy a nemzetek ne agyarkodó martalócokként ólálkodjanak egymásra, hanem testvérekként őrizzék a szeretet szent törvényével egymásközött a békét, hogy ne a háború legyen természetes, hanem a béke legyen természetes, hogy háború helyett megvalósuljon az álom, a háborúban enyésző pusztító erő teremtő erő legyen, kenyértermelő, bort, búzát, békességet adó, mint a próféta víziójában átkószörült fegyver, az emberiség legyen megmentve מבחי מעול וחמין a tévútra vezető erőszak hatalmától s az élet kenyere az erőszak elvének erjesztő mérgéből tiszta kovásztalan édes kenyér legyen, gyűlölet helyett uralkodjék a megértés és kímélet s az isteni szövetség sava őrizze az emberiséget . . .

Tünékeny hangok még elhalóan zengenek, messziről még behangzik a távoli nóta: „Ne sírjatok!..."

— Menjetek, fiatal fiúk, menjetek, fiatal hősök, tele rózsákkal, virágokkal, menjetek, hittel a szíveitekben bátran, lelkesen! Ti győzni fogtok, mert győznötök kell! Talán örök békét hoznak a ti fegyvereitek... Mosolyog a tavasz, jön a szabadságünnep! Talán szabad még hinni és remélni...

Menjetek hittel! Az igaz ügy nem bukhat el!

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

PETERDI ANDOR: GETTÓ-BALLADA

„Add rám, anyám, az új posztóruhámat,
Ma ünnep van és oly napos az ég.“
„Az én szemeim bús felhőket látnak,
Meglásd fiam, nagy vihar lesz ma még.“

„A fecskék, anyám, magasan repülnek
És csöndben állnak kertünkben a fák.“
„A ludak, fiam, nézd, hogy menekülnek
S ez vihart jelent, vad égi csatát.

Ne kérd, fiam, vadonat új ruhádat.
Míg nem viseled, nincsen rajta folt,
Tudod, hogy lesnek rád és megdobálnak
S apád miattad sokszor bajba volt.“

„Add rám, anyám, az én szép új kabátom,
Ma ünnep van s fénylő a napos ég!“
„Fiam, fiam, jaj, lángoszlop a házon,
A gettó ég, fussunk, a gettó ég!“

És száll a füst, a korom, pernye, tűz
S a gettó bölcse egy védett kis zúgban
A bibliában mélyedőn betűz.

SZÉKELY BÉLA: AZOKNAK, AKIK MÉG ÉLNEK

Most újra hangos arra a halál,
most újra átkot köpköd ott az ég.
Régi pajtásaim, megvagytok-e még?

Rekedt hangomat harsonával
zudítanám messziről felétek.
Ujjongón, hogy én még élek, élek.

Ha százszor is volt csunya a halál
és a vér nem is vér, de méreg:
ezerszer jobb tudni most, hogy élek.

S néktek is jobb most vallani,
hogy minden borzalmon átragyog
a bárki halálát kicsinylő: élek, vagyok.

Hazugság megbujni azok elestén,
kik mellettünk omlottak a sárba.
A halálnak arra egyformán olcsó az ára.

És egyformán félik ott mindenütt
a pillanatokat és a messzeséget:
ki él, annak örüljön, hogy élhet.

Mások halálán s magunk életén
szelíd civódással túl vagyunk régen,
mért ficánkoljunk hát a bánatféken.

Üzenem hát nektek, akik még éltek,
ujjongjatok ott, hisz nincsen annyi gyász,
melyet az élet kürtje túl nem harsonáz.

SOMLYÓ ZOLTÁN: RÉGI FÉRFI ÜZENETE

Kiterítettem lelkem palotáján
a multtalanság futószőnyegét.
A falakon befordultak a képek;
a padló már nem sír, ha rája lépek.
Már nem érzem a mult lehelletét.

Az ablakon szétrántottam a függönyt,
a jövő háztetőin jár szemem.
A villanydrótok cikázva húzódnak:
szent huzaljai új illusióknak,
miken hirem világgá üzenem:

egy régi férfi új varázsigével
kitárta sorsa szárnyas kapuját.
S most száll hintója, melynek négy kerékje:
Királyi gőg, hideg szív, csönd és béke...
S mint egy király, meghajtja ő magát.

LÓRÁNT MIHÁLY: SZAVAK

Vedd a versem, ahogy van. — Olvassad,
nézz a tükörbe, lássad jól magad,
meglátod, mennyi sok benned az élet
s bár mindened él, mégis szived hallgat.
A betűk összeforrnak, szavakká élnek,
szavak vonzzák egymást, már messze néznek,
egymásba kapcsolódva tovaforrnak
és új szavakat, életet alkotnak.
Forrj, versem, tüzelj, alkoss ezer éltet,
vagy életeknek titkát tárjad majd fel,
hegyes értelmed fúrjad be a létbe,
vájj mély lyukat rajt, bensejébe nézz be.
Ember szerzett téged, ha téged bántnak:
az embert bántják, hisz te vagy az éltem:
megfogantattál, élsz velem és vérzel.
Súlyos szavak és lágy cirádák,
hajoljatok szét, fogózzatok össze,
keringjetek és ropjátok a táncot,
kecses hajlásba feküdjetek vissza
és karcsú ívben váljatok szét újra.
Nézz rá, kis szó, a téged ölelőre,
simuló szerelmetek bár nem mély,
mégis a lényeg értetek van, él.
Fonjatok engem is körül szelíden
és simogassatok, csókoljatok,
oly jól esik a gyenge karotok
s úgy meg tud fogni a halk keringéstek.
Fonódjatok majd rólam aztán le
s repüljetek el újra messzire
és ragadjatok mindent újra fel,
szálló sok szépet, mindent, ami éltet,
s iveljetek újra hozzám, felém,
új módon járjatok körül, hadd lássam
az éltetek, de más-más színpompában.
Forma: te élet, élet: te forma,
szorosan fogtok, el nem is eresztek,
varázsos szavak, véres szivgerezdek.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

HAJDU MIKLÓS:
A MI LASKASÜTŐNK

— Széderesti mese chadgadjo utánra a kisfiamnak —

Ez a pászka, amit kenyérjegyre engedélyez számunkra a Közélelmezési Hivatal, ez a pászka: a sanyarúság kenyere. A mienk régen, otthon, másmilyen volt. Igaz, elmondtuk róla, hogy a sanyarúság kovásztalan kenyere, — de a peszachunk mégis, mégis örömünnep volt.

...Az örömének, kisfiam, egészen különös íze volt. Nem úgy vártuk a peszachot, mint a többi ünnepet. Ez a tavaszt jelentette, a szabad levegőn való hancurozást, a métát, a kifutót, meg az új ruhát, az új kalapot. És a nagyszerű, ropogós, finom laskát. Amiből széderest előtt emberfia nem ehetett. Addig legföljebb a szagával csiklandozhattuk az orrunkat. Ezt meg is tettük. A délutáni iskola után elnéztünk a Calel bácsi sütője felé, ahova a friss laska nagyszerű illata csalogatott bennünket.

Hogy kicsoda a Calel bácsi? Hát egész esztendőn át a legcsöndesebb emberke. Kirakja minden szerdán cserépedényeit a piacon és, már amennyire tőle telik, még udvarias is a vevőihez. Különösen, ha husvéti lábast, tálat vagy ibriket kérnek. Mert ez az ő világa. Purim után ő már személyiség. Valaki.

Reb Calel.

Úr és teljhatalom a maga birodalmában: a laskasütőben. Nemcsak Dombóvárt látja el husvéti

Moses im Lager Israels (Holzschnitt, 1750)

Mózes a táborban. (Fametszet 1750-ből) (Gilányi Goldstein Mór gyűjteményéből)

eledellel, de az egész környéket, Szakcsot, Döbröközt, Szekcsőt, Vásárosdombót, Pulát, Atalát, itt egy falut, ott egy pusztát, ahol egy-egy zsidó ház tisztogatja, csinosítja magát husvétra.

Nagy munka ez, nem is emlékszem Calel bácsira máskép, csak offenzivában. Vagy kiabál, vagy szalad, vagy szidja-korholja egész hadseregét. Félnek tőle a laskasütőlányok, talán még a gép is. A gép! Bizony masinával dolgozik. Ilyen csodát is csak a husvét hoz: masina sodorja vékonyra a laska tésztáját. Harminc-negyven évvel ezelőtt aligha volt más gyárüzemi gép a sáros Dombóváron...

De ne olyan büszkén! A gép nem minden. Packázni mégse szabad a vevővel, még kevésbbé a hitközséggel. Reb Calel megjárta a maga rideg-ségével. Amire még legrosszabb álmában se gondolt, — a hitközség kiadta a jogosítványt a második laskasütőre. Calel bácsit detronizálták, megszünt az egyeduralma. Csoda-e, hogy még a füst is haragosabb színben kóválygott a kaszinó felé az ő telepéről, amikor ez a csúfság megesett vele.

— Majd megfizetitek az árát. Ti, ti fizettek majd. Mert a Hermann Bernát tudomisten bevasalja rajtatok a kárát...

Így lamentáltak a laskakemencéből fölszálló füstgomolyagok.

A baranyai oldalon pedig Hermann Bernát sütötte a laskát. Ő is kiabált, ha lehet, ő még vadabb volt. A tekintélyimádást nem szívta magába az anyatejjel, beleharapott a legjobb emberébe is. Nem rossz szándékkal, inkább passzióból. Sikerült-e a sütetje, nem-e, ne kutassuk. Egy bizonyos: harminc esztendeje, egyetlenegyszer kapott versenytársat Friedenthal Calel a laskasütésben, azóta se. Maradt egyeduralkodónak halála napjáig.

De tovább is. Most már szelíden, megbékélten néz le a magasságból a dombóváriakra és talán hálálkodik is.

— De ilyen tisztesség! Ennyi kóved! Ezt nem reméltem. Hogy ti ilyen jók, ilyen hálás emberek tudtok lenni...

Amióta bezárta a maga kemencéit Calel bácsi, azóta a dombóvári izraelita anyahitközségnek nincs saját laskasütője. Egyszer, régen, kettő is volt, ma egy se.

Ha elmegyünk a temetőbe (majd ősszel, addigra talán béke lesz és járnak majd a vonatok), ezt se mondjuk meg az öregeknek. Tudod, kisfiam, ők még abban éltek, hogy ők egy nagy, egy erős hitközség vezetői. És olyan rátartósak voltak mindenben, ami az ő községük dolga volt. Nekik ugyan mutathatták a selyempapirvékonyságú bonyhádi maceszt, a forsrittokét, a neológokét, nem imponált nekik ez se.

— Ha akarja, a Calel is süt ilyet. Csak éppen be kell igazítani rája a gépét...

Ma már nincs sütő. A gép, istenem, a gép, talán valamelyik hadiműhelyben kattog és srapnellhüvelyt présel...

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

E. Normand: Tod des Erstgeborenen Faraos

E. Normand: Fáraó elsőszülöttjének halála

Igaz viszont, hogy új tisztség támadt a kilében. Purim óta nagy úr az összeíró. Ki ez? Hát aki összeírja, kinek mennyi maceszt hozzanak Högyészről, Kaposvárról. Högyész... Valamikor, régesrégen a högyészi rabbi jött el nagyszombatra kedvelt dombóvári híveihez, hogy figyelmeztesse őket a husvéti rend szigorára. Ma a laska gyün onnét Dombóvárra. Szellemi táplálék után a testi. Nincs vállalkozója a laskasütésnek. Nincs sürgés-forgás az alsó-utcában husvét táján. Milyen nagy nap volt, amikor levittük a ládát, hozzá a fehér abroszokat! Laskát süttettünk. Mert mi nem a raktárról valót kaptuk. Az apám maga ügyelt a sütésre. A szédertál három macesza volt vastagabb, a többi olyan vékony, de olyan vékony, hogy pészach első napján, a reggeli ima után kijárt mindig a dicséret Calel bácsinak:

— No, az én laskám... Egy valóságos manna... Az igaz, a borunk se marad el mellette. Küldjön el, Reb Calel, egy pintes üveget. Ízlelje meg...

*

...Más volt az a régi tavasz. Más volt a régi peszach. A mai véres, gyilkos — és kenyérjegyre mérik a pászkát. Múzeumba kellene vinni a kávésibriket, amit minden esztendőben lehoztak a padlásról a husvéti fölszereléssel az egyik bátyámnak. Egy liter tejeskávé fért bele! Oh, ha Kürthy báró, a közélelmezés magyar diktátora, vagy Botocky!! német birodalmi kollégája ezt látta volna... Velünk együtt imádkoznának a jövő esztendei peszach — békéjéért.

Kisfiam, a széderest négy poharát kiürítettük, a mesét elmondtam, a chadgadjót elénekeltük. De a békére, a várvavárt béke eljövetelére mondj velem egy ámen...

Meglátod, ha kisüt a béke napja, új világ támad. És lesz megint laskasütő Dombóváron. Az anyahitközség dehogy megy majd a szomszédba pászkáért. Elvégre, ami a kegyeletes tiszteletet illeti, a Calel bácsinak elég, hogy három-négy esztendeig nem töltötték be a helyét. Nem akarja ő a ganédenben, hogy a dombóváriaknak ne legyen se rabbijuk, se maceszsütőjük, se mészárosuk... Csakcsupán fölemelt adójuk...

JELLINEY DEZSŐ: KÖVEK KELETEN

Rajtuk alkony-fény, — aranyötvözet —
Közöttük régi szent halottak szerte
— Csak halkan kéne járni itt, csak csendbe —
Állnak az ódon álmodó kövek.

Az Ember lelkének történetét
Rejtik ők némán, látlan odavésve.
Világ alapja: itt kelt örök létre
Az áldó hit s az áldó szent igék.

Hervadhatatlan virág: ők hallották
A próféták ihletett, zengő szóját
És látták a csodákat egykoron.

Sziklák... kőlapok... ó-templomok romja...
Ég fölöttük az esti fény ragyogva,
Mint gyertyák fénye az oltárokon.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

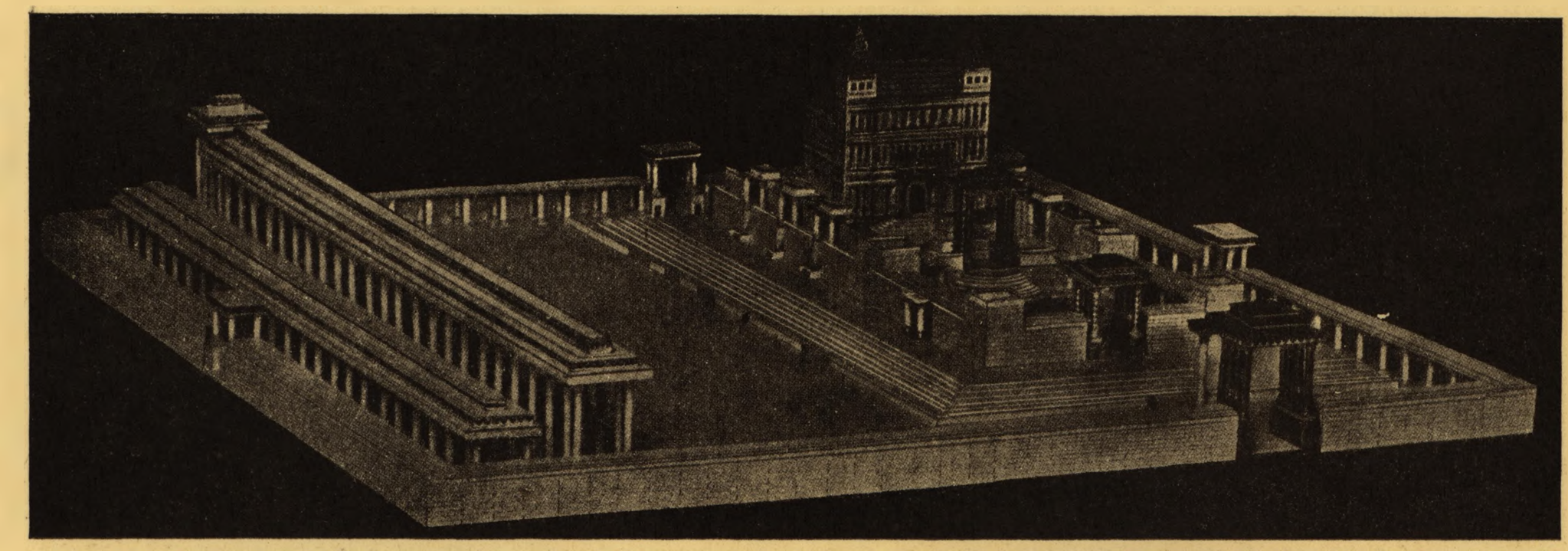

Der Tempel Herodes in Jerusalem (Südostseite)

Herodes temploma Jeruzsálemben délkeleti oldalról nézve

DR. WEISZ MIKSA: ÁDDIR HÚ ...

A rajongó szeretet, mely eleinkben élt a régi, legendás fénnyel övezett, jeruzsálemi szentély iránt, a bűbájos *Széder*-esték ritualéjában is helyet vívott ki magának. Midőn a jámbor lélek a mult csodás eseményeit varázsolta maga elé, a jövő reményei is utat törtek maguknak. A Hatalmas, ki a faraó zsarnokságát megtörte, kinek szerető keze vezette az elnyomottat az évszázadok viharain át, prófétái által boldog jövőt ígért az elnyomott Izraelnek. Nem csoda, ha a jámbor áhítat kiegészítette a Peszach-Haggadát oly dalokkal, melyek a boldog jövőről regélnek, a fényes templomról, mely *Ciónban* ismét emelkedik majd a napok végén és melyhez zarándokolni fognak majd a nemzetek.

Eredetileg a Haggada a *negyedik* serleg fölött elmondott benedikcióval végződött, mely után felhangzott a *messiánikus* reményt magában foglaló kívánság *Lesónó hábóó Birusolojim*. Később azonban némelyek *Joseph Tobelem ben Samuel* zsinagógai költőnek, ki *Limoges*-ben élt a tizenegyedik században, a *Nagy Szombat* (*Sábosz há-godaul*) reggeli imádságához írt *píjut* záróverseit, melyek a *Szédert* tárgyalják, a *Haggadába* is fölvették. (*Chászál Sziddur peszach.*) Illő befejezése a Szédernek. Buzgó kérésben csendül ki. „Ó Tiszta, ki a magasban lakozol, emeld fel Izraelt, vezesd vissza a kezed által plántált szőlőtő (*Izrael* allegorikus neve, Zsoltár 80, 15 alapján) sarjait megváltva Ciónba ujjongás közepette". Ehhez hozzáfűzték azután az *Addir Hu* kezdetű verset, mely kéri Istent, a hatalmast, hogy építse fel hamarosan, napjainkban a házát. Ez alkalmat adott arra, hogy egyes jámbor illusztrátorok a Haggadát a jeruzsálemi templom rajzával is díszítsék. Így került bele számos Haggada-kiadás rajzai közé, mint a Haggada-képek utolsója a jeruzsálemi templom, melynek jövendő pompája elhomályosítja majdan a régi két templom gazdag fényét. Az *Avignoni* Machzor ritusából való a vers, melynek szerzője ismeretlen. Istent a *héber* alfabét huszonkét betűje sorrendjében különféle bensőségteljes nevekkel aposztrofálja. A régi szerzőtől származó vers oly népszerűvé vált csakhamar, hogy dallama lett a *Peszach* speciális melódiája, melyet a *Kohaniták* is énekelnek, midőn Áhron áldásával megáldják *peszachkor* az ájtatos tömeget. Oly szeretettel énekelték, hogy hamarosan elkészült egy *német* fordítása, mely nemsokára a Haggada szövege mellé került. A spanyol ritusú *amsterdami* Haggada (1612) közli legelőször e fordítást, mely aztán valamennyi régi Haggada-kiadásba belekerült. Teljesen az eredeti vers melódiáját tartja szem előtt. A héber *alefbész* szerint

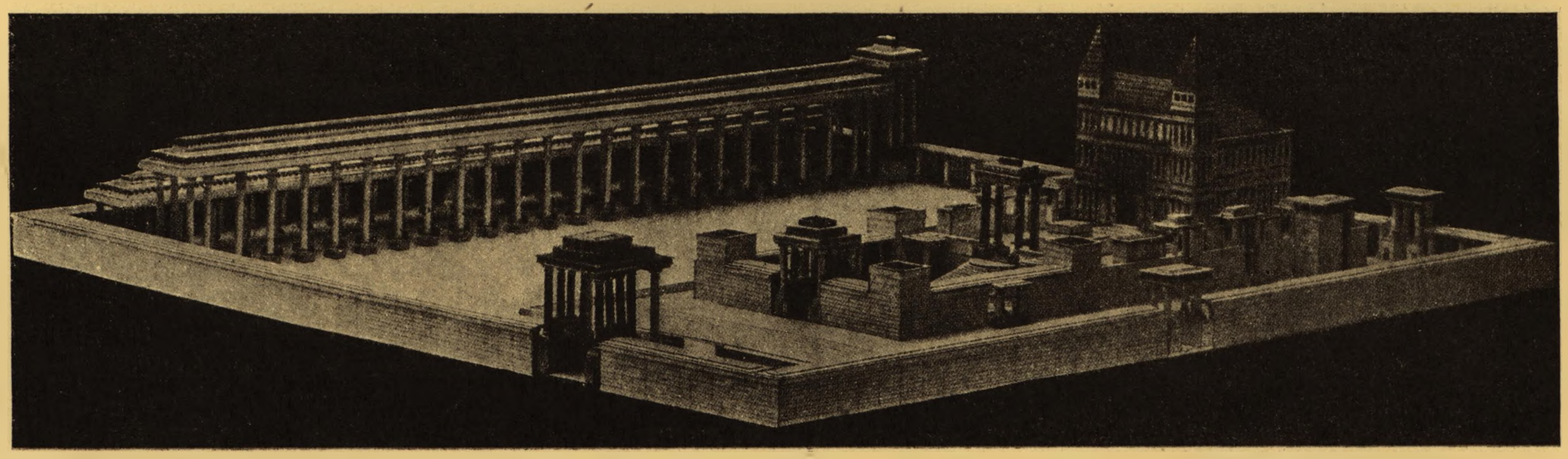

Der Tempel Herodes (Nordwestseite)

Herodes temploma északnyugati oldaláról nézve

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

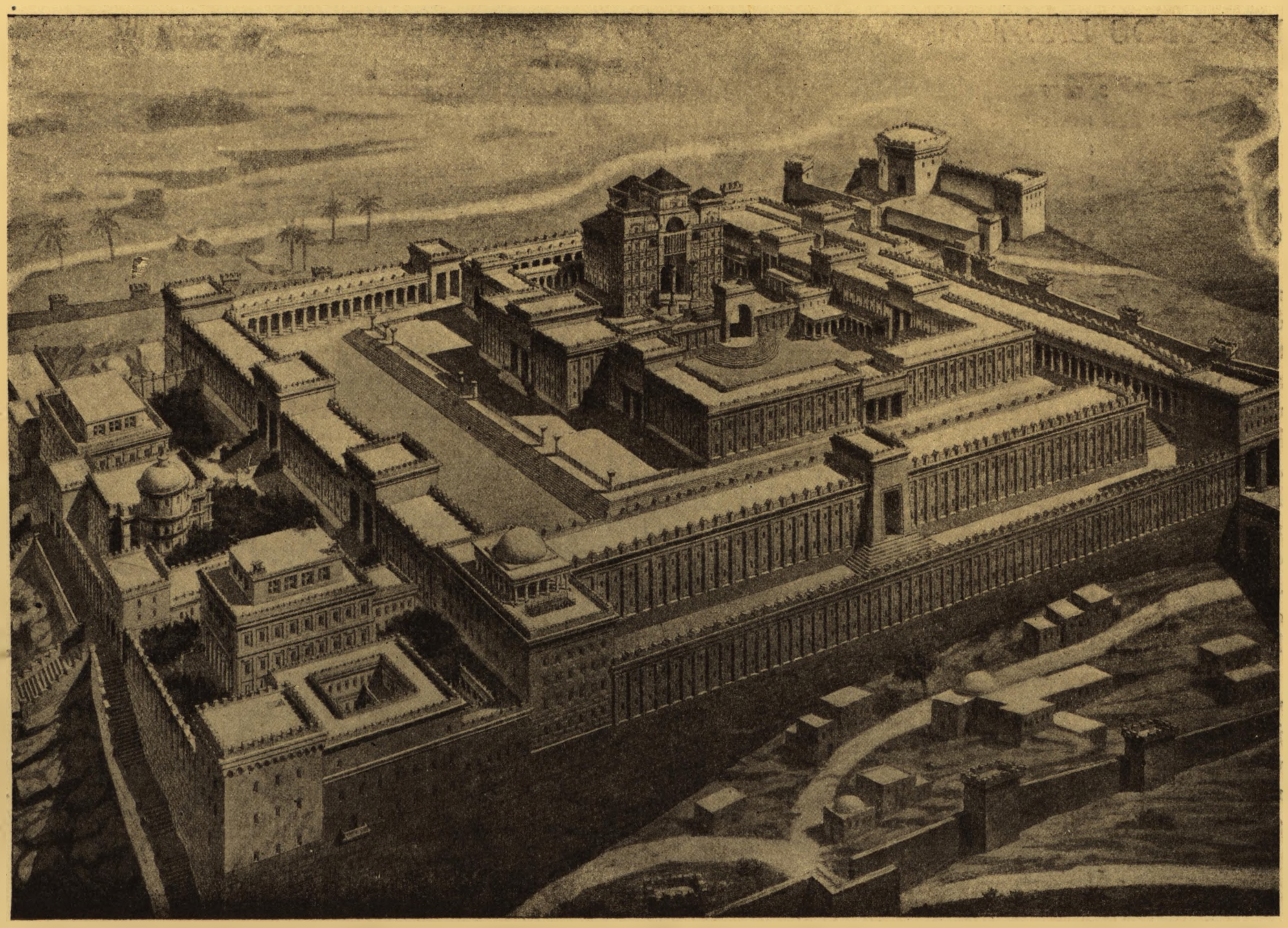

Der Tempel Salomos in Jerusalem
(Rekonstruktion Schick-Rehlender)

Salomon temploma Jeruzsálemben
(Schick-Rehlender rekonstrukciója)

fordítja Isten neveit, úgy hogy a német fordítás is a héber *alefbét* betűi sorrendjét követi. Még *Heidenheim* Wolf is, ki a Haggada szép német fordítását is adja, Haggada-kiadásában (Bécs, 1825) e kedvelt régi zsidó-német fordítást hagyja meg, csak itt-ott stilizál át egy-egy kevésbé érthető régibb német kifejezést.

Álljon itt e népszerű ének, melyet eleink annyi lelkesedéssel énekeltek, mely elterjedt volt mindenütt, ahol zsidók szédert tartottak:

Allmächtiger Gott, nun bau dein Tempel schiere,
Also schier und also bald
in unsern Tagen schiere, ja schiere.
Nun bau, nun bau,
nun bau dein Tempel schiere.
Barmherziger Gott nun bau stb.
Grosser, demütiger, hocher,
würdiger, süsser, chéniter,
tuglicher, jüdischer, kräftiger,
lebendiger, mächtiger, namhaftiger,
sänftiger, ewiger, furchsamer,
ziemlicher, königlicher, reicher,
schöner, traumhaftiger Gott nun bau...
Du bist Gott und keiner mehr,
nun bau dein Tempel schiere,
als schier und also bald
in unsern Tagen schiere, ja schiere,
nun bau, nun bau,
nun bau dein Tempel schiere.

Egyes kifejezései a versnek régiesek. *Schiere*, annyi mint *schier*, bald = gyorsan. *Chéniter* helyett Heidenheimnél chénvoller van. Chén héber szó = báj, tehát bájos Isten. *Tuglicher* = tugendlicher. Heidenheimnél *tugendvoller*, erényes. *Sänftiger:* a zsidó-német irodalomban a héber *Náchász* szó szokásos fordítása *sanft*, ruhig. (V. ö. *Grünbaum:* Jüd. deutsche Chrestomathie 264. oldal.) *Ziemlicher* = geziemend, passend, többször a német-zsidó irodalomban, *ildomos* szóval adható vissza. A verset a német Haggadákban teljesen a melódiákhoz mérten többen fordították, köztük *Stern* M. E., *Maybaum*, *Seligman*. Méltó magyar fordításra még vár a vers, talán e folyóirat szerkesztőjének avatott tollából megkapjuk!

GONDOLJA MEG POR SZÜLÖTTJE...

— MÓZES IBN EZRA —

Gondolja meg por szülöttje,
Útja mind halálhoz ér,
Egyre, egyre megy feléje
S azt hiszi, nyugodtan él.
Mint ki hajón sürgölődik
S a hajót kergeti a szél...

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

LAKATOS LÁSZLÓ: FANNY

Cseresznye- s barackfák zsongító júniusi melegségben virultak, az ablakokra ám a szigorú tél jégből rajzolt virágokat és csillagokat. December volt, a kemény 1814-iki december, melynek dévaj vad hidegéről oly sokat írtak a krónikások. A gyengéd gyümölcsfák egy szobában virulnak, a szoba közepe ültetett kert, pálmák a szomszéd termekben. Verejtékes dolguk volt itt tegnap a muzsikusoknak és a színészeknek, ám a főúri vendégeknek is, oroszoknak, angoloknak, németeknek, mindenféle nemzetbelieknek. Grófok és bárók rajzottak itt, marsallok, akiket az a szerencse ért, hogy még esztendő előtt Napoleonnal állottak szemközt, magyar cigánymuzsikának bokáztak. Maga a nagy Talleyrand egy selyemszékben unatkozott, hajnal felé kettőt ásított is. Ma szép, nyugodt, tiszta minden, mintha csak galambok járnának vendégségbe az Arnsteinék bécs-belvárosi házába.

Most ketten vannak a gyümölcsösben. Razumovszki a cseresznyefácskáról tépett fehér fürttel játszik hévvel és esetlenül. Nagy darab ember, ügyetlen, mint egy ágyútalp, szemérmetlen és mégis elfogódott mosolya, olyan mint valami grimász a deres haj alatt, a süppedt szájon. Orosz lovastábornoki ruhában van, füles csizmában, fehér nadrágban, aranygalonos zöld frakkban szédíti a kongresszusi Bécs népét. Vele szemközt az aranynyal szegett kerti nyugszéken ül Fanny, alabástrom arcán zsenge rózsaszín hevület, mandulavágású szeme fölött, délszakian dús haja szinte izzik a sűrű tömött feketeségtől.

— ... és palotájába hozom Európa minden szuverénjét, bárónő, Ágost szász királyt, a burkus Frigyes Vilmost és ...

— Mondja, hogy az Ön uralkodóját, Sándor cárt is és akkor sem fogok örömömben a füsttel együtt a kémény felé szállni.

Az orosz hosszan hallgat. Fogatlan csecsemőajkait egymásnak szorítja, majd feláll és hazug ünnepélyességgel mondja:

— Őfelségét a cárt is.

Ám máris bűnbánó gyengeséggel visszaroskadt székébe, csillogó éhes szeme Fannyn, aki mintha félne ettől a tekintettől, összébb húzza magán a ruhát.

— Ne folytassa, herceg.

— Nem hisz nekem.

— De hiszek és ez a rosszabb. Minden hazugság. Lássa odakint csonttáfagyott december van és mi ebben a szobánkban a barack érő illatát érezzük. Bragation, Kapodisztriax és az összes fényességek termeinkben táncoltak tegnap. Miért?... Az uram pénzt akar keresni azon, hogy maguk

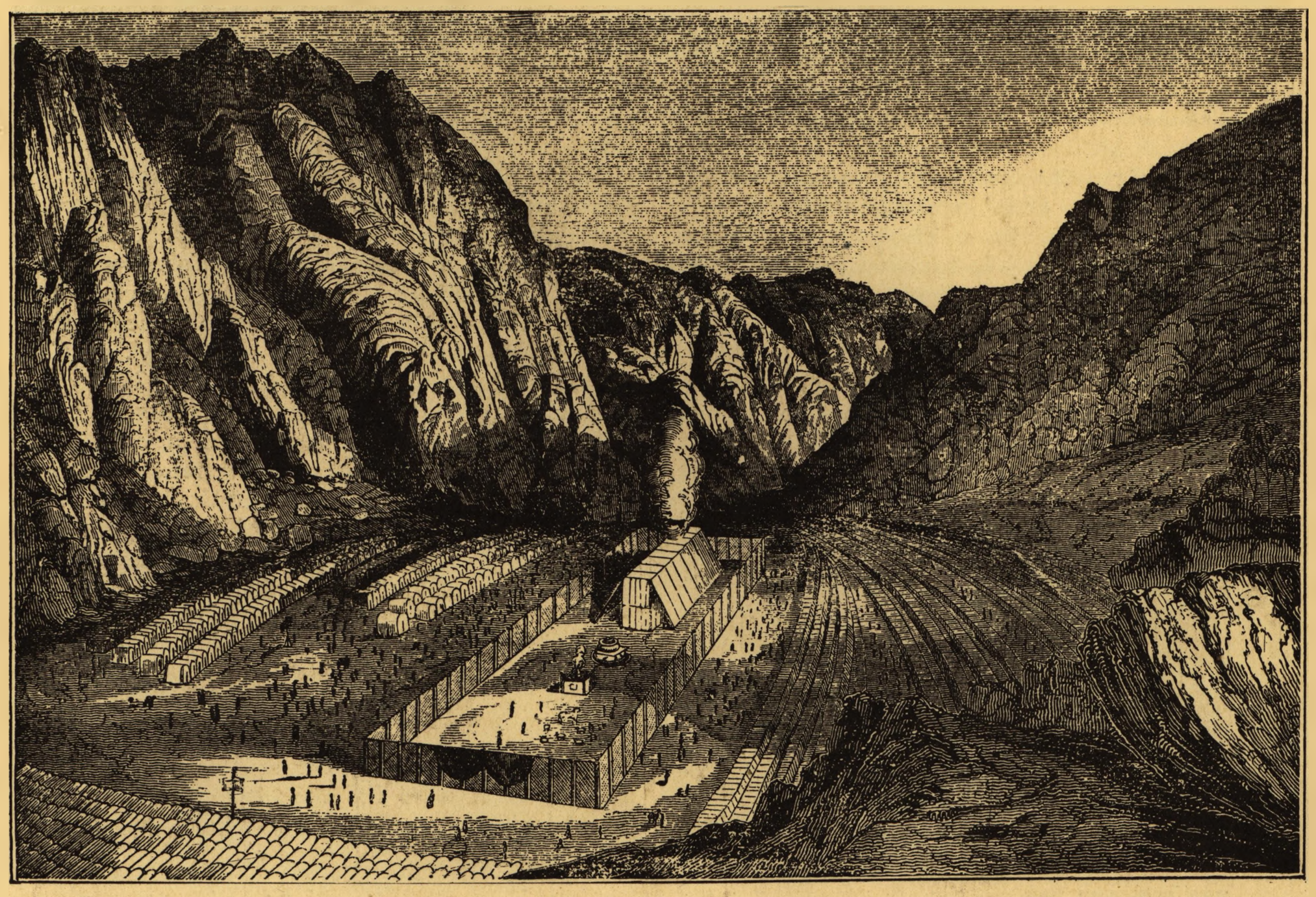

Das Heiligtum mit dem Lager Israels in der Wüste

A szentély és Izrael tábora a pusztában. (Régi metszet után)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

itt most Európa népei számára békét csinálnak. Pénzt keresett a háborún, pénzt akar keresni a békén is. Mily vakmerőség volna, ha uralkodó fejedelmeket hívnánk tetőnk alá. Az üzletnek erre már nincs szüksége, hál' Istennek ma már erre nincs szüksége. Hogy elfogadtuk a báróságot, ez még kellett akkor, de higyje el, ha este ágyba szállok, két kezemmel a párnám szélét átfogtam és ajkam keleti imaszavakat mondott, akkor a nappali ruhámmal együtt levetettem a bárói rangot is. Fanny, hercegem, igen józan nő, becsületes is és főként attól fél, hogy a Jehova kedve valamikor betelik és mindnyájunknak azt mondja, hogy: vissza. Fogd a szegénység batyuját és mars a szomszéd faluba. De jó lesz akkor is, mert Ő akarta így.

Az utolsó szavakat már lehunyt szemmel, távoli, rengő hangon mondta Fanny, valami félelmetes ájtatossággal. Ködös őszi reggel jutott eszébe a hercegnek, amikor lovát beállította egy kiewi zsidó imaházba. Ott imádták így, ilyen hangon, a piszkosak és a szegények az Urat, aki csak sujtó és rossz volt hozzájuk. Még ebből a gondolatból szakadt ki önkéntelen közvetlenséggel a vallomás, amit fennhangon mondott:

— Ha elgondolom bárónő, hogy a Maga nagyapja is... bocsásson meg, de Maga említette a tegnapi estén . . . Hitemre, nyoma sem látszik Magán. Minden olyan, mintha hetediziglen a Bourbonok udvarában nevelkedett volna.

— Ha goromba akarnék lenni, herceg, azt felelhetném, hogy főmagasságod bár hetediziglen úr, mégsem vetkezte le teljesen Ázsiát. De nem mondom. A gorombaság most bók volna. Ázsia maguk mellett szólna, hiszen maguk a ragaszkodók, a megmaradók az urak. Mi... igen mi szeretünk felejteni.

— Ez elmésség is. Hitemre, mintha a Bourbonok udvarában...

— Ej, adják vissza a Bourbonoknak Franciaországot, vagy Franciaországnak a Bourbonokat, ahogyan tetszik. Maguk azért vannak itt most nálunk Bécsben és az uram ezen is keresni fog. Nem keveset, sokat fog keresni. Ennyi közöm van a Bourbonok udvarához... a többit hagyjuk, főmagasságú úr.

Kis álmodozó szája most éles lett, fölényes. Mikor magát alázta, mulatott és tekintetével szabdalta az oroszt. Az végső zavarában újra a fejedelmeit ráncigálta elő.

— Őfelségeik a mult héten megtisztelték Julia grófnő augarteni palotáját. Mit gondol, ha ez karácsonyra megismétlődnék ezekben a termekben.

— Julia grófnő — Zichy. Magyar mágnásasszony. Neki ez dukál. És mert Ön, hercegem, illetlen vágyakkal van irántam, ne akarjon nevetségessé is tenni. Miniszterek és tábornokok jártak itt nálunk tegnap este, ez elég. Fejedelmek, ez már gyanús volna és rontaná Móric üzletét.

Az orosz nem tudott mit felelni, nagy kozák tenyere beleizzadt, hogy a fehér cseresznyevirágot gyömöszölte. Fanny a hallgatásra is felelt.

— Nem lehet minket megvásárolni, hercegem. A pénz nemcsak gazdaggá tesz, de okossá is, óvatossá. Még a fejedelmekkel sem tudna meg-

„Das eherne Meer Salomos“
(Nach Bernhard Lanny)

„Salomon tengere“. Vízmedence és szökőkút a jeruzsálemi templom udvarán. (Lanny rekonstrukciója)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

vásárolni, nem szeretem sem a nevetségességet, sem a szégyent... Elég volt, főmagasságú úr.

Fanny most felpattant helyéről. Szigorú, suhogó szavakkal beszélt, ajka fehér, mint a hideg, becsületes jég.

— Elég volt mindenképen. Már a multkori carousselen is megfogadtam volna, hogy nem akarom látni. Maga akkor vakmerő volt, de tisztes, vallásos nő vagyok és csekély dolgok miatt nem fogadkozom az Ur nevével. Tegnap a contredansenál kiszakitott Nesselrode karjaiból. Izetlen vén fickó Ön, hercegem, de akkor még csak nevetni tudtam a badarságán. Ám ma délben... ma délben Móric nekem megmondta, hogy Ön visszafizette neki az adósságait. Nincs váltó, nincs irás. Minden az utolsó garasig rendben. Elkékültem a haragtól és azóta nem mertem a gyermekeim drága haját megsimogatni. Visszaadta a zsidónak a pénzt, én tudom, hogy ez mit jelent, ösmerlek benneteket, urak. A zsidó kifizetve, a zsidóné szabad préda. Urak vagytok és finnyásak a szerelemben. Nem tudtok tartozni ott, ahol rabolni akartok. Finom az erkölcsötök, de rosszszagú. Menj hercegem a kasszához és kérd vissza a pénzt, az utolsó garasig a tiéd, újra a tiéd. Ne fizess rá a sentimentodra, de itt ne lássam többé, hercegem, egyetlen egyszer sem, parceque je vous fouetterais comme un chien. Avec la cravache! Ezt nem a Bourbonok udvarában tanultam, de Ön megértett, hercegem.

Mint valami haragos, tüzes felhő szállt el Fanny. Öt perc mulva az utcán volt az orosz. Kucsmája alatt fülébe markolt a december, a Grabenen hajtva nyitott kocsijában, mint vigasztaló tavasz ölelte őt körül a hideg, muszka vendég, mint ő maga is Bécs városában.

A jeruzsálemi templom képe a velencei Marco Antonio nyomdajegyén (1550) Gilányi-Goldstein Mór gyűjteményéből
Der Tempel als Buchzeichen Marco Antonios (Venezia 1550)

ABÁDI IMRE: TORZÓ

— Visszaemlékezés a husvéti napokra Palesztinában —

A háború kitörése óta nem tartják meg husvétkor a rechoboti kiállitást Palesztinában és ezzel természetesen az ünnepi játékok és mulatságok is elmaradtak. Az utolsó „chagigah" 1914 tavaszán zajlott le, azóta Rechoboth alatt még nem találkozott Palesztina produktiv társadalma; Judea megejtő, fantáziát verő, édenien ragyogó tavaszát nem üdvözli a fiatalság büsongva ujjongó, táncosan szökellő, reményteljes cioni ébresztőivel; a búja mezőnyön nem ficánkolnak a somérparipák; az utolsó esőzésből frissen lélegző ligetek fényeskedő levéltengerének sötétzöld hátterében nem villognak elő a hófehérre mosott kefiják a somérek fején, akik az ünnep rendezése körül oly kedvesek és fáradhatatlanok voltak, hol itt, hol amott bukkanva fel respektust parancsoló, impozáns délcegségükkel. A pálmaágas pavillonokon az ottoman zászlók piruló mezejének csökkenő holdját sem legyezgették azóta a mámoros zsidó álmoknak a végtelen szineivel játszó lobogói... A csökkenő hold dagadóra fordult azóta, de hajh! fénye teljében nem feledkezik-e meg önkéntes, hü vazallusáról, ki alázatosságot tanulva hosszú vándorútján, gyógyitó vért és verejtékbalzsamot hordott a béna tagjára? Ki tudja? Vajjon loboghat-e még ez a két zászló Judea mezőségén békésen egymás mellett, szelíden legyintve egymást az üde husvéti fuvalomban?...

Harmadszor borulnak aranyba a rétek Sárona és Petach-Pikvah között, harmadszor telik meg nehéz tavaszi illattal a jaffai völgy, de a ramlehi fellah hiába lesi felnyergelt, cifrahámos és konok csacsijaival a virágos dalos különvonatot, hogy egy illatos kora reggelen megálljon a ramlehi állomás előtt s kiöntve tarka, zajos népességét Judeának, a fehérruhás, lenge fátyollal borított „gveret"-eket, akik oly előszeretettel vették igénybe ezeket a szőnyegnyerges, sallangos, büsfülü alkalmatosságokat. De hiába, hiába várnak a ramlehi fellahsuhancok... az idén se lesz víg szamaragolás Rechoboth felé. A teljes pompájukban álló sefelai kertek közé nem sietnek ki Jeruzsálem leányai, hogy dalos kacajjal körtáncot lejtsenek Rechoboth alatt, oh nem, Jeruzsálem leányai gyászolnak megint s fejüket lehajtva újra elsirhatják a régi, régi sirámot: Bat Babel hasdudah asré sejsalem lach et gömuléch segamalt lanu... Elsirhatják megint és könnyes szemekkel tünődhetnek rajta, hogy mi volt a valóság abban a hajnalban, mely annyi bensőséggel, annyi igérettel sugározta be Judeát? Mert olyan rövid volt ez a hajnal, olyan tüneményes, mint a szivárvány játéka, mint az álom káprázata. Sirva kérdhetik: valóság volt-e, hogy annyi boldog, szabad ünneplő ember üdvözölhette egymást Judea reggelének ünnepi mosolyában? Valóság volt-e, vagy csak könnyü színes,

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

csalóka ködkép, melyet megtépett s szertefujt a világvihar... vagy a zsidó sors örök végzete?

*

Elszorul a szív, ha elgondolja s számon tartja az ember, hogy mindazok, akik összejöttek eddig ezen az ünnepen egész Judeából s Galileából: Tipchaból épp úgy, mint Katrából és Machné-Jehudából, a jemeniek szerény községéből épp úgy, mint a szobatiszta, arisztokratikus városkából, Tel-Abibból — hol lehetnek, merre járhatnak mostan... Élnek-e még, emlékeznek-e? Dobban-e még a szívük Judeáért? Vagy elfeledték már. Ha élnek, aligha. Mert akinek a szivét megbabonázta egyszer Judea tavasza, abban a szivben a harci élet tengernyi szenvedése s minden borzalma sem hűtheti le azt a melegséget, melyet egy titokzatos mécses táplál benne: az ősi vér fölébredt ereje; az a szív tán még átdöfve, dermedten, vagy poladozóban is megmozdulna, ha egy ajak fölébe hajolva dudolna hozzá: Sam bimkom... sam bimkom arazim mönaskim avé rom... Vajjon mennyien élnek még? Merre járhatnak dalos ajkukkal, merre, merre?... Dalolnak-e most Judea dalaiból, vagy mélabúsan mondják, ha eszükbe jut a fogság fanyar kenyere mellett: éch nasir et sir Cion al admat nekar?... (Hogyan dalolhatnók Cion dalait idegen földön?) Diákok „diszei, virágai" a jövendő zsidó társadalmának, akik a Herzliah gimnázium héber érettségi bizonyítványával zsebükben néhány heti viszontlátásra siettek szüleikhez, a pogromok földjére s alig bontakoztak ki az ölelő karokból, még ajkukon az anyai csók melegével, már is vállaikra rakták a harci fegyverzet terheit, hogy korbáccsal és géppuskával kergessék őket Lemberg, Przemysl és Gorlice poklaiba... A somérek, a nagyszerű fiúk, a rettenhetetlen legények, akik önként keltek védelmére a holdas lobogónak, messze Babilonia homokján véreztek el a telhetetlenség romlásában szenvedő Albion gyorstüzelői előtt; és az ültetvényesek, akiknek el kellett hagyni Izrael földjét, elhagyni a termő létre keltett röget, hogy válasszanak a fogság elviselhetetlen bánásmódja és a fegyver között, hogy azt jótevőjük, saját hazájuk ellen fordítsák...

Mennyi kitartó munka, mennyi szerénység a honi föld békés rögén, mennyi boldog elégedettség, mennyi drága produktiv fej és kéz, mennyi teremtő lelkesedés, mennyi csodatévő rajongás, amit együtt láttam ezen az ünnepségen, mi fényt és tartalmat adott neki. És mindenkinek volt egy ötlete, egy indítványa, de áldozatkészsége is, mikor fölmerült a chagigah reformja, hogy a rechobothi ünnepséget érdekessé és vonzóbbá kell tenni, állandóan kidolgozott terv után kell rendezni, nem pedig ötletszerűen, hevenyészett programmal, hogy az Európából érkező husvéti vendégek palesztinai tartózkodásának ez az ünnepség legyen a koronája és egyúttal ez az ünnep igazi tükre is legyen a palesztinai zsidó életnek.

— Állandó csarnokok kellenek, alkalmasabb játszóterek, szabad színpad, étkezőpavillon, somérszállás! — hangzott a rögtönzött rendezőbizottság összejövetelén innen is, onnan is.

— A rechobothi ünnepen meg kell emlékeznünk azokról is, akik martirjai lettek eddig álmainknak Izrael földjén!

— Helyes! Hedad!!

— De hogyan, milyen formában nyilvánuljon meg ez a megemlékezés? — kérdezték a felszólalót.

És erre furábbnál furább ötletek kerültek felszinre.

— Fogadnunk kell őket! — indítványozta valaki, mire mindenki érdeklődéssel tekintett a felszólaló felé.

— Igen — folytatta az indítványozó, — fogadnunk kell őket az ünnepen; diákok, vagy somérek a hősök arcképei után öltözködjenek s úgy jöjjenek a rechobothi ünnepre, mintha maguk a hősök lennének, tekintsük őket azoknak s fogadjuk is méltóképen: járuljunk elébük mindnyájan dallal és zenével, leányaink pedig virágot szórjanak lovaik elé. És ez legyen a chagigah megnyitója.

Végighallgattam ezeket a terveket, láttam a tántoríthatatlan munkakedv és áldozátkészség megnyilvánulásait. És amint elgondolom, milyen is lenne ma a rechobothi ünnep, ha ezeket a terveket, álmokat meg nem tépázza a világvihar és ha széjjel nem szórja boldog és békés embereit... a kezem megrezzen, a betük összefutnak előttem, le kell tennem a tollat, nem birom tovább...

SEBES ÁRPÁD: MEGYEK [1]

Megyek barátok, vad szittya fiúk,
Megyek előre, hej, oda ám.
Büszke szemekkel meredek reátok:
Zsidó vagyok, zsidó volt az apám.

Zsidó vagyok. Az a hányt-üzött fajta;
Nincs nyugtom nékem, — igaz az a szó —
Ahasvérnek vére kerget a végre,
Szeretőm az élet, a játszi dalok,
Elhagyom ma mindet, hív szeretőmet,
Apámat, anyámat, ma halált halok.

Zsidó vagyok.
Előre!
A sikra, a harcra, a vérferedőre!
Előre nagyorrú! ez isten szava.
Megyek.
Ne haljatok ma jász-kún legények.
Ma én halok.
Előre!
Hi a haza!

[1] *Ezt a verset a következő megjegyzés kiséretében kaptuk: „Meghalni ugyan nem halt meg e sorok irója, de az egyik lábát otthagyta. Sebes Árpád, egyéves önkéntes".*

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

PATAI JÓZSEF:
A NÓTÁS SZENT

Szombat harmadik lakomájánál, a titokzatos esti félhomályban, mikor az égi Csatornák megnyílnak és a tiszta lelkekre csodálatos látomások omlanak alá, a lublini caddik egyszer így szólt a körülötte ülő hívekhez:

— A magyarok országában nagy fény gyulladt ki, vakító ragyogású csillag, amelynek világossága a teremtés tiszta napjaiból árad... És másnap elindult két hívő, megkeresni a rejtett csillagot.

Sokáig kóboroltak az országban, míg végre meghallották, hogy a fény, amely után epedeznek, Nagykállóban ragyog. Elindultak tehát oda és a Peszach-ünnepeket megelőző napon megérkeztek a kis városkába.

Mikor a rabbi udvara felé közeledtek, ének és zeneszó ütötte meg a fülüket. Elcsodálkoztak. Csak nem tart a Púrim Nagykállóban egészen Peszachig! Közelebb értek és akkor megérthették már a dal szövegét is:

„Midőn Izrael kivonult Egyiptomból,
Jákob háza idegen nép közül..."

Izrael Egyiptomban. (Régi metszetek Neumann Herman gyűjteményéből)
Israels Knechtschaft in Egypten

Mózes a csipkebokor előtt. (Schuler metszete)
Moses vor dem Dornbusche

— Peszachi zsoltár ez, gondolták a zarándok chaszidok és beléptek az udvarra.

A rabbi háza egészen föl volt forgatva. A kállói caddik otthon sütötte a pászkáját, még pedig csupa zsidó férfiak segítségével. Künn a tüzelőfával telerakott udvaron Reb Chájim Nachman, az őszszakállú talmudista mosogatta az edényeket, miket ötpercenként váltogattak, nehogy a falaikra tapadó tészta kelésnek induljon. Bent a szobában az egyik sarokban a tóraíró Reb Chezkel gyúrta a tésztát, hosszú fekete szakállát és haját fehérre festette a lisztpor. A hosszú asztal körül a község legtiszteletreméltóbb emberei álltak és görnyedt háttal hajlongva nyujtották, lapították a kiosztott tésztadarabokat. Serényen sürgő-forgó, hosszútincsű kis fiúk hordták a kész pászkákat a szurkálóhoz, aki néhányszor végigjáratta a papírvékonyságú lepényeken a nehéz vasszurkálót, hogy fel ne hólyagozzanak, és innét azután fürge sietséggel vitték a fiúk a kemencéhez, ahol fehér, bőujjú ingben, kis fehér sapkával a fején maga a rabbi ült. A caddik mosolyogva nyujtja az érkező gyerekek felé a hosszú vékony rudat, amelyre azok ügyesen ráeresztik a nyujtófáról a pászkát. A kemencéből kicsapó izzó fény megvilágította a caddik lángoló

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Mózes megvédi Jetro leányait. (Schuler metszete)
Moses verteidigt die Töchter Jetros

arcát és nagy fehér homlokát, amelyen csillogó verítékcseppek gyöngyöztek. A sok nyujtófa csapkodását, a szurkálóvas zörgését és a tüzelőfát hordó fiúk dörömbölését elnyelte az áhitatos sütőmunkások éneke, amely a caddik buzdítására egyre hangosabb és egyre tüzesebb lett. A dalokat mindig a caddik kezdte és a kemence mellől mint tüzes szikrák röppentek a nóta sugarai szerteszét, míg végre az egész terem, a konyha és az udvar is lobogott a dalok fényétől. Az egyik sarokban három zsidó muzsikus kisérte az éneket hegedűvel, cimbalommal és furulyaszóval.

„Azt mondják a népek között,
Csodát művelt Isten vélünk".

És a pászka nyúlt a nyujtófák ritmikus mozgásaira, amelyek önkéntelenül a zene ütemeihez alkalmazkodtak.

Az idegen chászidok ámulva állottak meg a küszöb előtt. Ilyen pászkasütést még nem láttak sehol.

Reb Chajem Nachman, aki lázas sietséggel dörzsölte az edényeket, csak néhány perc mulva vette észre a két idegent. Ekkor gyorsan megtörölte a jobb kezét és az idegenek felé nyujtotta üdvözölve:

— Sálóm! Hová valók vagytok?

— Lublinból.

— És hová mentek?

— Itt akarunk maradni a Peszachre a rebbenél.

— Mikor mentetek el hazulról?

Az idegenek türelmetlenül félbeszakították a kérdéseket. Szerették volna már látni a caddikot, akiért ezt a hosszú utat megtették.

— Hol van most a ti rabbitok? — kérdezték.

Az öreg Chajim Nachman odamutatott nagy ujjával a kemence előtt ülő férfiúra, aki épp akkor homloka verítékét törölte le széles ingujjával.

— Hiszen „idegen" ruhát visel? — kérdezte meglepetten az egyik chászid.

— Az nem idegen ruha, magyar ruha az — felelt büszkén az öreg Chajim Nachman. Jár különben a mi rabbink sokszor otthon egy szál ingben is, persze földigérőben és patyolatfehérben, mert gyönge teste olykor nem bírja el a ruhát. Látnátok csak ilyenkor!... Olyan lehetett Ádám az Édenkertben a bűnbeesés előtt...

Közben az egyik tésztagyúrástól a másikig néhány percre félbeszakították a munkát, a hívek kört fontak a caddik köré és valamennyien a zsoltár ütemére táncra perdültek.

— Nini, milyen szépen táncol! — jegyezte meg az idegen.

Erste Pessachfeier — Az első Peszach-ünnep. (Régi metszet után)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

— Mintha legénykorában leányokkal táncolt volna — tette hozzá a másik.

Reb Chajim Nachman lelkesedve felelt:

— Látnátok csak, hogy táncol a lakodalmakon! Odaáll a cigányok elé, huzatja magának a nótát és úgy táncol, hogy az összegyűlt fiatalság, a legények és leányok mind megfeledkeznek egymásról és ahelyett, hogy együtt táncra kelnének, állanak és csak a rabbit bámulják...

— Azért is teszi ezt — szólt közbe a caddik egy másik híve, aki közben kíváncsian az idegenekhez közeledett.

Ebben a percben odabent új nóta zendült föl. De ennek a szövege már nem Dávid zsoltáraiból való volt, hanem azokból a szomorú bús magyar énekekből, amiket a csontos kalabérű és drága lódingú leventék énekeltek künn a szabad ég alatt:

„Jaj régi szép
Magyar nép
Az ellenség téged miképp
Szaggat és tép!...“

A két idegen csodálkozva nézett egymásra. De Reb Chajim Nachman megmagyarázta nekik, hogy a kállói rabbi a legszentebb ünnepeken is szokott magyar nótákat énekelni, mert azt mondja, hogy a magyarok sorsa hasonlatos a zsidókéhoz...

A kémek visszatérése Kanaanból a szőlőfürttel. (Régi metszet után)
Die Kundschafter bringen von den Früchten des Landes

Mikor a pászkasütésnek vége volt, a caddik felemelkedett, letörölte homlokáról a verítéket, megmosta arcát és kezeit és indult kifélé. A hívek utána.

— Bizonyára a szent fürdőbe megy a caddik — mondották az idegenek lassan utána tipegve —, hiszen nemsokára beköszönt az ünnep!

Csalódtak. A caddik kifelé tartott a kerti ösvényen a rétek felé. Künt már virágzottak a fák és a napsugarak sűrű lombokon keresztül szűrődtek le a nagy rétre, amelynek zöld selyem szőnyegét lilás kikiricsek tarkították. A napsütéses tavaszi levegő csendjét csak a madarak éneke és egy pásztorfiú tilinkója rezegtette meg. A caddik megállt a rét közepében és lihegve szívta magába a friss tavaszi illatot:

— Milyen gyönyörűség itt a levegőben fürödni, milyen gyönyörűség itt dalokban fürészteni a lelket... A legszentebb fürdő ez...

A kis pásztorfiú hazafelé kezdett ballagni és tilinkóját fujva közeledett a rabbi felé. A caddik magához intette:

— Fujd el nekem fiam újra azt a nótát — szólt kérő hangon. A kis pásztorfiú megilletődve ismételte a nótát. A caddik gyönyörködve hallgatta. Majd mélyen a fiú szemébe nézve szólt:

— Szent dal ez, fiam. Olyan mint az Énekek Éneke, fujd el csak mégegyszer...

A kis fiú mintha a caddik éles pillantásától megzavarodott volna, hiába próbálta a tilinkóját. Mintha megakadt volna benne a hang. Többször is belekezdett a nótába, de hiába, nem ment...

— Add hát ide — szólt a caddik — és elvette a tilinkót a fiútól és fujni kezdte a nótát. A lágy tavaszi szellő fuvalma lecsendesült, a lombok susogása elhalt, a kikiricsek kidugták a fejüket, a madarak némán kuporogtak a fákon, tágranyitott szemekkel hallgatták a szent férfiú nótáját.

Alkonyodott. A caddik könnyes szemekkel adta vissza a tilinkót az elfelejtett nótáért búsuló kis pásztorfiúnak és megindult a templomba.

Az esti peszachi imát a caddik a kis pásztorfiú tilinkós nótájának dallamára énekelte el és amint az előimádkozóemelvény előtt dalolt, a hívek mind halkan vele zümmögték az éneket, minden lélek megtelt az új melódiával és köröskörül a lobogó gyertyaszálak, mintha az új dal ritmusára mozgatták volna lángoló fejüket...

Mikor leszállt az éj, az „őrizet éje“, amelyben a kártévő démonok elrejtőznek és csak Illjáhu lelke bolyong Izrael fiainak házai között, a kállói caddik háza olyan volt, mintha átvarázsolták volna. Mindenütt ünnepi tisztaság csillogott. Az asztalon, amelyen még délben kemény nyujtófák csapkodták a vékony tésztát, most hófehér abrosz volt és rajta sok fehér teríték. A közepén nagy tizenkétágú gyertyatartó fénylett, megvilágítva a caddik arcát, de szelídebben mint délben a kemence lángja. Fönt az asztalfőnél, fehérpárnás kereveten oldalt dülve ült fehér ünnepi ruhában a caddik, az asztal körül néhány idegen.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A lublini chászidok türelmetlenül várták, mikor hallanak majd a caddik ajkairól mély tórás szavakat vagy kabbalás titkokat. De hiába. A széderesténeк már majdnem vége volt és itt sem hallottak egyebet, mint dalokat és énekeket. Héber zsoltárokat és magyar nótákat váltogatva. A Hagádát is valami csodálatos lágy melódiára dalolta végig a caddik. Még az egyiptomiak tíz csapásának történetére is volt valami mély, sajnálkozó és megindító melódiája...

— No ide hiába jöttünk — gondolták magukban a lubliniak — és már nem is vártak többé csodát.

Éppen éjfélt ütött az óra, amikor a kállói caddik elérkezett ahhoz az imához, melynél Izrael házaiban megnyílnak az ajtók, hogy fogadják Elijáhu belépő szellemét. A caddik maga kelt fel és kinyitotta az utcára nyíló ajtót.

— Áldott legyen, ki jön Isten nevében!

Alig hangzott el a caddik üdvözlése, mikor az ünneplők ámuló meglepetésére, hirtelen a szobába lépett egy különös, szikáralakú, fehér szőrös subába burkolt, pásztorbotos, ősz paraszt. Mereven, magábamerülő szemekkel tett néhány lépést előre.

— Áldott legyen, ki jön Isten nevében — ismételte a caddik és megfogta a jövevényt a kezénél és odavezette az asztalhoz.

Az asztal körül ülők megrémültek. Féltek a rejtélyes éjféli vendégtől, azután attól is tartottak, hogy hátha megérinti kezével az ünnepi bort.

Az öreg pásztor szótlanul leült a caddik mellé, azután egyenesen az asztal közepére nyúlt, ahol egy nagy ezüstserleg állott csordultig tele borral.

— Élijáhu serlege! Élijáhu serlege! — riadtak fel egyszerre körösкörül — és mindnyájan felugráltak a helyeikről.

Az öreg pásztor gyorsan felhajtotta a bort a nagy serlegből, azután felállott, mintha távozni készülne.

— Dalolj legalább egy szép nótát! — szólalt meg a caddik, aki nyugodtan nézte a történteket és a híveit is nyugalomra intette.

Az öreg pásztor nem felelt, csak menni készült. A caddik könyörgő hangon tovább kérlelte:

— Oh, ne hagyd el a házamat dal nélkül!

— Jól van hát, hadd legyen, — szólalt meg végre az ősz pásztor és hangja mintha túlvilágiasan csengene — eldalolom a te nótádat, amit ma a tílinkós fiútól elvettél és megszenteltél. Azután rátette a jobb kezét a caddik vállaira:

— Csakhogy te is dalolj ám velem!

És a caddik és a pásztor reázendítettek együtt a szomorú bús nótára:

Szól a kakas már,
Majd megvirrad már —
Zöld erdőben, sík mezőben
Sétál egy madár.

Micsoda madár?!
Micsoda madár?!
Aranyszájú, aranylábú...
Engem oda vár.

Várj madár, várj!
Várj madár, várj!
Ha az Isten néked rendelt,
Tied leszek már.

Az asztal körül ülők mind elandalodtak a szomorú nótától és nem vették észre, hogy a titokzatos pásztor hirtelen eltünt.

A caddik pedig halkan bús hangon ismételte a nótát héber betoldásokkal a Szentélynek és Cion városának felépüléséről és a Megváltásnak ujjongó dalairól:

Szól a kakas már,
Majd megvirrad már,
Jibone hamikdos, ir Cion temalle
Mikor lesz az már?
Vesom nosir sir chodos uvirnono náále,
Ideje volna már!

*

Mikor a két zarándokoló chaszid hazajött Lublinba és nagy csalódással meséltek a nagykállói tapasztalatokról, a lublini caddik a következőket mondotta:

— Senki sem járt még oly közel Elijáhu próféta szelleméhez, mint a nagykállói. Az ő lelke a Dalok Csarnokából való és minden szent cselekedet dallá változik nála. Énekkel és dallal szolgálja ő az Egyetlenegyet, aki dalok szárnyán közeledik hozzá, hogy gyönyörködjék az ő szent szolgájában...

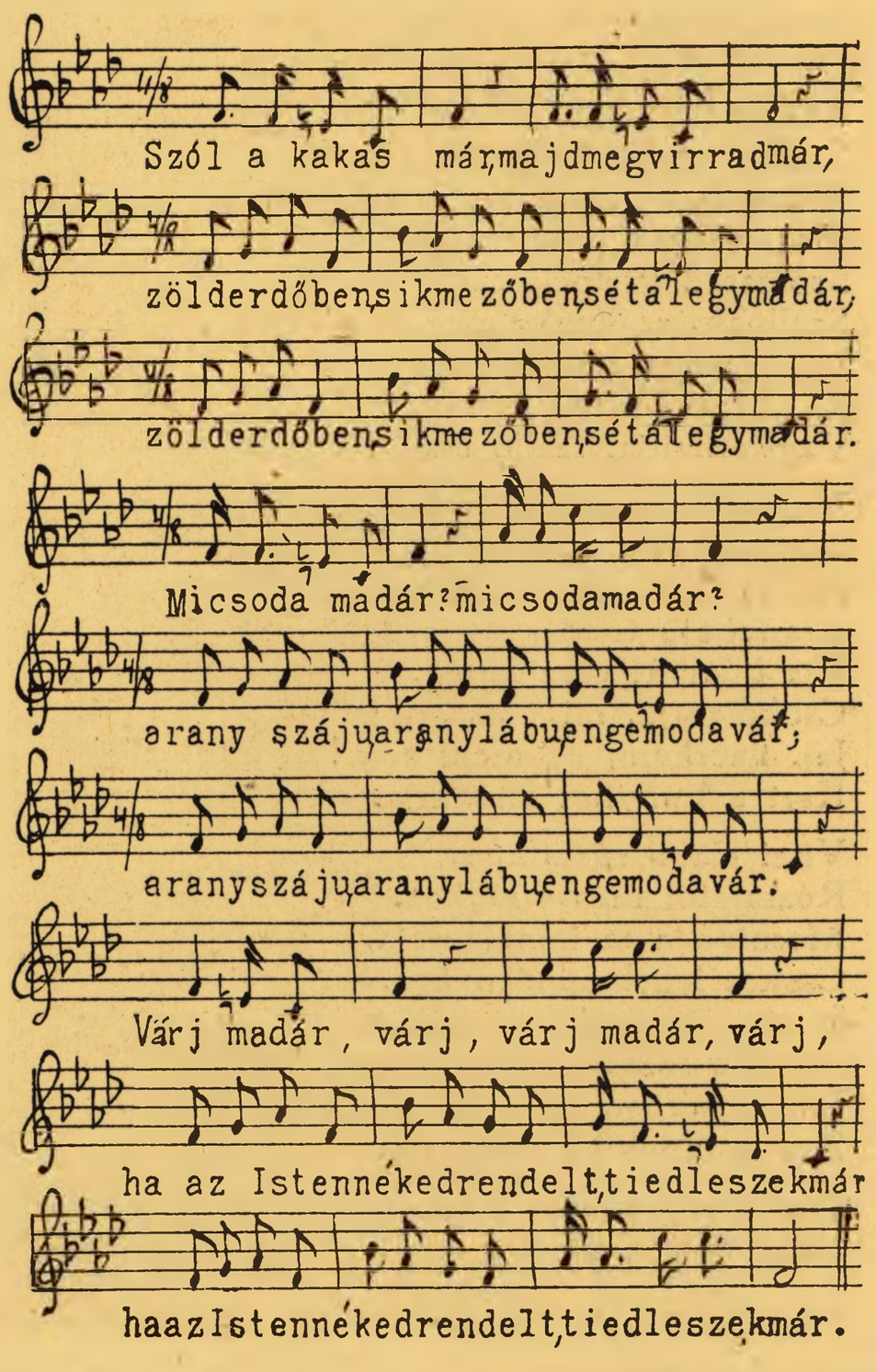

A „Szól a kakas már" dallama — Bokor Izsó átírása

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

DR. SINGER LEÓ: GYERMEKVERSEK[1]

Imre Chajjim fiamnak daloltam

AZ ELVESZETT FIÚCSKA.

Város végén, kis kunyhóban
Kis fiúnak szive dobban.
Lágy szellőnek lenge szárnya
Kopogtat be ablakába:
— Kis fiúcska ülj csak fel rám,
Repülhetsz majd szellő szárnyán,
Ha kifáradsz, majd leteszlek
Közepén a büszke kertnek!

Kezdetén az országútnak
— Kis szemébe könnyek futnak —,
Kis kunyhóval éppen szembe',
Áll a szomszéd büszke kertje.
Apja, anyja óva intik,
Kis testvére kéri mindig:
Jaj, fiacskám, ne menj arra!
Vágya hajtja, szellő csalja.

Szellő csalja egyre jobban,
Vágya ébred, lángra lobban.
Szellő szárnya egyre csapkod,
Kis fiúcska kipked-kapkod.
Azt sem tudja, hogy volt, hogy nem,
Csak kioson észrevétlen.
Jaj, fiacskám, ne menj arra!
Vágya hajtja, szellő csalja.

Száll a szellő lenge szárnya,
Mennek, szállnak szebb világba,
Más világba, messzeségbe
Szomszéd kertnek belsejébe.
Szállnak, szállnak, meg sem állnak,
Lelke súgja fiúcskának:
Jaj, fiacskám, ne menj arra!
Vágya hajtja, szellő csalja.

Már ott vannak, már leszállnak,
Nézd, fiacskám, már hogy várnak,
Aranykapu tornyán állva
Aranyhajú tündér várja.
Kis fiúcskát ölbe kapja,
Csókolgatja, mint az anyja
Jaj, fiacskám, ne menj arra!
Kert a kunyhót eltakarja.

Viszi előbb rózsafához,
Rózsafától más virághoz,
Mosolyg a fa lombja rája,
Csókot lehel minden ága.
Jöszte, jöszte, kis fiacskám,
Minden rózsám néked adnám!
Jaj, fiacskám, ne menj arra!
Kert a kunyhót eltakarja.

Illat illan, messze árad,
Látja már a büszke várat,
Büszke várnak magas tornyán
Leng a zászló bólogatván
Jer, mesélek daliákról,
Győzedelmes hős csatákról.
Jaj, fiacskám, ne menj arra!
Kert a kunyhót eltakarja.

Benn a várban ifjak, lányok
— Dús aranyban fénylő lángok —
Táncot járnak, úgy mesélnek,
Zengő dalban szól az ének:
Boldogságról, szerelemről,
Tündérlányról, kis legényről.
Jaj, fiacskám, ne menj arra!
Kert a kunyhót eltakarja.

Kis fiúcska csak azt hallja,
Mit a tündér suttog halkal:
Te leszel a boldogságom,
Te leszel a kis királyom!
Ami ragyog, ami fénylik
Kis virágtól, magas égig
Rózsás kertem, tündérváram,
Mind a tiéd, maradj nálam!

Tündérlányka ölbe kapja,
Ölelgeti, csókolgatja,
Mond a tündér, úgy szeretlek,
Add csak nekem hivő lelked.
Úgy öleli, úgy megrázza
Még a lelkét is kirázza.
Fiacskám, mért mentél arra!
A fiúcska már nem hallja.

Apja, anyja hívja folyton,
Kis testvére várja otthon,
Apja, anyja nem találja
Kis testvére sír utána.
Város végén kis kunyhóban
Már csak a gyász mécse lobban.
Elveszett a kis fiúcska,
Elment messze országútra.

REGGELI IMÁDSÁG.

Móde ani lefonecho
Melech cháj vekájjom!
Hála néked örökélő
Jóságos királyom!

Nap nyugtával jött az éjjel,
Bűvős bájjal, csábos mézzel
Elnyomott az álom.
Szállt a lelkem fellegekbe,
Hegyen, bércen új egekbe
Által száz világon.

Te, Uram, nagy jóságodban
Láttad, hogy száll, lebben-lobban
Fáradt gyenge szárnya;
Hogy esdekel szomjuhozva
Trónod elé leborulva
Áldásodra vágyva!

Jó Uram, te felemelted,
Szent csókoddal élesztetted

[1] Dr. Singer Leó, aki 1912-es évfolyamunkban megjelent „Asmodáj" című filozófiai drámájával nagy feltűnést keltett, újabban egy kötetre való pompás gyermekverseket irt, melyeknek mély poézise és igaz zsidó szelleme a felnőttek szivéhez is szól. (Szerk.)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Fáradt gyenge lelkem.
Hívtad: igyál üdv vizéből
Nézted, hogyan épül, szépül
Odafenn a mennyben.

Megáldottad, új erőt nyert.
Égi lángod, hő szerelmed
Mind lehozza nékem,
Míre újra hajnal pirkad,
Nap csókolja halmainkat,
Már ott száll a bércen.

Fürdik fürgén napsugárban,
Száz virágszál harmatában,
Úgy csókol a számon,
Álom állan, testem éled,
Ajkam hálát rebeg néked
Mennyei királyom!

Móde ani lefonecho
Melech cháj vekájjom!
Hála neked örök élő
Jóságos királyom!

J. Sant: Samuel hört die Stimme Gottes

J. Sant: A gyermek Sámuel hallja az Úr hangját. (Sámuel I. 3. f.)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

SZINI GYULA: SALAMON FALA

Úgy emlékszem rá, mintha csak tegnap történt volna. Az ötödik Bé osztály főnöke, a kit mi egymás közt csak „Pupos Tevé"-nek neveztünk, bejelentette, hogy a latin óra elmarad, helyette azonban elmegyünk képeket nézni. A fiúk, az osztálytársaim „éljen"-t kiáltottak, de erre Púpos Teve olyan dühbe gurult, hogy az egész osztályt ott akarta marasztalni úgynevezett „tintahaluskára".

Ám egy gimnáziumi tanár akaratánál is van hatalmasabb dolog a világon és ez az, amit a görögök „ananké"-nek, mi pedig végzetnek hívunk. A végzet azt akarta, hogy a mi jegyeink megvoltak már váltva és ha nem megyünk el, az igazgatónak a saját zsebéből kellett volna kifizetnie hatvan diák belépőjegyét a Műcsarnokba...

Történetem egy budapesti gimnáziumból indul ki a XIX. századnak abban az évében, amikor az Andrássy-úti régi Műcsarnokban, vagy másként: Plasztikonban ki voltak állítva Verescsagin Vazulnak, a nagy orosz festőnek a képei.

Az utcán rendbe sorakoztunk.

Púpos Teve szigorú, bosszús arccal állt a menet élére és megindultunk népes utcákon át, emlékszem: lázadó, édes tavaszi időben. Ha az osztályfőnök nem figyelt ránk, grimászokat vágtunk az elegáns nők felé, sőt a leghátulsó sorokban nagy titokban egy füstölgő cigaretta keringett kézről kézre, vagy mint Arany János mondaná: „szájról szájra".

Végre a Műcsarnokhoz értünk és a „csürhe" — ez volt az osztályunk díszítő jelzője — berontott az előcsarnokba. Púpos Teve dúlt-fúlt mérgében és csaknem a föld alá süllyedt abban a szégyenében, hogy ilyen „neveletlen birkákat" hozott magával.

Csaknem legázoltuk a jegyszedőket és felborítottuk az embereket, amint betörtünk a nagyterembe.

És akkor — emlékszem — hirtelen mind megtorpantunk, szinte elállt a szívünk verése és a szemgolyónk mozgása. Egy óriási méretű havas tájkép állt előttünk, rengeteg embertömeggel, amelyre lassan hullott a hó, míg a szemhatáron bitófák feketéltek és lógtak a rájuk felkötött orosz nihilisták.

Csönd. Ámulás. Megdöbbenés.

Nem mertünk egymásra nézni.

Végre az egyik diák halkan felszólalt:

— Tanár úr, kérem, mért kötötték föl ezeket az akasztófára?

— Mert nem hittek Istenben — felelte Púpos Teve.

Tovább mentünk. Megint egy nagy vászon. Ezer ágyú sorakozott egymás mellé és mindegyik elé egy turbános hindu volt kötve. Azt a jelenetet ábrázolta, mikor az angol katonák a Tippu Szaib indiai lázadóit ágyúcsövek elé kötötték és úgy végeztek egyszerre a braminok ezreivel.

— Ezek sem hittek Istenben? — kérdezte egy kíváncsi gyermekhang.

Púpos Teve arca szigorú lett.

— Ezek azért haltak meg — felelte — mert hittek az ő istenükben. Az angolok kegyetlenül lemészárolták őket.

— Az angolok nem hisznek Istenben? — kérdezte valaki.

— Azok reformátusok — felelte Púpos Teve és haragosan hozzátette: — Ne kérdezz tőlem ilyen szamárságokat!

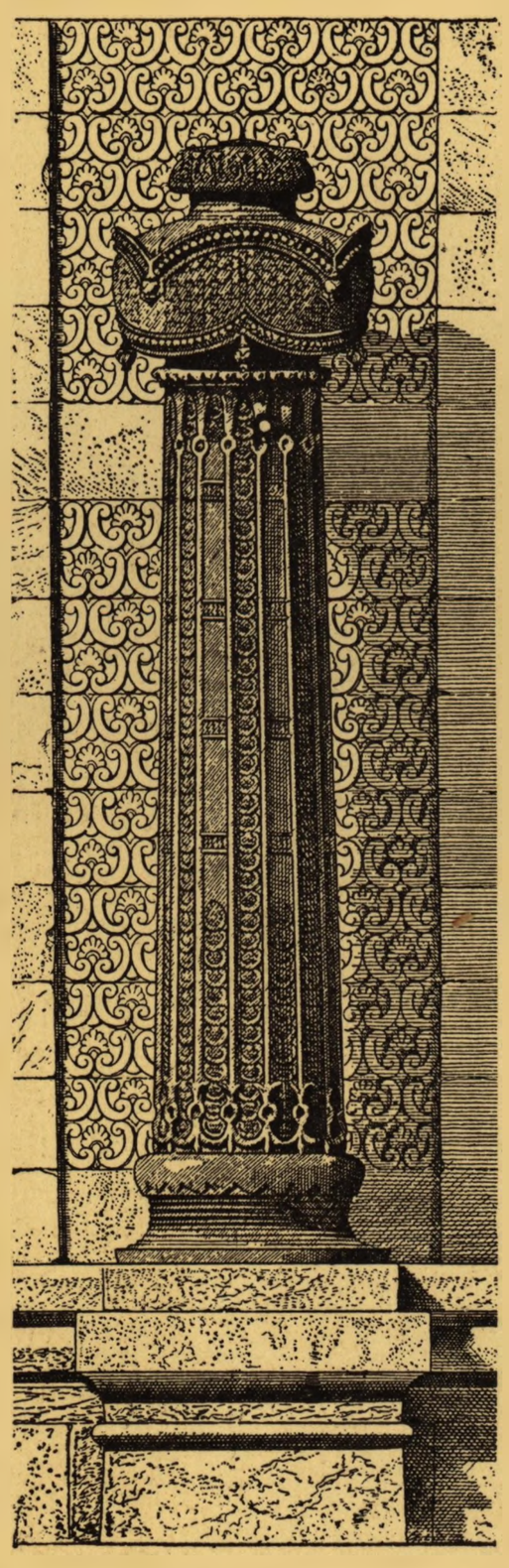

A Jachin- és Boaz-oszlopok egyike Salomon templomában. (Királyok könyve I. 7/21.)
Die Jachin- oder Boaz-Säule im Tempel Salomons

És egyre halkabbak, egyre csöndesebbek lettünk. Az olajfesték és firnisz erős szagától kissé elkábultunk, fiatal szemünkbe a tarka-barka színek élesen bevésődtek és némán, szinte álomban mentünk el ama képek előtt, amelyekben a Verescsagin a Kelet viruló színfoltjait, káprázatosan színes ködét, porfelhős napsütését örökítette meg hosszú ázsiai utazása alatt.

Fáradtan, ványadtan értünk ismét egy hatalmas vászon elé és Púpos Teve a katalógusból hangosan fölolvasta a kép címét:

— „Imádkozó zsidók a Salamon templomának falánál"...

És az osztály egyszerre földerült. Az a kaján, alattomos vihogás vonult végig hatvan diákon, amely csak a gyermekek őszinte kárörömében van meg. Púpos Teve ismét fölfortyant:

— Mit röhögsz? Mindjárt pofonváglak! — szólt egy fiúhoz, aki a legszélesebb arccal vigyorgott.

Komolyan, szigorúan magyarázni kezdte neki:

— Nincs ezen semmi nevetnivaló, fiúk! Ez a kép palesztinai zarándokokat ábrázol, akik messze földről az egész világból elmennek Jeruzsálembe, ott felkeresik a Salamon templomának a romját, ezt az egyetlen, nagy kőfalat, amely még megmaradt belőle.

Minthogy tilos volt, a gyermekeket annál inkább fojtogatta a nevetés. Sok a kezével tapasztotta

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

be a száját és orrát, hogy el ne pukkanjon a kacagás. Mások pedig komolyságra erőltették az arcukat és túlságos szigorúan néztek Salamon templomának a falára.

Magas, meredek kőfal komorodott a képen. Hatalmas gránittömgei szinte az örökkévalóság számára készültek, minden vakolat nélkül. Évezredes szelek vittek a hézagaiba homokot és termő magot. A sziklahasábok eresztékei közül fű meg dudva burjánzott.

És a fal mentén égnek emelt jajongó karokkal, vagy görcsösen a fal alá kuporodva, vagy mellüket verdesve, vagy fejüket a porba hajtva alázatos zsidó zarándokok imádkoztak, szaggatott, porlepett rongyaikon a gyász minden jelével.

És a képük nagy fájdalmassága önkéntelenül és lassan beszűrődött a fiatal szívekbe. Egyszerre csak megszólalt Púpos Teve száraz, komolykodó hangon.

— Fiúk, tanuljatok ebből a képből. Íme, mivé lett az egykor hatalmas templom. Ez azért van, mert a zsidók folyton egyenetlenkedtek.

2.

Már csaknem elfelejtettem az egész műcsarnoki látogatást, amikor egy napon nehéz számtani feladatot kaptunk. Nem tudtam rajta eligazodni, végre is fogtam magam és elmentem az osztály legjelesebb matematikusához, egy osztálytársamhoz. Nagyon messze lakott, valahol a temetőn túl és Klein Lipótnak hívták. A távolság nem riasztott vissza.

Poldi kissé röstelte, hogy fölkerestem. Mindig azt mondta, hogy három szobájuk van és kiderült, hogy csak egy.

Azt is mondta, hogy négy nagy mennyezetes ágyuk van ébenfából, de én csak kettőt láttam, az is fényezett fenyőfából volt összeróva. Pedig vagy hét családtagot számláltam meg az egy szobában. Mindebből arra következtethettem volna, hogy Poldi rossz matematikus. De az emberi érdek mélyebben lát és ezért arra kértem Poldit, hogy segítsen a számtani feladatban.

— Látod, ilyen buta vagy te — mondta Poldi keserny ésen — kijösz ilyen messzire hozzám és én is csak azt mondhatom neked, hogy nem tudom megcsinálni!

— Hát most kihez menjünk? — kérdeztem diákosan kétségbeesetten.

— Te akár a világ végére is elmennél most úgy-e? — gúnyolódott Poldi. — Mert lusta vagy. Ha leültél volna szépen odahaza és elkezdtél volna számolni, egy-kettőre rájöttél volna a hibára. A tanár úr rosszul írta föl az egészet a táblára és ezért nem lehet megcsinálni.

— Akkor szüret! — kiáltottam lelkesen. — Nem kell megcsinálni!

Hiába, Poldi, te vagy az osztály legokosabb embere!

Erre a bókra megcsörrent egy nagy szabóolló. Egy kis öreg, sovány emberke tette le.

— Jól tanul a Poldi fiam? — kérdezte az öreg, aki ingujjban ült és ép egy rojtos nadrágot szabdalt.

— Földrajzból rosszul áll — akartam felelni, de Poldi idejekorán oldalba bökött és ezért ezt mondtam: — számtanból az első jeles az osztályban, a többiből is jól áll.

Az öreg boldogan nézett rám és sovány, borostás arcán sok száz, mosolygó ránc támadt.

Nagyon-nagyon öreg embernek látszott akkor előttem. Lehetett vagy harmincnégy éves. Szegény foltozószabó volt. Ha olvasott, föltette a pápaszemét, ha foltozott, letette. A legfinomabb szabómunkát is szemüveg nélkül végezte, ellenben a legkövérebb betűket is ókulárén keresztül olvasta. Engem nagyon megszeretett. Mindjárt kávét is adott ennem bögrében.

A bögrével aztán félreültünk a másik ablakba Poldival és iskolatársaink dolgairól kezdtünk beszélni, ahogy két diák szokott.

— A jövő hónapban átköltözünk a másik lakásba — súgta nekem Poldi, hogy az apja meg ne hallja — itt csak ideiglenesen vagyunk.

A másik lakásban négy szobánk van és csupa ébenfaágy. Ha eljösz, majd meglátod.

— Eljövök, ha meghívsz — feleltem óvatosan.

— És még valamire kérlek — mondta halkan Poldi és megfogta a kezemet — ne mondd meg Redlichnek, hogy mit láttál nálunk, mert a Redlich henceg, pedig az apja csak könyvelő.

Tempelplatz in Jerusalem — A templom helye Jeruzsálemben

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

— Nem mondom meg Redlichnek — igértem — de hidd el, hogy rosszul teszed, ha Redlichre haragszol, mert ő szeret téged.

— Engem? A Redlich? az az utálatos? Az a hencegő? — heveskedett Poldi. — Az nem igaz. Nem szeret engem, haem gyülöl.

És ajánlom neked, hogy ne barátkozz vele, mert gazember. De ne mond vissza neki.

A igazságérzet ágaskodott bennem és feleltem neki:

— Látod. Poldi, terólad a Redlich egész máskép beszél.

A multkor is úgy dicsért téged, pedig ott sem voltál. Hanem nektek általában egy nagy bajotok van.

Folyton egyenetlenkedtek, veszekedtek.

— Kik?

— A zsidók — feleltem.

Poldi szeme tágra nyilt, rám meredt. mintha nem értett volna meg. És én meghökkentem, mert hirtelen eszembe jutott, hogy ez a fiú zsidó létére talán nem is tudja, hogy ők folyton „egyenetlenkednek"?

— Emlékezz csak vissza — mondtam Poldinak — arra a képre, ahol Salamon templomának a fala volt leföstve. Abból a hatalmas épületből csak egy falrom maradt fenn, mert a zsidók folyton viszálykodtak.

Poldi csak nézett, nézett. És egyszerre megint megcsörrent a szabóolló.

— Hogy is mondtad ezt, kis fiam? — kérdezte tőlem Poldi papája, aki úgy látszik minden szavunkra figyelt.

Most már rösteltem a dolgot, de már későn volt.

— A Púpos Teve mondta — szólt közbe Poldi — most már emlékszem.

— Ki az a Púpos Teve? — kérdezte Poldi apja, a foltozószabó.

— Az osztályfőnökünk — felelte Poldi.

— És mit mondott? — faggatta tovább a kis szabó.

— Aszondta, hogy a Salamon templomából csak azért van meg a puszta fal, mert a zsidók folyton veszekedtek.

A szabó gúnyosan rábólintott:

— Úgy?!

Egy ideig eltünődve nézte a rojtos nadrágot, gondolkodott, aztán lerakta a tűt, a foltot, fölállt és a szekrényhez ment. Egy vastag könyvvel tért vissza, letette a keskeny szabóasztalra. Szemére illesztette a pápaszemét, lapozgatott a könyvben, rám-rám nézett. Én már szerettem volna kinn lenni, otthon lenni jó szüleimnél, vagy gyorsan a föld alá sülyedni.

A kis szabó azonban a pápaszemen keresztül is rám emelte mosolygó, gyermekes szemét és szólt:

— Most föl fogok olvasni neked valamit, kis fiam. Ez zsidóul van, de én lefordítom majd magyarra.

És kezdte:

— „Az álló vizet szakitja el, aki háborúságot szerez, ezért mielőtt kihatna, hagyd el a veszekedést"...

„Szereti a rosszat, aki szereti a perpatvart, épp úgy, mint aki magasan épiti a házát, romlást keres"...

Ujra rám nézett.

— Megértetted, kis fiam? — kérdezte. Mindezt zsidó ember mondta és zsidó emberek tanulják, olvassák ezt ma is. És tudod ki tanitotta őket rá? Ugyanaz a Salamon király, akinek bölcsességét hirdeti még ma is az a fal. Az a fal már rom, de az ő bölcsességét még most is, annyi ezer év után ismerjük és követhetjük.

A Poldi fiára is rámosolygott.

— Csak tanuljatok, gyerekek — szólt hozzánk — hogy ti is olyan bölcsek lehessetek, mint a Bölcs Salamon. Amit tudtok, csak az a tietek. Egy szép napon én is meg fogok halni. Egyszer ez a nagy ház is, amiben lakunk, rommá lesz. Talán egykor majd puszta lesz ezen a helyen, ahol város volt. Csak az a bölcsesség fog fönnmaradni, ami érdemes rá. Ha nem tanultok, nem lesztek bölcsek és hamar el fogtok pusztulni.

A pápaszemét félretette, a könyvét eltette és újra elővette a kopott nadrágot, foltozott.

Nagy szivességet tesznek olvasóink lapunknak, ha kávéházakban, klubokban, kaszinókban, társaskörökben kérik a Mult és Jövőt!

G. Hayser: Tod der Erstgeborenen

G. Hayser: Mózes Fáraó előtt az elsőszülöttek halála után
(Régi metszet Neumann Hermann gyűjteményéből)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

GILÁNYI GOLDSTEIN MÓR: UKRAJNAI LEGENDÁK[1]

A BESZÉLŐ CSECSEMŐ.

Tít pásztorvezér közeledett a faluhoz.

A zsidók rémülten látták, hogy a parasztok gyülekeznek és várják a pásztorokat. Egyesülni akartak. Reszkető félelmükben a templomba menekültek. Tömve, zsúfolva volt a templom ványadt arcú, beesett szemű üldözöttekkel, kik, mint a felvert vadak rettegve várták a kopóhadat.

Marianka a falu legszebb zsidó asszonya utoljára érkezett a templomba. Keblére fehérbe bugyolált apróságot szorongatott. Kis picikéjének pufók arcocskáját nézte és kacagott aranyosan, ha a kicsike mosolygott, gügyögött. Csak egy anya tud így nevetni. Le-lehajolt hozzá és a friss ajkacskát lecsókolta.

Mindenki saját gondolataival volt elfoglalva. Saját életével. Az élet? Hisz oly balsorsos az ő életük. De az élet mégis élet. Lélegzetet vehetnek, hacsak titokban is.

A csendben csak szorongó, félelemtől fuldokló lélegzés és halk imamorzsolás zsong végig.

Ekkor hirtelen gyermeksírás hallatszott. A szép Marianka gyermeke sírt. A mosolygó, gügyögő ajkocska lekonyult, legörbült és elkezdett sírni. Marianka csitítgatta, csak anyáktól ismert titkos szavakat sugdosott az apró rózsás fülekbe, de mitse használt.

Az üldözöttek szemeiben bősz fény gyulladt. Hisz ez elárul bennünket — ordítá az egyik — Marianka!

Csitítsd el gyermekedet, különben mind elveszünk!

A szegény asszony minden tagjában reszketett. Nem tudta, mitévő legyen. Ekkor hirtelen csoda történt.

A gyermek megszólalt. A piciny kis ajkak mozogtak, de a hang valahonnan felülről jött.

— Balgák! nem látjátok, Isten szelleme köztetek lebeg?

Elnémultak a csodás hangtól. A varázsoló szavak tovább gyöngyöztek a kicsike ajkairól.

— Ha Isten velünk, ki bánthat bennünket?

A vékony csilingelő hangocska a legvadabbat is ellágyította.

Sírtak és nem féltek már a pásztoroktól. Hadd tudják meg, hol vannak, hisz Isten oltalmazza őket.

— — — — — — — — — — — — — — —

Nagy lárma hallatszott az utca felől. A fellázadt pásztorok.

— Hol vannak a zsidók? — hallatszott Tít vezér dörgő szava.

— A templomba menekültek volt a válasz. A vezér a templom felé fordítá lovát és odalépdelt. A nehéz, vaspántos tölgyajtó kinyílott és a pásztorvezér belovagolt a templom közepéig.

Vadul nézett körül. A zsidók ijedten húzódtak egymás háta mögé.

— Meghaltok mind! — ordítá.

Most megszólalt a gyermek.

— Meghaltok mind? Kicsoda? Mi vagy te? Én azt mondom, te is meghalsz. Mi pedig majd, ha Isten akarja.

A pásztorvezér ijedten nézett széjjel, nem csalják-e meg. De hisz saját szemeivel látja, a csecsemő beszél.

— Hát mit gondoltál kevély féreg? Azt hitted örökké élsz? — hangzott a csecsemő ajkáról.

Tít rámeresztette szemeit a gyermekre. Már kihúzta szablyáját hüvelyéből, hogy kettéhasítja, mikor a szép Marianka zokogva nyomta keblére kis csodavirágát.

A pásztorvezér lecsüggeszté fejét szomorúan. Visszadugta szablyáját hüvelyébe és kifelé indult.

— Itt nem bántunk senkit! — mondá odakint nyomott hangon. És anélkül, hogy valakinek hajaszála görbült volna meg a pásztorhad átvonult a falun.

A templom felől énekhang hallatszott. A megmenekültek hálazsolozsmája zengett az ég felé.

A FRIGYLÁDATAKARÓ.

Az ablakban fiatal lány ült és egy vérvörös selyem takaróra pillekönnyűségű aranyszálakat hímezett. A finom, puha kis kezek serényen dolgoztak, az ujjak mögött aranybetűk keletkeztek. Manja új takarót hímzett a frigyszekrénynek.

Télutó volt. Egy öreg töpörödött emberke, ki azt mondta, hogy oda át lakik a brazlavi erdőségekben, tanácsokat ajánlgatott mindenkinek. Manjuska szeretett egy ifjút, nem tudta miként adja ezt neki tudtára. Elment az öreghez és kérte, segítené őt tanáccsal. Az öreg erre így szólt:

— Új templomot építettek nálatok. A frigyszekrénynek nincs még takarója, készíts te egyet. Hímezd rá kedvesed nevét és egész biztosan egyesülsz vele.

A lány telve szép reményekkel nekiült a munkához. Szép feje egész nap a hímzés fölé hajolt s dolgozott.

Közeledett már a nap, melyen elkészül munkájával és átadhatja az elöljárónak, Salomnak felfüggesztésre.

Az új templom felavatására a kis hitközség örömlakomát rendezett. A templom előcsarnokában asztalt terítettek, gyertyákat gyujtottak és feltették az új hímzett takarót, melyet Manjuska készített.

Ezalatt a lány szívdobogva várta munkájának eredményét. Kis szívecskéjének alig volt benne

[1] Ezeket a legendákat a fogolytáborokban hallottam, ukrajnai zsidó foglyoktól, akik a fantasztikus meséket misztikus zümmögő hangon, lelkes átszellemült arccal adták elő, mint akik szent valóságnak hiszik azt, amit elmondanak. *G. M.*

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Dzialoszyce lengyel városka zsidó temetője
Der jüdische Friedhof in Dzialoszyce

A dzialoszycei zsidó temető. (Bleier S. mhgy felvételei)
Der jüdische Friedhof in Dzialoszyce

helye, úgy dobolt. Vajjon úgy lesz-e, ahogy az öreg mondotta?...

A lakoma megkezdődött. A hangulat kezdett emelkedni és a jókedv nőtt, midőn hirtelen tompa, zúgó hang hallatszott a templomból. Csendes, földöntúli, lágy hangok. A jókedv egy pillanat alatt eltünt és rémülten tekintettek egymásra. Milyen hang lehet ez, hisz a templomot teljesen üresen hagyták. Reszkettek félelmükben. A hang nem szünt meg. Vékonyan és selymesen hangzott, de a vesékig hatolt. Ez nem lehet emberi hang és készültek otthagyni a lakomát.

Most megint megszólalt. Mintha a frigyláda mögül jönne a titokzatos hang...

Nagy ijedtség lett a hitközségben. A frigyláda takarója beszél. Manjuska porochesze beszél. Valami boszorkányság van a dologban — mondogatták, míg ezalatt egy gyönge galambszív szinte meghasadt... Izgalom és fejetlenség támadt a faluban. Nem tudták, mitévők legyenek, végül elmentek Manjuskához és kérték, vegye le takaróját a frigyládáról. A lány szemeiből kibuggyantak a könnyek, kis kezecskéjét szívéhez szorította fájdalmában. Egész reménységétől akarják őt megfosztani... Ám legyen! És elindult a templomba. Ahogy belépett, a takaró kissé meglebbent. A leány megijedt, de azért tovább ment. Szép sötét szemeit felemelte az ég felé s imádkozott. Egy hajadon földi üdvösségét követelte az égtől. Most egy puha, selymes hang szólalt meg a takaróból. — Manjuskám! Én már nem vagyok az élők sorában. Meghaltam a földi életről.

Fiatalasszony sírja. Színezett kivitelben.
Fent virágkosár nyíló rózsákkal

— Nemde? ez szerelmesem hangja? zokogja, ujjongja a lány. — Ez Gavriel hangja?...

— Manjuskám! Nagyon szerettelek én is, mondja tovább a takaró, de meg kellett halnom...

A lány összeesett a frigyláda előtt. A szive szakadt meg...

Az erdei remete ott állott a templom előtt és csendesen mormogta.

— Legalább a túlvilágon egyesülnek szíveik.

A falu közepén nagy nép gyült egybe. Az égre figyeltek mindannyian.

Két erősen sugárzó csillag mozgott egymás mellett napkelet felé.

AZ ÖRÜLT CSÓNAKOS.

Nehéz, súlyos éjszaka terpeszkedik a folyó tükrén. Néhány csillag csillan elvétve az égen és reszketegen tükröződik a simán tovahömpölygő Nemirovon.

Evezőcsapás és utána hullám verődik a parti fövényhez. Csónak siklik és belevájja orrát a fekete vízbe. Egy férfi ül benne. Hosszú haja lobog. A csend nyomott. Csak az evezők durva csapása vagdossa a vizet.

A kozákok Nemirov városkát rabolták. Zsidó házakat fosztogattak. Mikor már mindenkit lemészároltak, egy kozák megkegyelmezett a szép zsidólánynak, akit ott talált, de kikötötte, hogy az ágyasa lesz. A lányka arcát elöntötték a könnyek és szemei égtek a szégyentől, összeszedte magát s igy szólt: — „Nem kivánhatod tőlem, hogy szeretőd legyek. Ha igazán kedvelsz, végy el feleségül, akkor

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A dzialoszycei zsidó temető különösalakú, különböző szinü sírkövei
Der jüdische Friedhof in Dzialoszyce

Asszonyok síremlékei a dzialoszycei zsidó temetőben
Der jüdische Friedhof in Dzialoszyce

még abba is beleegyezem, hogy az esküvő a víz túlsó partján, a ti templomotokban legyen.“

A kozák boldogan csókolta meg ruháját és azt mondta, úgy lesz.

Az esküvő napján ketten egy bárkába szállottak, hogy átevezzenek a Nemirov-folyón. Amint a víz közepére értek, a lány feltekintett az égre és imádkozni kezdett. — „Oh Uram, Istenem! Bocsáss meg, hogy eldobom az életet magamtól, de hiszen szent nevedért halok meg.“

Most egy hirtelen ugrással benntermett a vizben.

A kozák álmodozva bámult a távolba, a templom felé, ahová esküdni mentek. És mikor felébredt álmodozásából, már csak a lány ruhája fehérlett ki a habokból. Szemei kidülledtek, kezével fejéhez kapott és iszonyúan verte öklével a homlokát.

Holdas nyári éjszakákon gyakran látni a Nemirov vizén egy fényesszemü embert evezni. Haja hosszú, csapzott, ruhája kopott. Ha beszélnek hozzá, nem érti.

„Az őrült csónakos!“

ÉLŐ HALOTTAK.

Nagy csata dúlt Ukrajna síkságain. A gruzok megtámadták a szabadon élő ukrajnai parasztokat és igájuk alá akarták őket hajtani. A földmivelő ukrajnai azonban szerette szabadságát és inkább feláldozta magát, minthogy rabszolgamódra tengesse életét. Akkoriban a nép teljes egyetértésben élt a zsidókkal. Igy érthető, hogy a gruzok támadásánál ők is a védők sorában harcoltak. A nagy csatát megnyerték. De sok, nagyon sok vérbe került. A gruzok futva menekültek, de ez a győzelem nagy áldozatokba került. Különösen Smichovicban nem volt olyan család, melynek ne lett volna halottja.

Sok hulla fedte már hetek óta a csatateret. A pestis fekete szárnyakon közeledett és nem volt senki, ki a temetetlen holttesteket eltakarítsa.

Egy paraszt járkált a holttestek között.

Fiát kereste. El akarta temetni.

Épp lehajol egyhez, mert azt hitte, hogy az a fia, mikor hirtelen hangot hall. Körülnéz. Nem lát senkit. Csak halottak vannak körülötte. Halva feküsznek már négy hete.

Remegett a félelemtől, mikor a holttest felől azt hallotta: „Smá Jiszroél“. A paraszt tisztán kivette, hogy ez nem volt amolyan emberi szó. Igy csak az angyalok vagy szellemek beszélnek. A halálfélelem erőt adott agg lábainak és elkezdett futni a falu felé. Őt is megszólították...

Nagy izgalom támadt a faluban. Összegyültek és kiindultak a halálmezőre, ahol egy öreg paraszt szerint feltámadtak az elesett hősök.

A falu szentéletü zsidó rabbija, Jesája, ahogy meghallotta ezt és a nép után ment kifelé.

Tényleg úgy volt, ahogy az öreg paraszt mesélte. Mindjárt, amint kiérkeztek, hallották a beszélgetést, de félelmükben elfutottak. Egyedül az öreg Jesája maradt ott beszélgetni a holt hősök szellemeivel.

Egy hang szólalt meg.

— Nem! Nem halok meg! Még élni akarok és Istent dicsőiteni!

Majd egy másik.

— Nem a holtak dicsérik Istent és nem azok, kik sötétségbe szállnak.

Jesája rabbi leborult a földre és imádkozott.

A nép messziről figyelte. Minél tovább imádkozott annál kevesebb hang hallatszott a csatamezőn.

A szentéletü Jesája imájával felsegitette a vergődő lelkeket a tiszta lelkek csarnokába.

És a harcmezőn ismét csendes lett minden.

Gyüjtsük össze a Mult és Jövő számait és az év végén bekötve, hatalmas illusztrált albumunk lesz!

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Das Präsidium des Ung. Isr. Lehrervereines

Az Orsz. Izr. Tanitóegyesület vezetőségének legutóbbi csoportfelvétele

DR. SZEGŐ ARNOLD: AZ ORSZ. IZR. TANÍTÓEGYESÜLET

— Ötvenéves fennállása alkalmából. —

A magyar zsidó tanitóság komoly, szép ünnepet készül megülni, amely mindenképen méltó a hazai zsidó társadalom és a magyar kultúrvilág érdeklődő figyelmére. Az elmúlt év őszén telt be első félszázada az *Orsz. Izr. Tanitóegyesület* életének. Büszke öröm fogja el a lelkünket, ha ennek az öt évtizednek küzdelmekben és sikerekben gazdag történetére visszapillantunk. Mintha ez az egyesület élő cáfolata volna annak az általános felfogásnak, hogy a zsidóság nem tudja felismerni és kiaknázni a szervezkedésben rejlő nagy energiákat. Az *Izr. Tanitóegyesület* klasszikus példát mutatott arra, miként kell a gyenge, szinte imponderabilis egyéni erőket tudatosan tömöríteni és okosan felhasználni avégből, hogy az egyéni törekvés a közösség munkája által érje el gyors megvalósulását és intézményes biztositékát.

Az egyesület megalapitása arra az időre esik, amikor a zsidó tanitóság anyagi ellátása és jogviszonyai még teljesen rendezetlenek voltak. Nyugdijtörvény hiányában a szegény tanitó özvegyére és árváira rendszerint kétségbeesés és nyomor várt. Ennek a nyomornak sötét réme riasztotta fel és terelte egy táborba az akkor még teljesen szervezetlen zsidó tanitóságot. Különösen *Lederer Ábrahám* szuggesztiv, nagy egyéniségének köszönhető, hogy a termékeny gondolat tettre vált és az Egyesület 1866 szeptember 26-án megtarthatta első közgyűlését. Az egyesület első elnöke *Meisel Farkas* pesti rabbi volt, akit azután az elnöki széken csupa tanitóember: *Szántó Eleázár, Ózer Zsigmond, Kornfeld Gyula* és *Stern Ábrahám* követtek. Az első sikerek meghozták a zsidó tanitóság mélyebb érdeklődését, a tagok száma nőttön-nőtt, az erőforrások gyarapodtak, az egyesület új célokat tűzött ki, új területeket munkált és mind több és több joggal valhatta magát a magyar zsidó tanitóság erkölcsi közösségének.

Az egyesület tevékenységének jelenleg *három főága* van, amelyek közül elsőnek a *karitativ tevékenység* bontakozott ki és izmosodott meg. Az egyesület tekintélyes alapok kamataiból állandóan és rendszeresen gondoskodik az özvegyek és árvák támogatásáról. Maga az árvaalap körülbelül 60,000 koronát tesz ki. A gazdaságosan kezelt anyagi forrásokból tekintélyes összeg jut a beteg tagok megsegitésére és a tanitók leányainak kiházasitására is. *Csukási Fülöp* alelnök szivós akarata néhány évvel ezelőtt megteremtette a keszthelyi *Üdülőtelepet*, amely a nyári hónapokban negyven fáradt tanitónak kinál vendégszerető hajlékot.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A háború újabb terheket rótt az egyesületre. Támogatnia kellett a menekült és hadbavonult tanítók elárvult családjait és akciót indítania az elpusztult kárpáti zsidó iskolák felépítésére. Ez a lelkes kezdeményezés eddig 16,000 koronát eredményezett.

Nemrégiben indult el a megvalósulás útjára a *Főiskolai Otthon* eszméje, amely hivatva lesz arra, hogy a zsidó tanítók főiskolákat látogató gyermekeinek a gondtalan és zavartalan tanulás feltételeit megteremtse. Az eszmének jótékony ereje sugárzik abban a nemes gondolatban is, hogy ezek a főiskolai hallgatók az Omike jóvoltából, az egyesület anyagi hozzájárulásával ebédet és vacsorát kapnak az *Omike Menzáján*. Megnyugtató és boldog tudat a szegény vidéki tanítónak, hogy az ő tanuló fia itt a fővárosban nemcsak hathatós anyagi támogatást, hanem erkölcsi védelmet is kap az egyesülettől.

Az egyesület tevékenységének másik nagy motívuma: a *zsidó tanítót szellemi munkára serkenteni, önművelésének célokat kitűzni, irányt szabni s ilyen módon a felekezeti tanügy tudományos alapjait megerősíteni*. Ennek a feladatnak majdnem egész terhét az egyesület folyóirata, a *Tanügyi Értesítő* hordozza. 1875-ben indult meg, több mint négy évtizede közvetíti az érintkezést az egyesület központi vezetősége és tagjai között, megvitatja a vallásoktatás anyagát és módszerét, de ezenfelül a modern pedagógia nagy kérdéseit is közelebb viszi olvasóinak érdeklődéséhez. Az egyesület minden tagja önérzettel tekinthet a „Tanügyi Értesítő"-re, amelynek nemzeti irányát, zsidó szellemét és tudományos tartalmát a szerkesztők, névszerint: *Szántó Eleázár, Csajági Béla, Barna Jónás* és *Bárd Rezső* mindig kitünően tudták egybeolvasztani.

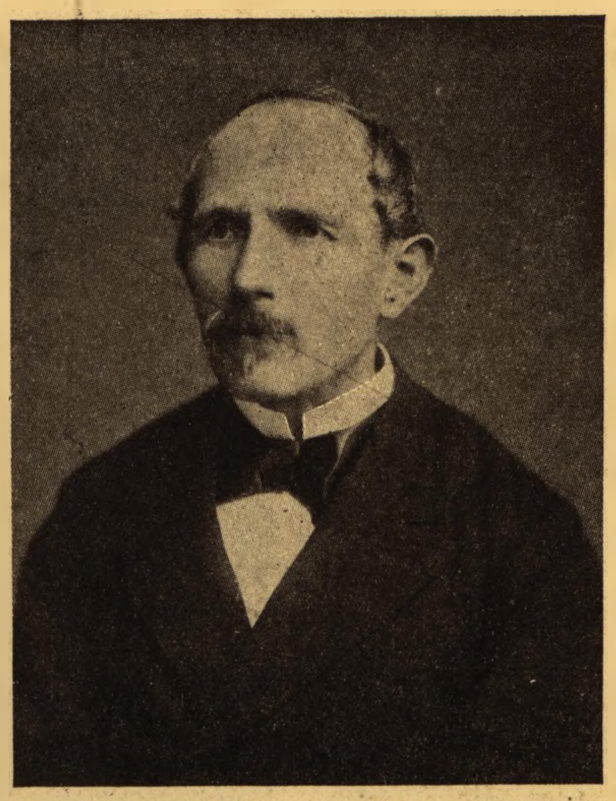

Lederer Ábrahám, az Izr. Tanító-Egyesüle alapitója

A „Tanügyi Értesítő"-n kívül a *pedagógiai bizottság*, az egyesületi közgyűlések és a fiókkörí ülések is állandóan felszínen tartja a zsidó iskola aktuális kérdéseit, amelyeknek tisztázására az egyesület évről évre irodalmi pályázatokat is hirdet.

Hogy a zsidó iskola az elmúlt félszázad alatt nemcsak gyökeresen megmagyarosodott, hanem — főleg a nemzetiségi vidékeken — a nemzeti eszmének megannyi erős vára lett, az nagyrészt az egyesület tudatos és következetes munkájának az eredménye. A magyar Pentateuchus iskolai kiadása és a magyar imakönyv, főleg pedig a Herbart—Zíller-elvek alapján készült magyar olvasókönyvek

Ferienheim des Isr. Lehrervereins in Keszthely

Az Orsz. Izr. Tanitóegyesület üdülőháza Keszthelyen

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

voltak ennek a diadalmas magyarosító hadjáratnak legerősebb fegyverei. Összesen harmincegy kiadványa van az egyesületnek, amelyek ma már tekintélyes anyagi erőforrást is képviselnek, mert évenkint 5—6000 koronányi tiszta jövedelmet biztosítanak az egyesületnek.

Csendes és zajtalan, de eredményeiben annál jelentősebb volt az a munka, amelyet az egyesület a zsidó iskola és a zsidó tanító jogviszonyainak rendezése körül végzett. Nagy sora volna annak históriai hűséggel elbeszélni, hogy a zsidó tanító, aki csak nemrégiben is rosszul fizetett, ideig-óráig alkalmazott szolgája volt hitközségének, aki öreg napjaira minden jövedelem híján az éhség veszedelmének volt kitéve, miképen vált állásából el nem mozdítható *köztisztviselővé*, akinek fizetését országos törvény szabályozza, aki nemcsak a maga személyében nyugdíjra, hanem özvegye és árvái szerény ellátására is igényt tarthat. Nagy áldást jelent a munka és szegénység kettős terhe alatt roskadozó tanítónak az a jogvédelem és jogbiztonság, amelyet a törvény nyujt neki s amelynek kivívásában a legnagyobb érdem az *Orsz. Izr. Tanítóegyesületet* illeti.

Stern Ábrahám céltudatos és tevékeny elnöksége idejére esik az a szívós küzdelem, amelyben az egyesület a zsidó iskolák exisztenciális érdekeit az új népiskolai törvénnyel szemben megvédelmezte. A tandij megszüntetésével iskoláink egy részét a feloszlás veszedelme fenyegette, mert az iskolafenntartó hitközségek a felszaporodott terheket el nem birták volna. Az egyesület a tanügyi kormány előtt felvetette és dűlőre is vitte a zsidó iskola speciális viszonyaihoz mért tandijkárpótlás gondolatát s ezzel megmentette a veszélyben forgó kis iskolákat, amelyek a felekezeti tanügy és a nemzeti közművelődés szolgálatában éppen olyan derekas munkát végeznek, mint a legnagyobb és legnépesebb iskolák.

Az *Orsz. Izr. Tanítóegyesület*, amelynek jelenleg körülbelül 700 tagja és közel negyedfél százezer koronára rúgó vagyona van, a maga sokoldalú, nagyszabású s mindenek fölött eredményes tevékenységével olyan tekintélyt és súlyt szerzett nevének, amelynek az illetékes tanügyi hatóságok mindig a legnagyobb tisztelettel adóztak. Az egyesület programmja ma már nemcsak szűkkörű rendi érdekeket jelent, hanem jelenti a magyar zsidóság egyetemének és a magyar közművelődésnek programmját is, jelenti új célok kitűzését, új erőforrások nyitását, új energiák felhasználását, jelent fokozottabb szervezkedést, intenzivebb haladást és nem ötven esztendőre, de századokra szóló fényes eredményeket.

Struck: Bomblatt Dávid, orosz zsidó fogoly
Struck: David Bomblatt, russischer Gefangener

GÁRDOS ANDOR: HAZAMENŐBEN...

Holder Józsefnek.

Úgy mennék haza, mint régen, kis diák
Hóna alatt tartván a vén bibliát,
Áll az ajtó előtt,
Hallgat benti halk, szives szót, beszédet
S beront hebe-hurgyán,
Nevet, könnye foly s dolga van kezének.

S beszólnak éjjel a régi csillagok:
És álombatáron nekihajtatok
Egy csöndes háznak,
S az utcán végig átoson kisértve
Egy elfeledt nóta,
Mely multat idéz szűzlányok szivébe...

És: fáradt gyerek megyen ismét haza,
— De lezárva immár minden ajtaja
Leányszobáknak;
Hitetlen diák, könyve, szava átkos,
Dérvert ember-virág,
Bús: Élet-papja, ki többé nem áldoz!...

ANYÁM AZ ÉG-AZURBAN

— AVIGDOR FEUERSTEIN —

És szemei, a tiszták, a kék azurból felém rezegnek,
És sápadt kezei a testemet simogatják halkan;
És vigaszt jelez felém, elcsüggedett szivemnek,
És mosolygó, meleg,
Édes ajkait megcsókolom a napban.

S mikor remeg a szívem, szent ellágyulásba',
És fellobog mint vad szökőkút a vérem:
Elküldöm akkor lelkem' a minden lelkek honába
S ajakát könyörgöm:
Parancsolj, anyám, parancsolj fiadra: beszéljen.

Molnár Ernő fordítása

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Orosz-zsidó novellairók

AVROHOM REISEN: KÖNYVEK

Note Seikesz megelégedetten jött haza a templomból, mint aki dolgát jól végezte. Imádkozás után a rabbival volt vitatkozása; a rabbi makacsul és szilárdan kitartott nézete mellett, de Note Seikesz nem tartozik azok közé, akik egykönnyen engednek: és tényleg ő maradt is a győztes, miután a rabbit egy talmudi idézettel végérvényesen megcáfolta. Feleségének, Szlate asszonynak azonban erről a győzelemről mitsem mesélhet: mert először is — mit ért egy asszony ilyen dolgokhoz? S másodszor is ma péntek van és az asszony a szombati előkészületekkel van egészen elfoglalva.

„Ily későn?" fordul Szlate a megérkező férj felé. „Ah", szól az ember és legyint kezével. „Teritsd meg az asztalt!" adja ki Szlate a rendeletet idősebb leányának, Goldenak, aki meghajlott háttal ül és burgonyát hámoz szombatra. Amióta Szlatenak saját háztartása van, sohasem hiányzik nála a szombati ebédeken a hámozott burgonya. Golde megteríti az asztalt, kalácsot tesz az abroszra, Note megmossa kezét, egy darab kenyeret szeg magának és elmondja felette az áldást. Azután odamegy a nagy könyvszekrényhez, kivesz egy kötetet, melynek címe: „A Hit Barátja", az asztal mellé ül vele, majszolja kenyerét és amellett a könyvbe is néz. Ez már régi szokása neki: ha eszik, mindig olvasnia is kell valamit; különben nem ízlik neki az evés.

Mialatt a könyvben lapoz, észreveszi, hogy az oldalakat helyenkint oly vastagon fekszi meg a por, hogy a betűket is alig lehet elolvasni és a könyvnek különben is oly feltünően dohos szaga van. „Már rég nem szellőzték a könyveket", tesz szemrehányást önmagának. „Ma éppen szép idő van, némi szél is fúj, — mindjárt ki is szellőztetem őket." Evés után kihirdeti határozatát: „Gyerekek", kiált fel vidáman, „segítsetek kiszellőzni a könyveket!"

„A könyveket kiszellőzni!" csendül át azonnal a házon és megkezdődik a lótás-futás, mint a kaszárnyában, mikor a hadosztályorvost szemlére várják. De a dolog még vidámabb és élénkebb, mint a kaszárnyában. „Apus", kiáltoz Áron, a legifjabb csemete, „ki kell hozni egy padot az udvarra, hogy a könyveket felrakjuk rá, mi?" „Persze", bólogat Note helyeslőleg és közben simogatja szakállát. „Hennele", vezényel Áron a hugocskájának, „gyere, segíts a padot kihozni: apa szellőztetni akarja a könyveket".

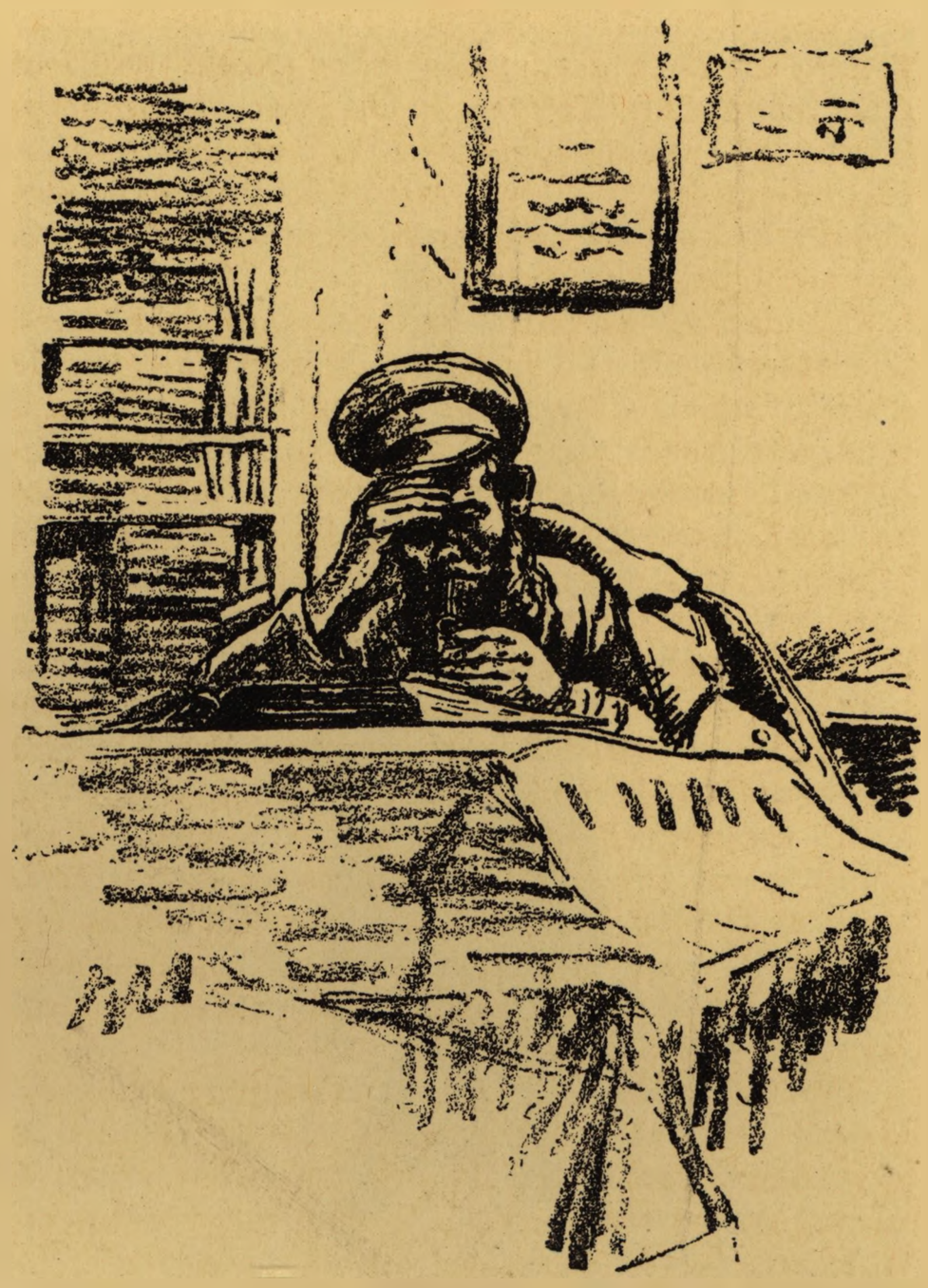

Struck: Bomblatt Dávid orosz zsidó fogoly a talmudnál
Struck: David Bomblatt beim Talmud

S a két gyermek nagy buzgalommal cipeli a padot, útközben felfordítják a hosszú, görbe vaskaparót és Szlatenak a lábára döntik. De Szlate nem haragszik meg, mert szive tisztelettel van tele a most kezdődő szent munka iránt. Még csak egy szót sem mer szólni. Az apa a gyermekekkel az udvarba megy, mutatja nekik, hová állítsák a padot, azután a házba küldi őket ismét, hogy a könyveket kihordozzák.

A gyerekek egy teljes talmudkiadás vászonfedelű köteteit kezdik kihordozgatni. „Ne vegyetek sokat egyszerre", szól rájuk az apa, „úgy hamar kifáradtok". „Semmi az", feleli vidáman Áron. „Hennele, gyere velem". Note a hosszú padon egymásmellé rakosgatja a köteteket, úgy, hogy a szél mindent meglegyintett. A szél nagy buzgalommal látja el a rárótt szent munkát, ide-oda fordítgatja a foliólapokat és mintha tudásvágy lelkesítené: éppen most volt az első fejezetnél és a következő pillanatban már a harmadik fejezetnél tart, majd hirtelen kedve támad, hogy egyszerre vegye át az egész talmudot és mind a lapokat azonnal át is forgatja...

Áron és Hennele közben egyre új köteteket hoznak: a „Terített asztal"-t, a „Határfal"-at és a szél mindegyiket egyforma buzgalommal tanulmányozza és a lapokat gyorsan elforgatja, egyiket

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Lilien E. M. mint önkéntes katona
E. M. Lilien als Einjähriger Freiwilliger

a másik után, miközben Note büszkén nézi. „Még többet!“ parancsolgatja a gyermekeknek. „Tudom“, lihegi Áron, aki a nagy munkában alig jut lélegzethez. „Még van egy egész csomó, még három tele sor! Gyere, Hennele, hozzunk még egy padot“. És a gyermekek még egy padot cipelnek oda. És ez egy pillanat alatt megtelik egy halom vékony könyvecskével, melyeket Note húsz, tiz, sőt gyakran öt kopekjával szokott darabonként a házalótól megvásárolni. A szél ezeket a vékonyabb füzeteket sem veti meg, épp oly gyorsan és buzgón lapozgat bennök, mint a nagy kötetekben, mintha minden könyv egyforma volna neki, hiszen mindez tóra!

Végül néhány ódon, poros, fedélnélküli könyvet cipelnek elő a gyermekek, Note kérdez: „Gyerekek, ez minden?“ „Nincs több“, jelenti ki Áron, üres kezeit mutatva. „Nincs több“, erősiti meg kissé szégyenlősen Hennele. „Akkor bemehettek“, rendelkezik Note jólelkűen. „Ah, apuskám, itt akarok maradni, nézni akarok“. „Én is nézni akarok“, könyörög Hennele. „Jó, nem bánom, maradjatok“, engedélyezi az apa. A gyermekek csillogó szemekkel állnak. Note hallja, amint Szlate hangja egyszerre hivogatni kezd valakit. „Áronka, azt hiszem, anya hiv téged“. „Áron, Áron“, kiáltoz Szlate hangosan.

— „Mi az?“ Áron nagyon elégedetlen, hogy anyja hivja őt. Nem akar megválni a szép látványtól: nagyon is mulatságos nézni, amint a szél a lapokkal játszadozik. „Menj már fiam: anyádnak szüksége van rád s neked engedelmeskedni kell“ szól rá Note. Áron nagyon elégedetlenül megy oda anyjához. „Mit akarsz, anya?“ Szlate zavarban van kevéssé és nem mer előhozakodni kivánságával. „Mi az hát? mondd!“ bátoritja Áron. „Menj, gyermekem, a szobába; ott van az asztalon az én asszonybibliám, a dájcs-chumes... vidd ki azt is szellőzni...“ „Egy dájcs-chumest nem kell szellőztetni,“ jelenti ki Áron fölényesen. Szlate elpirul és egy kissé fájdalmasan elmosolyodik: „Bolondkám, a dájcs-chumes, az is csak könyv!“ De maga sem hiszi, amit mond. Hangja megcsuklik és alig hallhatóan suttogja: „Menj hát, vigyed ki!“ Áron engedelmeskedik. Bemegy a sötét szobába, megtalálja a dájcs-humest és már ki akarja vinni, midőn Szlate még egyszer föltartóztatja: „Talán tényleg nem is kell kivinni.“ Áron anyjára néz és észreveszi, hogy az hirtelen elszomorodott. Sajnálatot érez iránta és megindultan mondja: „Nem, mégis csak jó lesz kiszellőzni!“ „Nem bánom, vigyed ki, ha akarod,“ szól anyja halkan.

Szlate odalép az ablakhoz és kinéz az udvarra. Szivdobogva hallgatja, amint Note megszólitja a gyereket: „Mit hoztál még?“ „Anya dájcs-chumesét“, kiáltja Áron nevetve. „Úgy!“, nevet Note: „a saját könyvét is ki akarja szellőzni... Nem bánom. Nem árt... Én felőlem...“ És Szlate látja, amint Note a dájcs-chumest a kezébe veszi, lapoz benne egy keveset és aztán mosolyogva a többi vastag nehéz folións mellé teszi.

„Minek is kellett ez nekem?“ suttogja Szlate. És látja, amint a szél az ő dájcs-chumesén is átlapoz és játszadozik a képekkel, mint: „Káhel őrzi a bárányokat“, vagy „Mirjam táncol a hárfaszó mellett“ és megcirógatja őket. „Valóban nem szép,“ mondja Szlate igaz megbánással: „Minek is kellett nekem ez a bolondság? Hát illik-e. hogy az én asszony-chumesem oly sok férfikönyvvel egyszerre szellőzik?...“

(*Molnár Ernő* fordítása)

Művészi kivitelű
BEKÖTÉSI TÁBLÁK
a Mult és Jövő
1916-iki évfolyamához
valamint az előbbi évfolyamokhoz
Ára portóval együtt 2 korona 60 fillér
A díszkiadáshoz portóval együtt 3 korona

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

SALOM ASCH: HAJÓN

Mint halk ima suhan ki hajónk a barátságtalan Fekete tengerre. Mint féltő anya övez bennünket az éj, átölelve sötét szárnyaival az eget, tengert és hajót. A Szentföldre vezet útunk. Hadizászló vagy fehér békelobogó nem leng fölöttünk. A vágy zászlajával megy hajónk előre éjjen és tengeren keresztül a fekete végtelenbe...

Vágy. Két különböző ember van a hajón, egy zsidó és egy orosz. Szibéria hósivatagairól kergeti a lelkiismeret az öreg muzsikot a szent országba. A nagy Irgalmasnak akarja meggyónni élete vétkeit, melyeket senki emberfiára nem bízhat. Születésének éjjelén kis házának ablakain kopogtatott az Isten. És az öreg parasztasszony garast garasra rakott, — az eladott tojásból, a csöpp tejből — hogy országok bebarangolására, tengerek beutazására pénzt gyűjtsön. Ott homlokát Arimathiai József sziklaiba üti, itt pedig péntek este gyertyagyujtás idején egy meggyilkolt istenembernek holttestét fehér vászonba göngyölte és elföldelte.

A szegény Litvániából jön az öreg zsidó. Fedélközi utasok közt ül, szemeiben még az utolsó pillantás tükröződik vissza, mellyel — talán utóljára életében — a parton visszahagyott gyermekeit üdvözölte. Palesztinába utazik, hogy a Szentföldben nyugodjék. Az Olajhegyen fog kiválasztani sírhelyet magának és a Beszhamidrásban Dávid zsoltáraival ajkain fogja bevárni a halált.

Kis fiút visz magával, az unokáját. Halállal az életet. Az öregség utolsó napjával a fiatalság első reményeit. Kimuló lelket — mondja ő — és egy rügyezőt. A fiú pedig az ablakon keresztül kis szemeivel a tengerre néz. Kis tenger, mely nagyba néz...

Hullám jön, hullám megy és a hullámok halgatnak... Mindent, amit magánál hordott, az ablakon keresztül a tengerbe dobott. Nagyatyjának kése, villája is lent van már. És a rejtélyes mélység még csak meg se mozdul... Maga is a mélységbe kívánkozik... Nagyatyjának késéhez és villájához...

Két ember van a hajón, a zsidó és az orosz. Egy országból jönnek, egy hajón utaznak, egy kikötőbe tartanak. De két Istenhez zarándokolnak. Egyik sajnálja másiktól Istenét és egét, a másik az elsőtől a földet. Mindegyiknek megvan a maga sarokja a hajón. Mindkét ajkon egyforma zsoltárok, melyek valaha egy hárfáról zengtek.

Most mindegyik a maga nyelvén szól a maga Istenéhez... És mindkettőjüket odaviszi a hajó. Suhan és siklik éjjel és nappal a felkelő és lenyugvó napnál, míg az aranyló „Aranyszarv“ megcsillámlik. A napifjú, mely szeretettel ölelí át menyasszonyát. Hajó és tenger, csolnak és vitorla, emberek és deszkák, napsugárban és tündöklésben fürdenek.

A felkelő nappal megy hajónk a Dardanellákba. Reggeli harmat takar be mindent.

Kora reggel, a nap nyárhajnali sugarával csillogó tenger a partokat ringatja. A harmatban fürödnek a házak és száradnak a kedves nap sugaraiban. A fák, a fű, halálos álomból virágzásra ébrednek. Harmatosak a cseresznyefák, mirtusfák, mintha szárításra tették volna ki őket a napra. És mindmind az idegen hajó után pislant, mint iskolás gyerekek álommal szemükben, vajaskenyérrel és imakönyvvel kezükben, mikor a házitanító iskolába kíséri őket. És fa fa után. És ház ház után. És a házak összefolynak, majd széjjelmennek, míg minden fát és erdőt, levelet és füvet széjjelnyomnak. És mint ifjú menyasszonyát, úgy ölelí át a nap a várost, sugarait kupoláról kupolára, tetőről tetőre csillogtatja. Ezüstben égnek a tetők és aranyban izzanak a kupolák. Tetők és ablakok egymásra vetítik csillogásukat. A mecsetek csúcsai csókokat váltanak a tündöklő fényárban. És az összegyűlt parázsból az „Aranyszarvnak“ csillogó reggele lett...

Mint halk ima suhan hajónk a keskeny Bosporuszból a széles, világos Földközi tenger vizeire...

Tenger? Nem. Ég, felhő és harmat egy csöndes halk csókban szövődtek össze. Csendesen boltozódik a víz fölött az ég. Alatta fehéren mint fiútest úsznak a felhők, fehéren de hidegen, leányosan reszketve, mint kedvesem keble és az álmos hullámok alig bírnak felébredni. De mégis ébrednek a hullámok, könnyedén és hajlékonyan és a felhők felé emelkednek. Csillognak, szikráznak a cseppek, gyöngyökké változnak a fénytől, megannyi gyémánt csiszolódik belőlük. Ég és tenger

Chanukagyertyagyujtás a fedezékben, kilőtt patronhüvelyekben
(Graus Sándor főhadnagynak a harctérről elkésve érkezett felvétele)
Chanukkalichter in ausgeschossenen Patronenhülsen

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

összebólintgatnak, csillogásról, fényről álmodoznak és a hajóról, melyet csillogó hullámokkal csalogattak be s világos átlátszó ködfátyolba burkolóznak. Beburkolják a világosságot és a levegőt vele.

Halkan, álmodozva suhan a hajó hullámról hullámra, lepelről lepelre, míg hirtelen az éj és a csillagok világa hull tengerre és hajóra. Titokzatos buvóhelyről árnyékhajó suhan elő és utánunk lopózik, mint az álomban. A hullámok vezették árbócát az éjen át. Félelem fut át rajtunk. Menekülünk a barátságtalan árnyék elől, mely üldöz, a fekete szörnyeteg elől, mely a tengerből és sötétségből felemelkedett.

Így tévelyeg hajónk a Földközi tengeren a görög szigetek előtt, melyek az éjben és csillagvilágában megfürdetve, mintha távol a világtól terülnének itt el. Az Istenek fölébredtek álmukból és jósaiktól és jósnőiktől kísérve a sziget belsejébe húzódtak vissza. Ott emberszemektől távol, meztelen testeiket tömjénillatba fürdetik, amely fehér kis oltárokból száll föl. És jósnőikkel együtt körültáncolják az oltárt és vágyódnak az emberek után. És az emberek ő utánuk...

És nem találják meg egymást. Az emberek és az Istenek. Az Istenek halk sóvárgási dalát a szél szárnyára kapja, átvonul a tengeren, a tenger tulsó partjaira, a hajókhoz, melyek a tengereket keresztül-kasul szelik, emberekhez, kik a hajón vannak és elviszi mindenhova a sóvárgást. Föl, egészen a csillagokig, melyekről aztán az éjre és világra visszasugárzik.

Mint halk ima suhan hajónk a görög szigetek előtt, kikerüli a tömjénillatot és a vágydalokat, s mint feketeszárnyú madár szeli az útat a könnyű, vággyal teli, dallallehelt hullámokon.

Célja: távoli kikötő, távoli ország.

Vágya: az Istent keresni és megtalálni!

Vágy! Keresés! És mégis két különböző ember van a hajón: a zsidó és az orosz!

Fordította: *Lukács (Leitner) Zoltán*

KELEMEN LÁSZLÓ:
A FEHÉR DELIZSÁNC UTASA

Ott, hol oly csendes az óvári sánc,
Jön majdan értem a fehér delizsánc
És benne ül majd egy titok leány,
Sötétszemű, álmatag, halovány.

És hívni fog: „Jer, jer velem lovag“,
Csengnek majd felém drága szép szavak —
Vinni akar a messzi, messzi tájra,
A szférák halovány leánya...

És én majd szólok: nem megyek veled,
Fogva tartanak ragyogó szemek,
Fogva tart Erdély, az Alföld, Csobánc...

Nem enged mennem fonnyadt hét szilvafa,
Halkabban szól majd a bús leány szava
És tovagördül a fehér delizsánc...

ÚJ HÉBER KÖLTŐKBŐL

HA MAJD ARANYSUGÁR...

— Z. SENÉUR —

Ha majd aranysugár szivedhez leérve,
kopog a zárt ajtón egy kis helyet kérve
idő előtt rommá pusztult hajlékodban,
s valami még rezdül benne s halkan dobban,
mondd neki: „Jőjj!“
„Jőjj te áldott fény, légy szivem lakója;
prófétája, atyja, hű vigasztalója,
seperd le faláról az árnyak pókhálóit
s hozz a titkolt sebre enyhítő gyógyirt:
míg ifjú volt szivem, rést vertek rajta
a kétség, profán öröm, bűn és vétekfajta
s mindentagadásom...
Jőjj hát nap hirnöke, fogadjon áldásom,
s habár későn jöttél, várva-várt vendégem:
teérted van még egy kis reménységem
s megmaradt egy-egy fejtetlen álmom.
Szivem romjai közt még találsz egy lángot,
tűznek maradványát arany oltáromról:
megtört vétkezőként sóhajt fel a porból
elhagyott, árva kis lángom;
élessze, lobbantsa jóságos jóslásod!
S ha jóslatod hazug, — vigaszt ad mégis;
látomásod hamis, — kegyelmes, szép is;
csak figyeljen szivem éhesen a szóra
s fonódjék lelkem arany hálódba,
csak higyjen benned, higyjen valóban!...“

Héberből fordította: *Juhász Mór*

MOLNÁR ERNŐ: ANDANTE

Édes menyországom, jövel,
Lobogj, te szív, dobolj, te mell.

Az este kék, az árny setét,
Hűs csillag szikráz szerteszét.

Rőt fénysorok, a szél zokog,
Egy tűzpont messze fellobog.

Szemed szögén, ajkad taván
Mi titkok üdve les reám?

S e halk, hűs porcellán: kezed...
(Mi édes, édes végezet!)

Jövő, rám rőt mámort boríts
És andalíts és mámoríts...

Az este kék, az árny setét,
Hűs csillag szikráz szerteszét.

Édes menyországom, jövel,
Lobogj, te szív, dobolj te mell.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Toll-hegyről

DR. PATAI JÓZSEF: A ZSIDÓK ÚTJA

— Glosszák Ágoston Péter könyvéhez —

Immár tova három éve, hogy levelet kaptam dr. Ágoston Péter nagyváradi jogakadémiai tanártól, hogy egy körülbelül húsz íves könyvet írt a zsidókérdésről és felajánlja műve kiadását a Mult és Jövőnek, amelynek a zsidó problémák tudományos tárgyalása a programmjába tartozik.

A „zsidó probléma tudományos tárgyalása". Őszintén bevallom, borzongás fut végig rajtam, ha arra gondolok, hogy kiteregetnek engem egy hideg, keskeny operatőri asztalra, aztán jön a tudós professzor fehér mütőköpenyben, kirakja mellém olcsón vásárolt műszereit, felveszi arcára a műtőmaszkot, nehogy a bacillus őt is megfertőzze; a szeme is alig látszik a halálos álarc mögül, következik az elaltatás, a narkotikum, a meggyőződés, hogy a delikvens már félig-meddig tetszhalott, egy nyisszentés és a professzornak gratulálnak a fényes sikerhez. Brrrr... Háromszáz és egynéhány oldalon tapogatják végig a tagjaimat dermesztő fagyos ujjakkal. Istenemre mondom, borzadok a gondolattól is. Mennyi könyvet írtak már össze a zsidó kérdésről, olyanok, akiknek ez a kérdés nem szívük ügye, nem lelkük része és mindezek a könyvek egy lépéssel sem vitték se előbbre, se hátra a zsidó kérdés megoldását. A zsidó nép él, ha nem is „él és virágzik", de él és dolgozik és mosolyogva néz a nekigyürköző tudós operatőrökre, akik nem is őt boncolják, hanem csak az ő ruháját, vagy legfeljebb az ő ruhájába bujtatott viaszbábut, afféle homunculust, akiről szegények azt hiszik, hogy az örök zsidó az, pedig nem egyéb, mint az örök gólem, az agyagember, mit a népek maguknak a bolyongó rémről formáltak és akire reáaggatták a zsidó szakállát és ijesztő hosszú tincseit.

*

Hogy Ágoston Péter az ő műve kiadását a Mult és Jövőnek ajánlotta fel, megnyugtatott aziránt, hogy jóhiszemű könyvről van szó, a zsidó kérdés komoly tárgyalásáról, ha el is voltam készülve az elmaradhatatlan naivitásokra és bájos tájékozatlanságokra. Aminthogy mint magyarok megbocsájtjuk pl. a jámbor német íróknak, akiknek jóhiszemű magyarismertetéseikből is kibúvik mindig a Mikosch, a fokosch meg a „villogó gatya". Egyszerre csak azt olvasom, hogy Ágoston Péter könyve megjelent és nagy felekezeti harcok gyujtópontjává lett, a vidéki sajtóban gyors támadások jelennek meg az „antiszemita szerző" ellen, röpiratok röpködnek országszerte és Ágoston Péter doktort majdnem martirrá avatták. — És itt újra egy vallomással tartozom. Gyanúval szoktam fogadni, ha valakire antiszemitizmust kezdenek kiabálni. Magam több izben mutattam reá, hogy az „antiszemitizmus" még nem gazemberség, hanem csak egy álláspont, amely ha őszinte, még becsületes is lehet. Az antisemitizmussal számolni kell mint állandó tényezővel, de nem kell okvetlenül minden elejtett bíráló szóval szemben „a zsidóságot megmenteni". Elvégre mindenkiben akad megitélni, sőt elitélni való. A nem-zsidóknak nincs privilégiumuk az összes bűnök elkövetésére, mi pedig nem váltottunk privilégiumot arra, hogy kritikamentesek legyünk. Épp azért türelmetlenül vártam Ágoston Péter könyvét, amelyet objektive, tudományos tárgyilagossággal, a tudós szerző pozíciójához mérten első helyen akartam méltatni. És hogy Ágoston művéről itt a „Tollhegyről" rovatban kell megemlékeznem, mutatja, mennyire csalódtam, mennyire nem komoly munkáról van szó.

*

Bizonyos, hogy Ágoston Péter könyve, amint most megjelent, nem azonos azzal, amit a szerző a Mult és Jövőnek ajánlott fel. Józan ésszel nem tételezheti fel, hogy valaki egy ilyen könyvet ajánl fel zsidó folyóiratnak kiadásra. Kétségtelen, hogy a mű kézirata a háború három éve alatt folyton kiegészült, módosult, átgyuródott, változott, amint a szerző lelkében változott a hangulat a zsidósággal szemben. Szorgalmas filologusoknak való munka volna a régi kodexek módjára analizálni Ágoston Péter könyvét és kimutatni, melyik rész való az első fogalmazásból és melyik íródott hozzá később. Mintha két könyv volna itt egymásba olvasztva. Rekonstruálni lehetne belőle egy teljes könyvet, amely szinte kizárólag a zsidóság védelmére íródott és egy másik könyvet, amely a zsidógyülölő Pfefferkorn legborsósabb pamfletjeire emlékeztet. Éppen azért nehéz is Ágoston Péter könyvével polemizálni. Mert bármilyen állitást vetne szemére az ember, ő reá mutathatna, hogy annak az ellenkezőjét is állította, csak pár oldallal később vagy előbb. Mint új talmudistának a talmud lebeghetett szeme előtt, amelyből mindenki idézhet tetszése szerint a zsidóságot dicsőítő és a zsidóságot kompromittáló részleteket. Ágoston könyvéből is sokat fognak idézni, de leginkább kompromittáló részleteket. „Hiszen benne van a talmudban", — Ágoston Péter, a szabadkőműves és progressziv, ergo félig zsidó szerző halachikus művében. Sőt lesznek, akik megteszik majd Ágoston Pétert egyszerűen zsidónak, hogy zsidóellenes tendenciái minél súlyosabban essenek latba. Ahogy Ágoston Péter megteszi a fajgermán Werner Sombartot zsidónak (161. l.), csakhogy jobban bizonyithasson vele.

*

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

„Es ist *Verderbtheit* und nicht Mangel an Verstand, wenn der Mensch keine neuen, ihm unbequemen Gedanken in sich aufnehmen will, — *Stupidität*, wenn sie vor ihm treten und er nicht merkt, dass es neue sind — höchste *Infamie*, erkennt er sie und leugnet sie doch." Rachel Varnhagen eme szavait választotta Ágoston Péter könyve mottójául. Hogy is mondotta Lessing? „Niemand wird es leugnen? . . . Ich bin dieser Niemand!" . . . Magamra sütöm a „romlottság, stupiditás és infámia" bélyegét és merem állitani, hogy Ágoston Péter könyvében egyetlen „neuer Gedanke", egyetlen új gondolat sincs.

Sem új gondolat, sem új megállapitás, de még új megérzés sem. Tudománytalanul, szárazon összegereblyézett halmaza ezerszer elmondott és ezerszer megcáfolt adatoknak, amelyekkel újból foglalkozni valóban idő- és papirpocsékolás, különösen ezekben a nagy időkben és ebben a rettentő papirdrágaságban. A hozzáértőnek csak egy pillantást kell vetnie Ágoston Péter könyvébe és láthatja, hogy a szerző, aki folyton talmudot és héber szavakat idéz, előtte teljesen ismeretlen talajon mozog, hogy a héber ábécét sem ismeri és csak tizedrangú forrásokból szedte össze szomorú kompilációját. A talmudot összekeveri csekély 1500 évvel később irott munkákkal, a talmud traktátusainak teszi meg a Chisuk emuna, a Sefa tal, Sene Luchoth Haberit stb. könyveket, beszél a *„Kolnidre és Mipné darke szalom"*-féle zsidó intézményekről, „melyről sokan azt mondják" stb. „viszont a zsidók azt mondják". „Azt mondják, hogy a zsidók vallása szerint a pénzzel mindent jóvá lehet tenni. Mi se n természetesebb, minthogy náluk ilyen vallási tétel kialakult" (141. l.) Azt mondják, azt mondják, ilyen „azt mondják"-féle pletykákból és napilapok riportereinek összeszedett frázisaiból áll az Ágoston Péter „tudománya". Könnyű volna gyönyörű csokrot összerakni a tudós tudatlanságának illatos virágaiból. De valóban kár a helyért. Mert Ágoston könyve egy nivón áll Dudinszky Nesztor rutén könyvével, amely szintén hamis idézetekkel és talmuddal operál, de neki meg lehet bocsátani, mert Dudinszky csak rutén demagóg és nem „szocioló-gus", nem „tudós", nem jogakadémiai tanár és nem liberális, radikális szabadkőműves.

*

A zsidók útja sokezer éves, története le van rakva a Bibliában, amely az egész emberiség útját megszabta és irányitotta és irányitja ma is. Nyitott könyv ez az út, amelyet emberfölötti heroizmus, prófétai lángolás, martirvér, könny és szenvedés jelez. Erről az útról nem téritheti le őket sem gyilkos inkvizició, sem édes csábitás. Ellenben érdekes volna megismerni Ágoston Péter útját, mely a szabadgondolkodás és polgári radikalizmusból a korlátoltgondolkodás és klerikális antiszemitizmushoz vezette. Micsoda átalakulás és forrongás mehetett végig a lelkében, hogy a Mult és Jövőnek felajánlott, tehát kétségtelen filoszemita vagy legalább is objektiv tartalmú könyvét zagyva antiszemita pamfletté torzitotta? Hogy ő, aki könyvének első fogalmazásában, nevezzük codex filosemiticusnak, megállapitotta, ami különben szintén régi dolog, hogy „a zsidóellenességnek legközönségesebb oka gazdasági, a zsidógyűlölő vagy a versenytársat gyűlöli a zsidóban, aki szerencsésebb, mint ő, vagy irigyli a zsidónak sikereit és anyagi boldogulását", könyvének második fogalmazásában, nevezzük codex antisemiticusnak, keserűen kifakad a zsidók ellen, akiket kizsákmányolóknak, önzőknek, haszonlesőknek, csalóknak, könnyen és főleg dologtalanul keresőknek, a munkátlanok nemességének nevez ki, akiknek e privillégiumát sokáig egy nemzet sem tűrheti meg. (Mintha egész nap üzletben állni, bankban ülni, páciensekhez szaladgálni, okiratokat szerkeszteni, kéziratokat olvasni: nem volna épp oly munka, mint egész nap krumplit kapálni vagy béresekre felügyelni!) Ő, aki codex filosemiticusában azt állitja, hogy „az a keresztény kultúra nem is keresztény, amely harcot hirdet más felekezet ellen", könyve végén, codex antisemiticusában Bangha páter zelótaságával vetekedve keresztes háborút hirdet a zsidók ellen, akiket erőszakkal szeretne megkeresztelni? Ő, aki codex filosemiticusában kifejti, hogy a zsidónak nincsenek külön faji tulajdonságai, minden hibája a társadalmi viszonyokból folyik és épp úgy a nem zsidók hibája is, sőt „a zsidók legtöbb tulajdonságát a mai társadalmi berendezkedés alapján állva erénynek kell látni", codex antisemiticusában végtelenül hosszú bűnlajstromban kéjeleg és beszél zsidó gyávaságról, zsidó bujkálásról, zsidó cinizmusról, mely még az anyját is kicsúfolja (Az anyával kombinált cifra káromkodások tudtommal nem zsidóeredetűek!), zsidó alacsonyrendűségről, amely nem képes egy eszméért igazi áldozatot hozni, (Egész szenvedésük egy eszméért volt, egyetlen szóval megszabadulhattak volna minden kinzástól!), formátlan zsirpárnáskezű, dologtalan zsidóasszonyokról, mint kéjgépekről, (ó, reggeltől estig a pult mögött álló, iró- és varrógép mellett ülő szegény kéjgépek!), a zsidó kereskedők önző munkáskiuzsorázásáról, a nemeslelkű őstermelők idealizmusával szemben, (mintha nem az agrárok fizettek volna napi 15 óráért évtizedeken át harminc krajcár napszámot a munkásaiknak!), zsidó szabadkőművesekről, akik bizonyára ezt a szervezetet is csak üzletkötésekre használják fel, aminthogy vallási szervezeteikben is csak egyéni előnyt keresnek a zsidók és zsidó szociálistákról, kik csak azért szocialisták, mert mint pártvezérek jól keresnek és kényelemben élhetnek!

Igen gyakori az Ágoston Péter könyvében a „sokan azt mondják..."-féle „tudományos bizonyitás". Mit szólna, ha konkréten leirnók, amint „sokan azt mondják", hogy Ágoston Péternek, a történeti materialistának pálfordulása is materiális okokból táplálkozott, nevezetesen abból az el-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

kesèredéséből, hogy a háború első krizisének idejében érzékeny anyagi veszteséget szenvedett egy „zsidó bank“ bukásánál, ami a tudóst szerfölött megszomorítá. De hiszen ugyanakkor odaveszett sok „kapzsi zsidó“ pénze is!

*

Általában úgy latszik, a háború volt az, ami Ágoston Péter gondolkodásában olyan feltünő eltolódásokat okozottt A lateiner-osztály, melynek jövedelme értékben harmadára vagy ötödére csökkent és e nagy drágaság folytán a legválságosabb helyzetbe került, irígykedve néz ma a kereskedelemre, amely minden áremelkedést a fogyasztókra tud átháritani és a kedvező konjunkturánál fogva még fokozhatja is jövedelmeit. Ebből kifolyólag némely helyen valóságos pogromot inditottak a kereskedelem ellen, amelyet aztán néhány elvetemült hadseregcsaló hitványsága miatt egyszerűen zsidónak mondottak. De Ágoston Péternek, a szociológusnak tudnia kellene, hogy a háború gazdasági átkát a zsidó lateiner-osztály épp úgy nyögi, mint a nem zsidó. Aminthogy a zsidóság általában életben és vagyonban annyit áldozott, amennyit csak elbirt. Az „Ubi bene, ibi patria“, amit Ágoston a zsidókra reáolvas, talán Ágoston szerint sem talmudi idézet és ha nem is tud héberül, tudhatja, hogy az nem héber közmondás. Zsidó áruló sehol sem akadt egyetlen egy sem. Nálunk épp úgy, mint a külföldön, mindenütt megtették a zsidók hazafiúi kötelességüket, sőt majdnem mindenütt külön kiemelték a cionisták harci lelkesedését, akik bebizonyitották, hogy ők nem irredenták, ahogy Ágoston nevezi őket, mert hiszen ők nem akarnak „meg nem váltott területeket“, a szomszédállamhoz csatolni, nekik nincsenek külön nemzetiségi aspirációik, ha lelkesiti is őket az ideál, hogy az ősi földet, Ciont üldözött zsidókkal, hontalan testvéreikkel telepitsék be. Hogy voltak zsidó bujkálók, akik nem szerettek sem ölni sem meghalni? Voltak ilyenek bőven nem zsidók is, katonaszökevények, akik bujkáltak és megszöktek, nem a fegyver elől, hanem a fegyverrel, amellyel aztán a front mögött gyilkoltak és ékszerboltokat és korcsmákat raboltak ki. „Mint ahogyan mindenki kénytelen a bujkálásnál egyszerűen zsidót mondani“ — irja Ágoston Péter. „Pedig a hősiességnek olyan példáját mutatták a zsidók, hogy diszére válik minden népnek.“ Hát akkor miért nem mondanak egyszerűen zsidót a hősiességnél is? Miért általánosit Ágoston Péter holmi hecckáplánok és Frey Jánosok módjára a zsidók hibáinál és nem általánosit a zsidók erényeinél?

*

A zsidók útjául Ágoston Péter a tömeges kitérést jelöli meg. Nem új ez az út. Évezredek óta próbálták a zsidókat erre az útra tűzzel-vassal, máglyával és kinpaddal reákényszeriteni. Hiábavaló volt minden. Nem kell féltenünk a zsidóságot Ágoston Péter gyönge szavától sem. Mégis érdekes, hogy az ő ideálja azok a zsidók, akik elszakadnak testvéreiktől, akik megtagadnak minden közösséget elnyomott, üldözöttt fajukkal, akik árúba bocsátanak mindent és sietnek az aklok felé, hogy jóllakjanak, hamisan esküsznek és eladják a lelküket, hogy könnyen, küzdelem nélkül boldogulhassanak, megszöknek gyáván a harc elől és nem hallják elárult testvéreik jajkiáltásait. Ágoston Péter szerint a zsidónak kötelessége ez. Kötelessége elszakadni azoktól, akik kaftánt és pajeszt viselnek. Ugyanúgy kötelessége volna a nadrágos úri magyarnak elszakadni az ingujjas és bundás magyar paraszttól. (Meg is tették elég sokáig, de nem hiszem, hogy ez volna a demokrata Ágoston Péter nemesi ideálja!) Amellett a hasonlat még nem is vág, mert a kaftán és pajesz még nem jelent parasztiságot, vannak kaftános filozófusok, tudósok, modern gondolkodók és jogászok, akár csak Ágoston Péter, aki akkor is Ágoston Péter volna, ha véletlenül európai ruha helyett, mondjuk atillában és csizmában járna. A kaftán és pajesz csak viselet és még csak vallásosságot sem jelent mindig. A gettóból kikerült zsidónak pedig az a kötelessége, hogy ne szakadjon el, hanem emelje magához kultúrával és szeretettel azokat, akik a gettóból kiszabadulni nem tudtak. Világosságot és fényt kell vinnie a gettók falai közé és munkálkodni a csiszolatlan kövön, hogy a kultúra tornyai emelkedjenek mindenütt. A szabadkőműves zsidónak pedig bizonyára nem az az első kötelessége, hogy kilépjen a hitközségből, ahogy Ágoston mondja; ez annak a zsugori gazdagnak az eljárása volna, aki elkergeti a szegényeket, mert „megszakad a szivem, ha rájuk nézek“. Már pedig mindenkinek abból kell adakoznia, amit Isten adott. Ha a szabadkőművesnek világossága van, kötelessége, hogy benn maradjon a hitközségben és terjessze a világosságot, a liberálizmust, a gondolat és érzés szabadságát. A vallást és a rituális életet pedig tekintse kiki magánügyének.

És mert a zsidó már a bibliával szivta magába a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméit, mert a zsidó lélek a próféták könyveiből évezredeken keresztül átittasult az emberi egyetemesség gondolatával és mert emellett évezredeken át üldözött és elnyomott volt, — fogékonyabbá vált az elnyomottak szociális problémái iránt és egész szivével, lelkével fordul azok megváltása felé. Ez itt nálunk a zsidók útja. Magasabb nivóra segiteni az ország alsó néposztályait és igy előmozditani a nagy ellentétek nivellálódását. Meg kell teremteni a demokratikus Magyarországot, a nép millióinak kulturális és gazdasági fellendülésével, amelyben a zsidóság is arányosabban és harmónikusabban fog elhelyezkedni. Ez azonban nemcsak a zsidók, hanem az egész ország útja is. A zsidók pedig, amikor ezen az uton haladnak, nem feledkezhetnek meg éppen legközelebbi rokonaikról, saját fajtájuk elnyomottjairól.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Új Könyvek

ROVATVEZETŐ: DR. MOLNÁR ERNŐ

RÉVÉSZ BÉLA: BEETHOVEN. MINIATUR [1]

Szent és ritka teremtő pillanatok, senki úgy szivére nem tud ölelni benneteket, mint ennek a könyvnek az írója, aki ha kinyujtja kezét az éjszakában, megfogja az emberi szivek dobogását és ha kitárja karjait nappal, az egész élet remegő vergődését öleli. Az időt percekkel méri, de minden perc súlyosan hull bele az öntudatunkba, mert mindenik perc méhében sok apró szív dobog és ontja pirosló vérét — Illava és Mária-Nostra, — rabok és rabnők. Volt-e még iró, aki úgy kihámozta őketa szürke darócból és ilyen meztelenül látta, érezte és éreztette elkinzott emberi életüket, mint Révész Béla? Egy sápadt szürke péklegény és egy szomorú, halkjárású munkáslány egyszerű és mindennapi szerelmében vagy szeretkezésében az örök emberi vágy ifjú illatát érezteti és igy kevés szóval, kevés színnel éreztet egész hatalmas, forrongó munkáscsapatokat, kérges, erős, mély, követelő, kiabáló munkáskezeket, és mindezekben és mindezek mögött az egész nagy élet sokszerűségét. Ez a kevésirású kötet, mintha a régi mesebeli boszorkány tükre volna. Ahányszor belenézünk, mindig mást és mást látunk benne, ugyanabban az irásában is új és új mélységeket fedezünk fel. És épp ezért nehéz ezt a könyvet irodalmilag osztályozni. „Liriai naturalizmus" — lirai realizmus — igazán nem fontos. Csak annyit érzünk biztosan, hogy minden sorából a legszubjektivebb lira, a legzeneibb lira csendül ki. Amit gyermekkoráról, édesanyjáról ir, csupa lüktető szív. A zsidóságát meleg, termő talajnak érezzük, amelyből csodálatos virágai nőnek ki a vérnek, dalnak, érzésnek, fájdalomnak, vágynak és víziónak. A kötet első része a Beethoven, maga a talaj. Érezzük belőle a dús termőföld nehéz illatát, a zsidó otthon forró, éltető levegőjét. A Révész Béla szülői háza érintetlenül áll és tovább él ebben az irásban. A szülei is élnek, a gyermekkora is él és az a csodás, misztikus kapcsolat, amely az anya és gyermeke között volt valaha az idők elején, szintén él ma is, mert Révész Béla meg-

Révész Béla. (Székely Aladár felvétele)

tudja ölelni a rég elmult multat forró öleléssel. A zsidó élet a kiscelli házból tovább zeng a pesti bérkaszárnyában és a havdalah fűszeres illata még ma sem vesztette el zamatját. (*Patai Edith.*)

A MULT ÉS JÖVŐ KÖNYVTÁR ÚJ KÖTETE a napokban jelent meg. Schachnovitz „Litvániai Történetek" című novellásgyűjteményét tartalmazza Lukács-Leitner Zoltán kitünő fordításában. A novellák a litvániai zsidók életének érdekes tükrét tárják elénk, ezt az életet, amelyben, mint a fordító előszavában mondja, benne van a sok évezredes mult minden bánata, minden lemondása. A könyv alakjainak jelleméből kitükröződik az ősi, a bibliai jóság, a litván zsidó jószivűsége, a lelketrázó tragédiák, magába való szivódása, könnytelennek lenni a szenvedések láttára, népéhez, fajához, családjához és embertársaihoz való nagy szeretete és odaadása. A könyv izléses kiállitásban jelent meg, négy pompás képmelléklettel diszitve. A rendkivül művészies címlap *Seelenfreund* Salamon munkája. *A mű ára 3 korona. A Mult és Jövő előfizetőinek portóval együtt 1 korona 50 fillér.*

KRIEGSGEFANGENE. 100 Steinzeichnungen von Hermann *Struck*, Begleitworte von F. von *Luschan*. Berlin, 1917. Dietrich Reimer (Erns Vohsen). Jeles berlini munkatársunknak már negyedik háborús gyűjteménye ez a könyv, amely a német fogolytábor különböző tipusait örökiti meg kitünő litografiákban. A 100 darab kőrajzot megelőzi Luschan antropológiai tanulmánya majdnem ugyanannyi fényképpel, melyek úgyszólván az összes nevezetesebb

[1] Révész Béla könyvét *Erdei* Viktor gyönyörű litografiái diszitik, amelyekre egyik legközelebbi számunkban Erdei művészetének ismertetése kapcsán visszatérünk. A könyvet, amelynek legszebb része (Február 17) a Mult és Jövő 1916 márciusi számában jelent meg, *Bíró* Miklós adta ki, igen izléses és a tartalomhoz méltó kiállitásban.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

emberi arctípusokat mutatják be. Struck litografiáiból szemelvényül közlünk kettőt, egy orosz zsidó fogoly, Bomblatt Dávid képét és ugyanőt, amint az orosz uniformisban, orosz katonasipkával a fején ül a talmudba mélyedve. A könyv ára 2 márka. Quartkiadásban 20 márka. Luxuskiadásban, minden lapon a művész aláírásával 500 márka.

VÉR MÁTYAS: ÁRNYÉK. Ez a regény nem afféle könnyű olvasmány, amelyet ebéd után, kényelmes fotellbe dűlve szívhatunk el füst helyett e szivarhiányos időben. Éjféli virrasztáskor, egyetlen gyertyafény mellett, amikor misztikus víziók ereszkednek alá a lelkünkre és a falak kereteiből mint finom Gulácsy-képekből titokzatos alakok árnyékai merednek reánk, ilyen félhomályos hangulatban kell olvasni Vér Mátyás könyvét, az Árnyékot. Valami végzetes fátum fátyola fedi az alakok körvonalait, amelyek halk rejtettségükben titkos varázszsal vonzanak bennünket. Vannak ebben a könyvben részletek, amelyek egy nagy írói egyéniségről tanuskodnak, amelyeket csak a legerősebb ispiráció megszállottságában lehetett megírni. Kár, hogy vannak viszont részletek benne, amelyek hirtelen kizökkentenek bennünket a hangulatból és amelyekről látszik, hogy a szerző csak úgy belekényszerítette a regényébe. De Vér Mátyás könyve így is különösen érdekes olvasmány, amilyen ritkán kerül az ember elé és aki elolvassa, annak a lelkében misztikus harangok kongása zúg még sokáig, mintha kísértetek kísérnének rejtelmes utakon.

A könyv Dick Manó kiadásában jelent meg. Kapható minden könyvkereskedésben.

HIT ÉS TUDOMÁNY címen dr. Moses Ascher, a híres neuchateli pedagógus és filozófus értékes iratot adott ki, mely a régi problémát alapos megvitatás tárgyává teszi. Sok ember nem képes hitét a modern tudománnyal összeegyeztetni, és ezért hitüktől elszakadnak. Ezek az emberek nem gondolnak arra, hogy a tudomány is bizonyos első posztulátumokon vagy föltevéseken nyugszik, melyeknek hitelessége semilyen bizonyításnak alá nem vethető. Nagy előszeretettel szólaltatják meg a tapasztalati tudományt a vallás ellen. Csak kétségtelen sziklaszilárd fogalmakkal akarnak foglalkozni és minden, ami a hittel hacsak a legmesszebbmenőben is összefügg, megvetett és száműzött. Ugyanakkor elfelejtik, hogy az okok végtelen sorozatának föltevése, avagy a hipotézis, hogy a föld jelenlegi fejlődéséhez évmilliók kellettek, mindezek a tapasztalat körzetét messze túlhaladják és csak nagyon relative nevezhetők azoknak. Ötven évvel ezelőtt egy középafrikai négernek semmi sem volt bizonyosabb hasonló tapasztalatokra alapítva, minthogy minden ember fekete. Látjuk, hogy a leghatározottabb törvények sem kivételmentesek, a leghidegebb következtetés sem hitmentes. Igen, még a legbizonyosabbnak látszó fizikai törvények is csak viszonylagosan tekinthetők biztosnak. Legújabbi kutatások is ily példával szolgálnak. A rádium feltalálása egész sorozat szilárdnak hitt törvényeket bizonytalan föltevésekké alacsonyított. Ha kérdezzük, mi az Anyag? mi az Erő? hogy keletkezett az Öntudat, hogyan tudjuk létezését tisztán matériális szempontból fölfogni? úgy tudatlanok vagyunk. Könyvpiramisokat alkotott az Emberiség ezekre és más kérdésekre, amelyekre még a mai tudomány is felelettel adós. Az embereknél nincs tudás hit nélkül. Minden hit tudománynak és minden tudomány hitnek felel meg. Mi nem tudunk az Alkotóként tudást önmagunkból meríteni.

„Studiere und raste nie,
Du kommst nicht weit mit deinen Schlüssen,
Das ist das Ende jeder Philosophie,
Zu wissen, dass wir glauben müssen."
(Geibel, Weltliche Texte)

Jön a pillanat, mikor az értelem a hit előtt meghajolni kénytelen és támaszára szorul. Az értelem egymagában nem jelölheti meg nekünk kétségtelenül az élők hivatását és célját, képtelen hit nélkül az Élet és Halál nagy problémáját megoldani. Természetes, hogy az értelem teljes alárendeltsége épp oly veszélyt jelent, mint annak korlátlan uralma. A gyakorolt hajósnak sem megalázó, hogyha hajóját homályban a világítótorony után igazítja. A kultúra legmagasabb fokán sem helyettesíti a tudomány a hitet, viszont a hit a tudományt sem. Tudomány és hit örökös egymásrautaltságban élnek egymással. A hitnek az érdeme a kultúra vívmányaiban semmivel sem áll mögötte a tudományénál és a szív, a lelkesülés és erő, a nemes és magasztos vágy és kielégülés teremtője, ugyanoly fontos, mint az agy, a szabályok és törvények, okok és okozatok fáradhatatlan búvárja. (*Hillmann A. M.*)

KACZÉR ILLÉS: A KIRÁLY ALUDNI AKAR. Novellák. Budapest. A *Mult és Jövő* hasábjain jelentek meg először ezek a tehetséges, erős novellák, épp úgy, amint a *Khafrit* is e folyóirat oldalain látott először napvilágot. S amint a Khafrit elérte az országos sikert, remélhető, hogy ez a novelláskötet is megtalálja az utat a közönség lelkéhez. Olvasóink előtt nem kell ezt a kötetet külön méltatnunk, mely magán hordja *Kaczér* egyre fejlődő tehetségének minden vonását. A könyv ízléses, szép kiállításban, Kónya Sándor szép címlapjával, Bíró Miklós műintézetében jelent meg.

A MAGYAR ZSIDÓSÁG JÖVENDŐJE. Ilyen című füzetet adott ki Antal Sándor feleletül Ágoston Péternek „A zsidók útja" című könyvére. Antal ötven oldalon keresztül ízekre szedi Ágoston vádjait, reámutat a hebehurgyán összeszedett adatok felületességére és a zsidóság jövendőjét a magyar föld mívelésében és többtermelés előmozdításában látja. Antal Sándor könyve az Ágoston Péter könyve körül támadt kultúrharcnak értékes dokumentuma és valósággal magával ragad az a zsidó lelkesedés, amely Antal írásaiból árad. A kitűnően megírt vitairatot melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe. A szerző kiadásában jelent meg. Ára 2 K. Megrendelhető Antal Sándornál, Nagyvárad.

DR. SILBERFELD JAKAB: MÉCSLÁNG ÉS BABÉR. Békéscsaba, 1917. A háború lehellete leng ebből a prédikációs-könyvből, melynek egyes darabjai a Ma legjellegzetesebb tényeihez, a temetéshez, a halálhoz kapcsolódnak. A háborús korok legjellemzőbb papi szónoklatai vagy a harctérre induló ezredekhez szólnak, vagy a holtan visszahozott s anyaföldnek visszaadandó hős sírja fölött peregnek el. E könyv prédikációi a második, a szomorúbbik csoportba tartoznak, csupa halotti beszédek ezek, búcsuztatók és imák. A kor szelleme érződik ki ezekből a nemesstílusú, mélyhangú prédikációkból, melyek lekötve tartják az olvasó figyelmét. A könyv, mely elé a szerző a zsidó halotti beszédről írt tudós bevezetést, Tevan Adolf kiadásában jelent meg.

AUTOEMANCIPÁCIÓ. A Jüdischer Verlag újból kiadta *Pinsker* híres röpiratát, amely 1882-ben először adta a cionista eszme pozitiv körvonalait, abban az értelemben, ahogy azt később Herzl is megfogalmazta.

DR. MAX GRUNWALD. HILFSKOMMISSION FÜR PALÄSTINA 1915. Ilyen címen ismert bécsi munkatársunk érdekes kis füzetet adott ki, melyben a palesztinai segélyakció keletkezésének és működésének történetét mondja el. A beszámolóból látjuk, hogy az osztrák palesztinai bizottság valóban nagy és érdemes munkát végzett és végez a palesztinai zsidóság érdekében.

A HÉBERÜL TANULNI AKARÓKNAK ajánljuk *Rath* Mózes most megjelent kitűnő nyelvkönyvét „*Szefat Aménu*", amelyből mindenki könnyen és egyedül tanulhatja meg a héber nyelvet a legrövidebb idő alatt. A mű ára szép kiállításban kötve 6 korona. A „kulcs"-csal 7 korona, portó 40 fillér, ajánlva 65 fillér. A héber kiadás megjelent a német szöveg nélkül is az „ivrith beivrith" metódus szerint. Ára kötve 3 korona 50 fillér. Megrendelhető a szerzőnél: Moses Rath, Wien, I., Rotenturmstrasse 17.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

KRÓNIKA·ÉS·SZEMLE

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS. Előfizetőinket, akiknek előfizetése április hóban lejár, vagy kiknek előfizetése már előbb járt le, tisztelettel kérjük, hogy előfizetési díjaikat minél előbb beküldeni szíveskedjenek, minthogy e súlyos időkben csak azoknak küldhetjük tovább a lapot, akik díjhátralékban nincsenek. Előfizetési díj egész évre 22 korona. Omike-tagsággal együtt 25 korona. Díszkiadásban egész évre 30 korona. Omike-tagsággal 34 korona.

A REMÉNY. (A magyar-zsidó ifjúság lapja.) Alig pár hónapja, hogy szárnyrakelt a Remény, a magyar-zsidó ifjúság lapja és neve máris fogalommá vált. Jönnek a diákok a pesti iskolákból, fiúk és leányok, kipirult-arcú diákgyerekek, hogy személyesen vegyék át a *Remény* legújabb számát. Nincs türelmük bevárni, míg a lap a mostani lassújárású postával megérkezik. A vidék diákjai pedig leveleikkel kopogtatnak a *Remény* szerkesztőségének ajtaján és csak úgy ontja a posta a zsidó diákok érdeklődő, lelkes sorait, verseit, elbeszéléseit, rajzait és tanulmányait. Igen nagy örőme a zsidó diákságnak, hogy immár nekik is van ifjúsági lapjuk. Támogatót kapott a zsidó diákok lelke is, a Reményt lobogtatják kezükben s ez önérzetet kölcsönöz nekik. „Harmadik számodat örömmel vettem és lelkem nagy gyönyörűséget talált benne", írja egy pesti kis diák, Schillinger László, IV. o. reáliskolai tanuló. „... terjedelmed oly szép, oly kedves tartalommal van megtöltve, hogy még a legszigorúbb szemlélő is csodálkozik rajta és gyönyörködik." És nemcsak az ifjúság, hanem a felnőttek is ilyen lelkes hangon üdvözölték az új lapot. Tanárok szeretettel és lelkesedéssel terjesztették növendékeik között, szülők sietnek gyermekeik kezeibe adni a Reményt, hogy zsenge, fogékony lelkükbe plántálja a zsidóság tiszteletét és becsületét.

És érdekes megjegyezni, hogy még a Mult és Jövő megindításával egyetemben szó volt egy zsidó ifjúsági lap alapításáról is. De sem ez a kísérlet, sem azok a próbálkozások, melyek azelőtt óhajtottak ifjúsági lappal a nyilvánosság elé lépni, nem találtak visszhangra. A *Mult és Jövő* néhány esztendő alatt átalakította a magyar közvéleményt, talajt teremtett minden magyar-zsidó kulturális célnak. Megmutatta, hogy a zsidó művészet és a zsidó irodalom nem gettót jelent, melytől a zsidó liberalizmusnak óvakodnia kell, hanem azt az utat jelöli, mely az egyetemes kultúrához vezet.

A *Remény* számai pedig tartalomban és terjedelemben egyre jobbakká lesznek, egyre jobban simulnak a diákság lelkéhez és gondolatköréhez. Az érdeklődés oly szilárd bázist nyert, hogy az ifjúság sürgetésére e tanév befejezte után a *Remény* kéthetenként fog megjelenni. S az érdeklődés magas fokát az a körülmény is mutatja, hogy a januári, februári és márciusi számok teljesen elfogytak. Úgy hogy a *Reménynél* már az első időkben beállott, mint annak idején a Mult és Jövőnél, hogy az első évfolyam számait maga a szerkesztőség többszörös áron igyekszik visszaszerezni.

A *Remény* pészachi számának gazdag tartalmából *Patai* József peszachi versét, *Hajdú* Miklós meleghangú szédereszti írását emeljük ki, továbbá *Pór* Nándor (folytatásokban megjelenő) fantasztikus ifjúsági elbeszélését, *Erdély* Jenő izgalmas csataleírását, dr. *Guttmann* Simon, dr. *Kun* Lajos és *Billes* Ármin cikkeit, *Mészáros* Leó érdekes keleti történetét, *Klein* Armin mély, moralizáló írását. E szám „*Bontakozó szárnyak*" rovatában dől el az ifjúság novellapályázata s ezenkívül még egyéb gazdag rovatok élénkítik a számot. A Remény előfizetési ára egész évre 8 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, Podmaniczky-u. 6.

RABBIGYŰLÉSEK. Az Országos Rabbi-Egyesület mult hó elején tartotta ezidei közgyűlését dr. *Neumann* Ede elnöklete alatt. A tanácskozás a vallásos élet aktuális kérdéseiről, valamint a zsidó papság helyzetének megszilárdításáról szólott. Az elnők megnyitóbeszédében többek között büszkeséggel és fájdalommal emlékezett meg a hősi halált halt dr. *Kelemen* Adolf tábori rabbiról. Tiszteletbeli tagokká választották dr. *Mezei* Mórt és dr. *Mezey* Ferencet. A napirenden levő kérdések tárgyalása után dr. *Hevesi* Simon mélytartalmú előadást tartott a rabbik szociális feladatairól. Itt említjük, hogy az Isonzo-hadsereg tábori rabbijai a hadseregparancsnokság engedélyével konferenciát tartottak a fronton, amelynek eredményéül a hadsereg minden zsidóhitű harcosa husvétkor pászkával és rituális koszttal lesz ellátva. A tanácskozáson részt vett még Chajesz dr. tanár trieszti és Frank dr. fiumei főrabbi. A konferenciáról mai számunkban fényképfelvételeket is közlünk.

Feldgottesdienst — Tábori istentisztelet. (Fischer Géza tábori lelkész mellett Bauer ezredes áll)

SCHÄCHTER MIKSA DR. Egyetemi rendkívüli tanári címet adományozott neki a király. De Schächter dr. már rég mint professzor él a köztudatban. És valóban sokan csodálkozva fogják kérdeni, hát eddig még nem volt az? A miértre felelni nem a mi feladatunk, de a debuisset pridemen kívül szeretettel regisztráljuk, hogy Schächter dr. nemcsak a medecinai tudományok mestere, hanem a tollforgatásé is. A Mult és Jövő munkatársai között tiszteli. Csak nemrég közöltünk tolláből Ágai Adolf méltatását, amely országszerte feltünést keltett és meleg visszhangra talált. Hogy Schächter dr. oly hosszú idő óta teljesen visszavonult a zsidó közélettől, a magyar zsidóságnak nagy vesztesége.

A MAGYAR ZSIDÓ HADI ARCHIVUM számára Máténé Lusztig Szerénke, a debreceni izr. st. quo elemi iskola tanítónője érdekes dolgozatgyűjteményt kül-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

dött be, amelyet az elemi leányiskola III. oszt.-nak kis növendékei írtak. A feladat címe „*Háborús életünk*“ volt és a gyermekek önállóan és teljesen szabadon dolgozták ki az iskolában a tanítónő felügyelete alatt. A kis dolgozatok érdekesen tükrözik a háborút, amint azt a gyermeklélek átvetíti. Az ilyen iskolai dolgozatok gyűjtésével különben a főváros és az állam is foglalkozik, minthogy a háború lelkéből juttatnak valamit kifejezésre. A debreceni gyűjteményben is számos igen érdekes darab található. Íme három szemelvény:

Mezei Rózsi dolgozata:

Háborús életünk. A háború alkalmával sokat éhezik az ember. Az én anyukám nem tud kosztot adni, nem keres. A háború előtt mindent lehetett kapni. Mikor az édes anyám elmegy a hatósághoz burgonyáért, csak délbe jön haza, olyankor nincs ebéd. Máskor sokkal jobb volt, tán igaz sem vót.

Székely Magda dolgozata:

Szomorú sorsuk van az embereknek ebbe a háborús világba. Hát még a szegényeknek. Nekik nincs mit enni. Azt esznek, amit jó emberek adnak nekik. A gazdagok is nagy kínlódással szerzik be a mindennapi kenyeret. Sokan éheznek. Kevés a kenyér. Blokra megy az egész. Drága a szövet. Nagyon rossz most élni. Az állam először a katonákról gondoskodik. Az a katona, amely jól van táplálva és melegen felöltözve, az bírja a hideget és fáradságot. A katonákért megy a dolog. Bele kell nyugodni.

Feldmann Bözsike dolgozata:

Háborús életünk. Az én apukám sorozás előtt hirtelen vérmérgezést kapott és meghalt. Nem mehetett sorozásra, pedig de derék szép katona lett volna, mert erős ember volt. Olyan jó Alicének, aki várja mindig az apját a háborúból, én is várom, de álmomban, már azt is álmodtam, hogy megsebesült. Olyan jó volt álmodni és olyan rossz volt olyankor felkelni. Kedves nénike, nekünk nem hiányzik a háborúban semmi se, én nem tudok mit írni, mindenünk van, csak apuka hiányzik.

LÁBBADOZÓ KATONÁK KASZINÓJA. Az Omike-Mensa-Academika keretében már a háború kitörése óta működő Lábbadozó katonák kaszinójában március hóban tartották a negyedik hangversenyt ez évadban a bejáró rokkant katonák szórakoztatására. Ez alkalommal a hangversenyt Zimmermann Károly tanár, operaházi tag rendezte. Közreműködők: Bársony Dóra, az operaház tagja, dr. Sötérné-Komlós Ilonka, Batizfalvy Elza, Szemere Magda, Sándor Böske, Tollagi Adolf, Bajusz Károly és Ausch Erzsike voltak, kik ének- és szavalati előadással szórakoztatták a katonákat. A hangverseny után, mint rendesen, fényes uzsonna következett, melyen a háziasszonyi teendőket br. Dirsztay Béláné a szokott ügybuzgalmával és lelkesedésével látta el.

A hősi halált halt dr. Kelemen tábori rabbi. (Utolsó felvétel)

Die Feldrabbiner der Isonzoarmee

Az Isonzo-hadsereg tábori rabbijai

SZOMBATHELYEN zsidó leányegyesület alakult, mely a jótékonyságot és a zsidó irányú intenzív önművelést tűzte ki céljául. Az alakulásban ortodox és neológ leányok egyaránt résztvesznek. Az alakuló közgyűlés tiszteletbeli elnökké Braun Dávidnét és dr. Horovitz Józsefnét választotta, akik a megszervezés és iránykitűzés alapos munkáját végezték. A tisztikar a következő: elnöknő: Ungár Lenke, alelnöknő: Holczer Mariska, titkár: Wohl Frida, pénztárosok: Kardos Ella és Steiner Bözsi, ellenőrök: Székely Bözsi, Stadler Aliz, jegyzők: Eiland Frida és Fürst Irén, háznagyok: Heumann Lili és Berger Sári. A harminctagú választmány elnöknőjévé Friedrich Hermínát választották meg.

A „MANILOVA“ a hős nyolcvanötösök kitűnő tábori újsága immár második évfolyamába lépett. Fedezékben, traverzák mögött íródnak a lap cikkei és havonként egyszer a szerkesztő úr kiszedi a rajokból a nyomdász harcosokat, elviszi őket a legközelebbi katonai nyomdába és néhány nap mulva már hozzák a friss Manilovát, a bajtársak nagy örömére. Az ezredparancsnokság vezető tisztjeinek mély kulturális érzékéről tesz tanuságot ez a lap, amelyet dr. *Görög* Győző és dr. *Bolgár* Mózes szerkesztenek sok invencióval és ízléssel.

KÉPESLAP A LÖVÉSZÁROKBAN. Kiváló sikert

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

ért el a cs. és kir. 32. gyaloghadosztály Képes Hadiujságja. A nivós képes folyóirat, melyet egyenesen a lövészárokban katonák készítenek a jótékonycélra, Kun József Jenő tart. hadnagy szerkeszti, a Franklin-Társulat adja ki. Negyedévi előfizetési díj 7 korona, mely a „Képes Hadiújság" címére, tábori posta 105 alá küldendő.

KITÜNTETÉS. A király *Hollós* Oszkárnak, a szatmárnagybányai vasut részvénytársaság ügyvezető igazgatójának, a közlekedésügy terén szerzett érdemei elismeréseül, a királyi tanácsosi címet díjmentesen adományozta. Hollós Oszkár minden kulturális ügynek lelkes és áldozatkész híve.

A MAGYAR ZSIDÓ MÚZEUM RÉSZÉRE Wohlberg Ármin őrmester egy széttépett tóratekercsből készített zacskót küldött be hozzánk, amelyet az orosz harctéren vett el egy fogoly katonától.

HALÁLOZÁSOK. *Grünhut* Henrik, a nagykanizsai izr. hitközség elnöke március hó 13-án, életének 58. évében elhunyt. A vezető állások egész sorában rendkívül nagy, agilis és értékes tevékenységet fejtett ki. Érdemeit Neumann Ede dr. és Weisz Lajos dr. méltatták szívhezszólóan.

Özv. *Ehrlich* Mártonné, született Grósz Róza, február hó 26-án pár órai szenvedés után elhunyt Szentesen. Gyermekei: Rosenstock Salamonné Ehrlich Ilona és olasz hadifogságban levő ügyvéd fia, dr. Erdély Lajos és a nagy rokonsága gyászolják.

Örökbe fogadna vidéki jómódú házaspár, árva kis
:: leányt 4—6 évesig. ::
:: Bővebb értesítést ad a kiadóhivatal. ::

ALKALMI AJÁNDÉKOK
műtárgyakban és régiségekben
STERNBERGNÉL
BUDAPEST, VI. KER., DOB-UTCA 24. SZÁM

Szerkesztői üzenetek

X. Sajtóhiba volt. A pesti hitközség hódoló feliratát Őfelségéhez kitünő munkatársunk, *Seelenfreund* Salamon készítette, akinek héber motivumú dekoratív művészetére a Mult és Jövő irányította a figyelmet.

B. Ilyen névsort nem adhatunk, mert ez esetleg máról holnapra változik és az illető még beperelhet bennünket „becsületsértésért", mert ő *ma* már nem zsidó.

S. Z. 1. Hogy szabad-e a láthatatlan Istent képben ábrázolni? Attól függ, hogy miként fogjuk fel a képet és miként fogjuk fel az Írás szavát vagy szellemét. Vannak akik bűnnek tartják azt is, ha valaki lefotografáltatja magát, mert ez is képírás és a biblia az ő nézetük szerint tiltja bármilyen kép készítését festésben, rajzban vagy szoborban egyformán, tehát a fénykép sem kivétel. Másrészt azonban látjuk, hogy régi héber könyvek címlapján évszázadokkal ezelőtt alkalmaztak rajzokat, amelyeken Isten lenyujtja az égből a kőtáblákat Mózesnek. Ezeken a képeken csak a kezet és egy arc homályos körvonalait rajzolták meg, épp úgy, mint a héber könyvek címlapján előforduló másik képen, amelynek tárgya „Mózes a tűskebokor előtt". Ezeknek a felfogása szerint tehát az ábrázolás tilalma csakis bálványimádási célokra vonatkozik. És elvégre ha a zsoltárköltő vagy a próféta emberileg ábrázolja Istent és leírja, amint „lovagol könnyü felhőn", vagy „az égben ülve mosolyog", miért ne tehetné ugyanezt a képíróművész is, amikor ő is természetesen csak szimbolumként fogja fel alkotását? Hiszen a kabbalában egész részleteket találunk Isten méreteiről, tulajdonságairól stb., ami természetesen szintén csak szimbolikusan érthető és ugyanilyen szimbolum a vonal is, amely átvitt értelemben azonos a betűkkel vagy szavakkal való kifejezéssel. Ha ma is képírással írnának például, akkor a szöveget is csak képekkel írhatnók le, ugyebár?

Jüdischer Gesangsverein in Debrecen

A debreceni zsidó ifjak dalköre, amelynek tagjai mind katonai szolgálatot teljesítenek

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

KÖZGAZDASÁG

A MAGYAR ÁLTALÁNOS HITELBANK igazgatósága megállapította az 1916. évi mérleget, mely 16.431,203 K 38 fillér tiszta nyereséget tüntet fel. 1916. évi osztalékul folyó évi április 1-től kezdve részvényenként 48 K-át fizetnek ki, 1.000,000 K-át a rendes tartalékalap és ugyancsak 1.000,000 K az ingatlanok tartalékának javadalmazására fordítanak s végül 3.893,400 K 43 fillért — a tavalyi 3.053,174 K 91 fillérrel szemben — az új számlára viszik át.

A PESTI MAGYAR KERESKEDELMI BANK 1916. évi zárószámadásának fő adatai: bruttónyereség az áthozattal együtt 26.836,056 K (tavaly 23.303,033 K); az üzleti költségek ebből 6.777,757 K-t emésztettek fel (tavaly 5.215,518 K), így tiszta nyereség gyanánt, az áthozatot is beleszámítva, 20.058,298 K marad (tavaly 18.087,514 K), áthozat nélkül 18.005,007 K. Ez a 64 millió K részvénytőke 28·13 százalékos kamatozásának felel meg, míg tavaly a 62½ millió K részvénytőke 24·99 százalékot hozott.

A MAGYAR ÁLTALÁNOS TAKARÉKPÉNZTÁR R.-T. mult évi zárszámadása az intézet fejlődésének fokozatos és szilárd alapjait mutatja. A részletes adatokat nézve az elmult év 3.110.493 K 91 fillér tiszta nyereséggel zárul, a tavalyi 3.001,346 K 75 fillérrel szemben. Az igazgatóság a XXXV. közgyűlésnek javasolja, hogy a részvényszelvények 34 K-val = 6·8%-kal (tavaly 33 K = 6·6%) s a még forgalomban levő 1000 darab alapítói elismervény szelvényei 29 koronával váltassanak be.

A MAGYAR BANK ÉS KERESKEDELMI R.-T. a 8·24 millió K tiszta nyereségből 8½ százalékos, vagyis 34 K osztalék fejében 5·6 millió K-át fizet ki, a tartalékalap 5%-os dotáció helyett egy millióval javadalmaztatik (ezzel a tartalékalap a tőkeemelésből eredő ártöbblettel együtt 27 millióra emelkedik). Új számlára 1·3 millió K-át visznek át.

AZ ELSŐ MAGYAR IPARBANK igazgatósága közli, hogy az 1916. évi mérleg eredménye 924,435 K (tavaly 806,949 K). Az igazgatóság, mint tavaly, az idén is 15 K osztalék kifizetését javasolja.

AZ ELSŐ MAGYAR BIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG 1916. évi mérlege 7.157,087 K 54 fillér tiszta nyereséget mutat ki. Ebből minden egész részvény után 800 K osztalékot fognak fizetni. Az „Első magyar" 8.000,000 K-át kitevő részvénytőke és ugyanolyan összegű tartaléktőkén kívül 11.882,834 K 71 fillért kitevő tűzdíjtartalékkal rendelkezik, mely utóbbi a társaság saját számlájára eső tűzdíjbevétel 100%-ának felel meg. Ezen a maga nemében páratlanál magas százalékú tűzdíjtartalékon kívül a társaság tartaléka az elszámolatlan indirekt üzletekre még külön 1.549,563 K 90 fillér. A különtartalék összege 5.772,192 K 44 fillér, a jégkülöntartalék 2.000,000 K, míg az életbiztosítási összegek fedezetére szolgáló díjtartalék 200.112,708 K 30 fillér. A társaság a folyó évben az eddigi osztalék változatlan fenntartása mellett tartalékait az életbiztosítási díjtartalék növelésén felül 2¼ millióval gyarapíthatta.

A BUDAPESTI TAKARÉKPÉNZTÁR ÉS ORSZÁGOS ZÁLOGKÖLCSÖN R.-T. igazgatósága megállapította az 1916. évre vonatkozó zárszámadást, mely 2.119,275 K 77 fillér brutto jövedelem mellett 1.371,669 K 28 fillér tiszta nyereséggel zárul a tavalyi 1.316,800 K 51 fillérrel szemben. A március 21-én tartott közgyűlés elhatározta, hogy az 1916. üzletévre részvényenkint 21 K osztalék (a tavalyi 20 K-val szemben) fizettessék.

A MAGYAR ORSZÁGOS KÖZPONTI TAKARÉKPÉNZTÁR 1916. évi 45. zárszámadása a mult évről áthozott 386,553 K 09 fillérrel együtt 3.135,224 K 69 fillér nyereséggel zárul, úgy, hogy a tiszta üzleteredmény 2.748,672 K 60 fillérre rúg es 209,243 K 02 fillérrel haladja meg a mult évi eredményt.

A MAGYAR JELZÁLOG HITELBANK a napokban tette közzé mult évi tevékenységéről szóló mérlegét. A mérleg az 1915. évről áthozott 1.062,344 K 17 fillér hozzászámításával 9.505,577 K 46 fillér bruttó nyereséggel és az adók, kezelési költségek, hadi jótékonysági adományok levonása után a mult évben kimutatott 6.055,959 K 77 fillérrel szemben 6.127,081 K 38 fillér tiszta nyereséggel zárult.

A PESTI VICTORIA GŐZMALOM közgyűlése, a vállalat alapításának 50. évfordulója alkalmából, mely összeesik a malom érdemes vezérigazgatója, *Bacher* Emil harmincéves szolgálati jubileumával, ezen jelentős emléknap méltó megörökítésére, egyben pedig elismeréséül azon valóban kiváló érdemeknek is, amelyeket *Bacher* vezérigazgató a vállalat ujjáalkotása és felvirágoztatása körül szerzett, a következő alapítványokat szavazta meg: 100,000 K-át egy magyar molnáriskola mielőbbi létesítésére, 100,000 K-át a mezőgazdasági többtermelés fejlesztésére, 100,000 K-át hadirokkant munkásai jóléti alapjának javára, 68,000 K-át a Pesti Viktória Gőzmalom nyugdíjalapjának egy millió koronára való gyarapítására. A mérleg 998.499 K 70 fillér nyereséget eredményez, amelyből 100,000 K a tartalékalap gyarapítására, 540,000 K osztalékra (12,000 régi kibocsátású részvény à 45) és 300,000 K fenti alapítványokra fordíttatik.

AZ „ADRIA" M. KIR. TENGERHAJÓZÁSI R.-T. 1916. üzletévi mérlege az előző év 380,060 K 17 fillér veszteség levonása után 1.659,200 K 51 fillér tiszta nyereséggel zárul, melyből 5%-os (10 K) osztalékot fizetnek. A háborús hajókárok pótlására 800,000 K-át külön tartalékra fognak fordítani.

ALAPITÁSI ÉV 1862
· CHRONOGRÁPH · · REPETITION ÉS · ZSEBÉBRESZTŐK

CUENDET CONSTANT
Svájc és Németország zseb-, inga- és díszóragyárainak lerakata.
BUDAPEST, IV., KIGYÓ-TÉR 5

KARCSATORÁK, GYŰRŰÓRÁK JAVITÁSOK
INGA-ÉS ÁLLÓÓRÁK RAKTÁRON ÉS RENDELÉSRE
KÜLÖNLEGESSÉGEK

Zsákok, ponyvák, szalmazsák, fejvánkos, pokróc, zsinegek, italvedrek
NAGEL ADOLF Budapest, V., Arany János-u. 10.
Telefon: 104-10, 80-82, 35-92. Távirat: NAGELA

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A M. KIR. SZAB. OSZTÁLYSORSJÁTÉK R.-T. március 22-én tartott közgyűlésén az igazgatóság 70 K osztalék és részvénykamat fizetését javasolta szemben a tavalyi 73 koronával.

MAGY. KIR. FOLYAM- ÉS TENGERHAJÓZÁSI R.-T. Igazgatóság: Budapest, V., Mária Valéria-utca 11. szám. A társaság 1895-ben létesült. Az 1914. évben a társaság részvénytőkéjét 5 millió koronával s az 1916. évben további 5 millió koronával 20 millió koronára felemelte és üzemi hálózatát, a hajóparkot és állomási szervezetét jelentékenyen fejlesztette. *I. Rendes árúszállítójáratokat tart fenn: a Dunán:* Regensburg—Passau—Linz—Wien—Budapest—Belgrád—Orsova és Galac között; *a Tiszán és Bégán:* Titel—Szolnok, illetve Nagybecskerek között. *II. Rendes személy- és gyorsárúszállítójáratok: a Dunán:* Budapest—Visegrád—Dömös, Budapest—Budafok—Ercsi, Baja—Apatin, Vukovár—Újvidék, Zemun—Belgrád—Báziás—Orsova (Kazánszoros—Vaskapu) Turn-Severin és Galac között; *a Tiszán:* Szolnok és Csongrád, Csongrád és Szeged; *a Száván:* Bosna—Rácsa—Mitrovica—Sabác között. *III. Átkelési járatok: a Dunán:* Esztergom—Párkány—Kovácspatak, Visegrád—Nagymaros és Zemun—Belgrád között; *a Száván:* Klenák—Sabác között. Különösen kiemelendők a Budapest—Visegrád—Dömös és Zemun—Belgrád—Báziás—Orsova (Kazánszoros—Vaskapu), között kiránduló hajójáratok. A személyszállító járatok hossza 1529 kilométer, a teherjáratoké 4289 kilométer. A társaság jelenlegi hajóállománya: 59 gőzös, összesen 24,960 indikált lóerővel; 334 uszály, összesen 1.836,700·6 q hordképességgel; 108 állóhajó és 1 mentődereglye. „A Duna" című hajózási kalauzt a társaság igazgatósága kívánatra díjmentesen megküldi.

A MAGYAR FAKERESKEDŐK HITELINTÉZETE 1916. évi mérlege visszatükrözi a nagyarányú fejlődést. A mérlegösszeg 65.45 millió, míg 1914-ben csak 13,82 millió K volt. A bruttó jövedelem 3.641,562 K-ra rúgott, az 1915. évi 1.253,035 K-val szemben. Az osztalékot 21 K-ban, azaz 10·5 százalékban állapították meg.

A BELVÁROSI TAKARÉKPÉNZTÁR R.-T. március 3-án tartotta XXIV. rendes közgyűlését Székely Ferenc udvari tanácsos elnöklésével. A Veres József ügyvezető igazgató által előterjesztett igazgatósági jelentés szerint a zárszámadások megfelelő leírások után 1.522,774 K tiszta nyereséget eredményeztek, az 1916. évi 24. sz. szelvény részvényenként 30 K-val (tavaly 27·50 K) váltatnak be.

A KARTONNYOMÓ IPAR R.-T. Klein Gyula elnöklete alatt tartott igazgatósági ülésén megállapította az 1915—16. üzletév mérlegét, mely 985.916 K tiszta nyereséggel zárult. Az igazgatóság a 26-iki közgyűlésnek javasolni fogja, hogy osztalék fejében részvényenként 20 K-át (10%) fizessenek.

MULT ÉS JÖVŐ művészi kivitelű eredeti BEKÖTÉSI TÁBLÁJA az 1916. évfolyamhoz, valamint az előző évfolyamokhoz, megrendelhető a kiadóhivatalnál. Ára portóval együtt 2 kor. 60 fillér
A díszkiadáshoz 3 korona

Magyar törlőgummi
Kapható minden papirkereskedésben

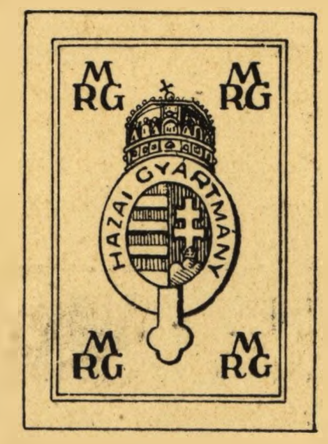

Főelárusító: Adler és Szigeti cég Budapest, VII., Kertész-u. 48
Magyar Ruggyantaárúgyár Részvénytársaság gyártmánya.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ: DR. PATAI JÓZSEF.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

MODERN LEVÉLPAPÍR UTÁNVÉTELEK. PAPÍRÁRUK

Pauer Mór PAPÍRÁRUHÁZA

BUDAPEST FŐÜZLET V. VÁCI KÖRÚT 60 TEL. 47-37 FIÓKÜZLET VÁCI KÖRÚT 7b TEL. 66-73 MAGYAR KIR. ÁLLAMVASUTAK RENDSZERI SZÁMLA 1982

A PESTI IZRAELITA HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA
Budapest, VII. kerület, Síp-utca 12.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A pesti izr. hitközség előljárósága a „Lőwy Mór és Jozefa bibliatanulmányi alapnak" esedékes ösztöndíjaira pályázatot hirdet. Pályázhatnak a pesti izr. hitközség területén levő közép- vagy ezekkel egyenrangú szakiskolák felső (V—VIII.) osztályainak növendékei, kivéve azokat, kik az orsz. izr. rabbiképző és az orsz. izr. tanítóképző intézetbe járnak, vagy jártak, szintúgy, kik a középiskolába valamely teológiai iskolából léptek át.

Az ösztöndíj elnyerésének fő feltétele a szentirás beható tanulmányának igazolása, mely végből a pályázók a hitközség kiküldendő bizottsága előtt vizsgálatot tartoznak tenni a következő fokokban meghatározott tárgyakból:

I. fok. Mózes öt könyve, Józsua, Birák és Sámuel könyvei.

II. fok. Királyok könyvei, Jeremiás, Zsoltárok, Példabeszédek, Eszter könyve.

III. fok. Jézsajás, Kis próféták, Jób, Siralmak s az egész szentirás tartalmának ismerete.

A felsőbb fokokra csak oly tanulók pályázhatnak, kik már ez alapítványnak I., illetve II. fokú vizsgálatát sikerrel letették.

Az ösztöndíjakra való folyamodványok a pályázat fokának megjelölésével a pesti izr. hitközség előljáróságához címezve, a hitközségi tanfelügyelő hivatalhoz (VII., Síp-utca 12) nyujtandók be. Melléklendők a következő okmányok: 1. az összes végzett középiskolai osztályokról szóló bizonyítványok; 2. születési bizonyítvány; 3. a II. vagy III. fokra való pályázás esetén az előző fokról letett vizsgálatnak bizonyítványa; 4. esetleg szegénységi vagy vagyontalansági bizonyítvány.

A folyamodványok benyujtásának végső határideje f. év április 1-seje. A vizsgálatok május havában, a hitközség hirdető-tábláján később közlendő napon fognak megtartatni. Közelebbi felvilágosításokkal a hitközség tanfelügyelői hivatala szolgál.

Budapest, 1917 március hó.

A PESTI IZRAELITA HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA

REICHENBERG
szücs szőrmeárúházában finom szőrmeárúkat olcsón vásárolhat
:: Budapest-Belváros ::
IV., Hajó-u. 16. Fiók: Dohány-u. 1/b.

Pesti Victória Gőzmalom
Alapíttatott: 1866.

Teljesen újjáalakitott: a búzamalom 1900-ban, a rozsmalom 1903-ban. 1902-ben épült a malmot a Dunával összekötő villamos erővel hajtott elevátor, mely az uszályokban érkezett gabonát önmüködően ki- és az elsaállitandó lisztet berakja. Legmodernebb berendezésü malom, évi 1.500,000 métermázsát tevő búza- és rozslisztörléssel.

Részvénytőke: 6.000,000 K.
Tartalék-alap: 4.200,000 K.

A húsvéti lisztet az idén is a Pesti Victória Gőzmalom készitette.

JAKOBI G. LAJOS
ANGOL ÚRISZABÓ, BUDAPEST, PODMANICZKY-UTCA 6. :: TELEFON 153—94.
Uri ruhákat készit mérték után legfinomabb angol és skót szövetekből. Állandóan nagy választék a legdivatosabb kelmékből. :: Szolid árak.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

KRICK ÉS ROSENZWEIG

(IV., Borz-u. 9. sz.) angol és francia nőiszabó-cég felhívja az úrihölgyközönség szives figyelmét, hogy *kosztümök, köpenyegek,* blúzok, utcai és estélyi ruhák, valamint menyasszonyi kelengyék a legszolidabb divat szerint jutányos árban készülnek.

Vidéki rendeléseknél, ha több rendelés van egyszerre, személyesen megyünk a ruhákat próbálni!

Bárminemű gyászruha 2 nap alatt elkészül!

E lap előfizetői árengedményben részesülnek.

Kohn Arnold

Telefon 18-76 Telefon 18-76

SIRKŐRAKTÁRA

SIREMLÉKEK

minden ár és kivitelben, áthelyezések exhumálásoknál

Javitási munkák a temetőben

Szombaton és ünnepnap zárva

Budapest, VII., Károly-körút 15

HIRDETMÉNY.

Ezennel közhirré tétetik, hogy miután a *Magyar Királyi Pénzügyminisztérium* ellenőrző közegei a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték *(XXXVIII. sorsjáték)* I. osztályára szóló sorsjegyeket felülvizsgálták, azok a főárusitóknak árusitás végett kiadattak.

Az I. osztály húzása *1917 április hó 13-án és 14-én* tartatik meg. A húzások a *Magy. Kir. Lottójövedéki Igazgatóság, mint állami ellenőrző hatóság,* és királyi közjegyző jelenlétében, nyilvánosan történnek, a húzási teremben. Sorsjegyek a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték valamennyi árusitóinál kaphatók.

MAGY. KIR. SZAB. OSZTÁLYSORSJÁTÉK IGAZGATÓSÁGA.

Budapest, 1917. évi március hó 18-án. *Tolnay* *Hazay*

Neumayer Fülöp

Budapest, V. ker., Deák Ferenc-tér 1. szám (Erzsébet-tér sarok).

Telefonszám: 11—21.

Perzsa- és Smyrna-szőnyegek. Hazai gyártmányú Moquett-plüssök, bútorszövetek, ágy és asztalterítők, függönyök és szőnyegek, továbbá kárpitos- és kocsigyártókellékek gyári raktára.

Kívánatra mintát bérmentve küldök.

LOHR MÁRIA-KRONFUSZ

A főváros első és legrégibb csipketisztító-, vegytisztító és kelmefestő gyári intézete.

Alapitva 1867. Telefon: József 2—37.

GYÁR ÉS FŐÜZLET: Pest, VIII., Baross-u. 55.

FIÓKOK: II., Fő-utca 27. — IV., Belgrád-rakpart 6., Kecskeméti-utca 14. — VI., Andrássy-út 15., Teréz-körút 39. — V., Harmincad-utca 6. — VIII., József-körút 2.

CSAK „MUZEUM KÖRUT 5." szám alatt van

CSÁNGÓ HENRIK BŐRÖNDÖS

Cim fontos, mert fióküzlet nincs.

Kívánatra ingyen és bérmentve küldöm vidékre 2400 színes rajzot tartalmazó nőI

KÉZIMUNKA

értesítőmet

BÉRCZI D. SÁNDOR

Budapest, VI., Dessewffy-utca 5, saját árúház. Meg nem felelő árúkat készséggel kicserélem vagy kívánatra a pénzt visszaküldöm. — Régi vevőim részére szívesen küldök ki-választásra

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára. • Fizikai, Kémiai, természetrajzi műszerek. • Röntgen-Készülékek. • Tudományos műszerek.

Budapest, VI., Bulcsu-utca 7. szám. Telefon 21-66

Perzsaszőnyegek

alkalmi vételek

Sternbergnél, Dob-u. 24.

NEMZETI ÚJSÁG V. CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA BUDAPESTEN. 65017

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára